થોડાને. એની જુદી જુદી અવધિ-સીમાઓ હોય છે. અષ્ટાંગ-નિમિત્ત આદિ તો શ્રુતજ્ઞાનમાં જશે. જ્યોતિષાદિ પણ.

૪ મનઃપર્યવજ્ઞાનઃ-મનમાં વિચારેલી વસ્તુને તેના પર્યાયો સાથે જાણે. જિનેશ્વરદેવો દીક્ષા લે કે તુર્ત આ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય જ.

૫ કેવળજ્ઞાનઃ-ફક્ત પ્રકાશ પ્રકાશ અને પ્રકાશ. ચરાચર વિશ્વને, સઘળા પર્યાયો સહ જાણે. ભૂત-ભવિષ્ય-વર્તમાન કાંઇ બાકી નહિ. આવ્યા પછી જરાએ ઓછું ન થાય. કદી અનંત કાળે પણ નાશ નહિ. મુક્તિમાં લઈ જઇને અજન્મા બનાવી દે. આત્મા અનંત સુખમાં વિલસે. અનંત કાળ માટે.

આ બધા જ્ઞાનોની કોટિ ગુરુગમથી-જૈન મહાત્માઓ પાસે જાણવાથી તેની મહત્તા સમજાય.

જ્ઞાનીને ક્રિયાની જરૂર ખરી ?

જ્ઞાની અને ક્રિયામાં રસ નહિ એ બને જ નહિ. ન કરી શકે સંયોગોને કારણે એ બને. પણ કરવામાં રસ પૂરો. સાચું જ્ઞાન ક્રિયાની પ્રેરણા કર્યા જ કરે. અમુક ધંધો ખોટા નફાનો છે. આ જાણ્યા પછી ચેન પડે નહિ. પાંચ [illegible] નફો [illegible] મેળવવા મહેનત કરશો, [illegible]-અનુભવી-[illegible]ની સલાહ લેશો. પણ નફો ઘરમાં લાવશો જ કે [illegible]...

હોય એજ આત્મસ્વરૂપ. સામાયિક કરનારને પૌષધ પ્યારો. બારમુ ૧૨ કે ૨૪ કલાકનું સામાયિક. આરંભ સમારંભથી પર. વ્યાપાર-ધંધાથી મુક્ત. કુટુંબની જંજાળથી છૂટો. ઉપાશ્રયમાં ગુરુના સાન્નિધ્યમાં આખો દિવસ તપ-જપ-ક્રિયા ને ધ્યાનમાં. વાહરે આત્માની મસ્તી લગાવી. મોહરાજા સાથે કુસ્તી. મોક્ષ એનો પાનળો પડે. સંસારમાં રહે પણ મન મોક્ષમાં.

પૌષધ-સામાયિક માટે જોઈએ ગરમ આસન સપ્રમાણ. મુહપત્તિ-મુખવસ્ત્રિકા. ઠરેલ ધોરણ પ્રમાણે અને સૌથી અગત્યનું સાધન. જીવદયાનું જાગૃત પ્રતીક. પળેપળે પ્રમાર્જનમાં કામ પડે. એનું નામ 'ચરવળો' ઉનની સુંવાળી દશીઓનો બનેલો. સાધુજીના ઓઘાનું નાનું પ્રતીક. આ આત્મા સાધુ બનવા ઈચ્છે છે એનો સાક્ષી. જીવજંતુ બચાવી કાળજે લેવા ક્યારે કાઢવા માટે દંડાસન. તેની લાકડાની દાંડી લાંબી હોય.

અને સ્થાપનાચાર્ય તો હોય જ. પાંચ-અક્ષ-કોડા. સ્થાપના નિક્ષેપે ગુરુસ્થાને. જેમ પર્વતપૂજા. જેમ પ્રિયનું રહેઠાણ પ્રિયની યાદ આપે. તે સ્થાપનાજી પર આંખ રાખી મીટ માંડી સઘળી ક્રિયા કરવાની. પુસ્તકાદિ તો જ્ઞાનપ્રાપ્તિના-ક્રિયાવિધિ જાણવાના સાધનો છે જ.

તેવી જ રીતે 'ઉપધાન' શ્રાવક શ્રાવિકા માટે. 'યોગોદ્વહન' સાધુ-સાધ્વી માટે. ૪૭-૩૫-૨૮ દિવસની ત્રણ હપ્તે ઉપધાનની ક્રિયા. સવારે સાંજ ચારે કરવાનું. પ્રતિક્રમણ કરવાનું. ૧૦૦ લોગસ્સ (ચોવીસે જિનોની સુંદર સ્તવના)નો કાઉસ્સગ્ગ ઉભા ઉભા કરવાનો. ૨૦ નોકારવાળી. ૧૦૦ ખમાસમણા. ત્રણ ટાઈમ દેવવંદન. એક દિવસ ઉપવાસ.

બીજે દિવસે નીવી-એકટાણું. એમાં પણ વૃત્તિસંક્ષેપ અને રસત્યાગ. અને પેલી ઉણોદરી. વૃધ્ધ કરે, બાલ કરે, પ્રૌઢ કરે, યુવાન કરે. સૌ આરાધે. ભક્તિ કરનારા ભક્તિ કરે. ત્યાગ કરનારા ત્યાગ કરે. કેવી અલબેલી યોજના.

યોગોદ્વહનમાં ઉપધાનમાં ગુરુ પાઠ આપે. સૂત્રના અર્થ સમજાવે. સૌ આરાધક ઝીલે. જ્ઞાન ઉપાસનાને વિધિ માર્ગ. યોગોદ્વહનમાં આંતરે આયંબલ. અને નીવિ-એકટાણું. અને 'મહાનિશીથ'ના યોગમાં તો સળંગ આયંબિલ. એમાં પણ વિશિષ્ટ ક્રિયા-કાળગણના વિ. અદ્ભુત-ધ્યાનપ્રયોગો હોય છે.

પ્રતિક્રમણના પ્રકાર.

પ્રતિક્રમણની ક્રિયા જૈનધર્મમાં અતિ આવશ્યક મનાય છે. છ આવશ્યક એમાં સમાય છે. સામાયિક, ચતુર્વિંશતિ સ્તવ, વંદન, પ્રતિક્રમણ, કાયોત્સર્ગ અને પચ્ચક્ખાણ. મરણાંત-સ્થિતિમાં પણ સાધુ મહાત્માને આ ક્રિયા કરાવાય છે. પાંચ તેના પ્રકાર છે.

રાઈઃ-રાત્રિના વિષે થએલા દોષોનું પરિમાર્જન. ભવારમાં સૂર્યોદય પહેલા-સંયોગાધીન આત્મા-વ્યાપારના સંબંધિ પહેલા છેદન કરી લે છે.

દેવસીઃ-દિવસભરમાં થએલ દોષોનું પરિમાર્જન. સંયોગાધીન-ભાવમાં સંબંધિ પહેલા પહેલા.

૧૮. ચોમાસી:-વર્ષમાં ત્રણવાર. કા. સુ. ૧૪, ફા. સુ. ૧૪, અ. સુ. ૧૪. ચારે માસના દોષોનુ પરિમાર્જન. ધ્યાન બહારના નાના દોષો માટે-છઠ્ઠ. ૨ ઉપવાસ.

સાંવત્સરિક:-ભાદ્ર-સુ-૪ બે ભાદરવા હોય તો બીજા ભાદ્રપદ સુ-૪ને દિવસે. આખાએ વર્ષમાં થએલા દોષોનું પ્રમાર્જન. ધ્યાન બહારના નાના દોષો માટે અઠ્ઠમ. ૩ ઉપવાસ. વેરઝેર વિસારી પરસ્પર ક્ષમાયાચના કરે.

રોજ ૧૪ નિયમો ધારવાનું શું મહત્ત્વ છે ?

આ એક મઝેની પાપમાંથી બચવાની ક્રિયા છે. બિનજરૂરી ચીજો પર પ્રતિબંધ મુકાય છે. વગર કામની દોડાદોડ બંધ થાય છે. ઓછામાં ઓછી જરૂરીઆતથી આત્મા કેળવાય છે. આ ૧૪ નિયમો દુનિયાનો મોટો ભાગ સ્વીકારે તો પીનલકોડ-'ફોજદારી કાયદો' ઉંચો મુકવો પડે. શ્રાવક શ્રાવિકા સવાર-સાંજ પચ્ચક્ખાણમાં 'દેશાવગાસિક' નો નિયમ લે છે તે આ જ છે.

૧ સચિત્ત:-જે ખાવાની કે પીવાની વસ્તુમાં જીવ હોય તે સચિત્ત. તેનો ત્યાગ અથવા તેનું પ્રમાણ ધારવું.

૨. દ્રવ્ય:-(પંદર કે વીસ) એકજ પ્રકારના સ્વાદવાળી-મોઢામાં નાંખવાની-ખાવાની ચીજ તે દ્રવ્ય. તેનું પ્રમાણ ધારવું.

૩ વિગઈ:-દૂધ-દહીં-ઘી-ગોળ-તેલ-કડાવિગઈ (એમાંથી બધી કે એક-બેનો ત્યાગ)

૪ ઉપાનહ:-પગરખાં (એક યા બે જોડી જ)થી અધિક નહિં વાપરવાનો નિયમ.

૫ તંબોલ:-પાન-સોપારી-મુખવાસનું પ્રમાણ.

૩ સાહેબ, સ્તવન નાનું કહીશું? મોડું ઘણું થયું છે. સુશ્રાવક નગીનભાઈનું દેરાસરજી. સ્તવનનો સુંદર લલકાર. એક ધ્યાન–એક તાન. કંઠકથી લય અને આલાપ. સ્તવન માગું મોડું. જનાર જાય. પણ પૂ. શ્રી પ્રભુભક્તિના પરમાનંદમાં.

૪ પરમગુરૂદેવની આજ્ઞા. પૂના આવી જાવ. તુર્ત હાજર. ક્રિયા યોગની. આધાકર્મી નહિ. નિર્દોષ મઝેથી સ્વાભાવિક રીતે મળી ગયું. સરસ! કરો ભક્તિ વડીલોની અને સહવાસીઓ મહાત્માઓની. (ત્યાગ તપનો પ્રાણ છે ને?) અનર્ગલ–ભક્તિ–અલ્પભુક્તિ સ્વપાત્રે પડ્યું એજ સોનું. પરપાત્રે રહેલ સ્વમાટે કથીર.

૫ સાહેબ, વિશિષ્ટ આચરણ, કર્મનિર્જરાસાધક, આરંભાયને? શા માટે નહિ? (સ્વ. પૂ. વિજયપ્રેમ સૂ. મ.) સુંદર વિશિષ્ટ આચરણા કરવી પણ ગુરૂ આજ્ઞા પ્રમાણિત.

૬ પૂનાથી તળેગામઢેરા. પૂ. ત્રિલોચન વિ. મ. ૨૦૦ ડગલા આગળ. શ્રીમદ્ ઈર્યાપથિકા સાચવતા ચાલ્યા આવે. પગ જરા ખોટકાયો. પુણ્યદેહ ખાડામાં. પડેલા કાંટા માથામાં. નહિ ઉં કે ઓ. સહવું સમભાવે. મુકામ પર શોધ ન કરતા પણ કાંટા નીકળ્યા.

૭ ઘોડનદી–ગામ. ક્ષેત્ર સ્થાનકવાસી. જાતે ગયા ગોચરી. એક માણસ ભારે ખેપાણી. અનાદર કરતા કંપ નહિ. પણ આ ન ખપે. આ તો દોષિત. બસ બુદ્ધિ ફરી. સાહેબ, પણ સાવ લુખુ? આદર જન્મ્યો. નિયમિત વ્યાખ્યાનોમાં.

૮ 'નગર' માં ગાજે ગોરજીનું જોર. સહુને કરે ખોર. પર્યુષણા જેવા મહાપર્વ–દહાડે વ્યાખ્યાન. રાત્રે પાનપટ્ટી.

આ વાતાવરણમાં પણ શ્રીમદ્‌ને હૈયે ઉપકારવૃત્તિ જોરદાર. બધા મહાત્માઓનો નોકારસી ત્યાગ. મુહપત્તીનો પુરો ઉપયોગ. કટ્ટર સ્થાનકવાસીને ત્યાં ગોચરી. કંદમૂળમાં આ પાપ આધાકર્મમાં આવું પાપ. પાપનો ખ્યાલ અને નિર્દોષતાનો સંચાર. નિત્યચર્યાની જબ્બર છાયા. બીજે જ વર્ષે એ જ 'નગરમાં' ચાતુર્માસ વિનતિ. અને ચાતુર્માસમાં શાસનનો જયકાર.

૯ 'સંગમનેર'માં ઘર ૨૦. શ્વે. મૂ. પૂજકના. પૂ. સાધુ મહાત્માઓ પંદર.–રહેવું ચારિત્રની અંદર. વૈષ્ણવો અને બ્રાહ્મણોમાં ગોચરી. જ્યાં જાય ત્યાં સઘાટ્ટક હોય જ. ગોચરી મળે નિર્દોષ અને ભાવભરી. ચારિત્ર તેજની છાયા પડેજ ને!

૧૦ પીંડવાડા. સ્વ. પરમ ગુરૂદેવ પૂ. **વિજયપ્રેમ સૂ. મ. ની જન્મભૂમિ. પૂ. ત્રિલોચન વિ. (સૂરિજી) મ. ને ૩૨ ઉપવાસ.** વાચનાનો ધોધ. સાહેબ વિનતિ. **ભાનુવિજયજી**ને આજ્ઞા વ્યાખ્યાન માટે. તારી બધી વાતજ આવી! શું કામમાં ગુંથાયો છે? સાહેબ, હું વાચના ચાલુ રાખીશ. મોટાના મન મોટા!

૧૧ 'વાનેરાવ'. ગામ રૂડું મારવાડનું. સાહેબજી, આપને ભાવભરી વિનતિ કરી લાવ્યા અમે. અને સામે પડી સાધુ [illegible]. આપ? વાંધો શો છે એમાં? પણ સાહેબ એ ઠીક નહિ. અમારે તો વીતરાગની વાણી સાંભળવા માંગે [illegible] સાંભળવાની. [illegible] મહાત્માઓ મોટા મનના ના [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

ઠારી મારી. મામલો શાંત. સત્યનો વિજય. ઉદારતા
ગુણનો પ્રસર.

૧૨ મારવાડના 'પાલી'માં. પૂ. સ્વ. ગચ્છાધિપતિજી.
આજ્ઞા પત્ર ધાનેરાવમાં. તુર્ત વિહાર. રસ્તામાં ફરી પત્ર.
સઘળું સુંદર છે. સશુકન છે. ધાનેરાવ વિહાર કરી શકો છો.
તથાસ્તુ. આજ્ઞાપ્રેમને બહાના ન ગમે. સ્વકીય ઇચ્છાને સ્થાન
ન હોય. આ તો શ્રી જૈનશાસન!

૧૩ અમદાવાદ જૈનપુરી. પૂર્વાવસ્થાના બંગલે સ્વ.
પરમ ગુરૂદેવ સાથે. સુયોગ્યને સુસ્થાને સ્થાપવાની શાસન
પરિપાટી. વિનતિ પર વિનતિ–પરમ ગુરૂદેવ તો ઇચ્છતાજ
હતા. પરમ ગુરૂદેવની આજ્ઞા પાસે શ્રીમદ્ નમ્ર. ઉપાધ્યાય
પદવીની ઝલક અને ઉત્સાહ.

૧૪ તપ સુસાધુના પ્રાણ. જે કરે સદા મહાત્મા-
ઓનું–સર્વ વિરતિનું–વિશેષ ત્રાણ. પૂ. મહાત્મા અચ્યુત–
વિજયજી મ. ૧૦ ઉપવાસની **સુંદર સુદૃઢભાવના**–૩૫ મે
ઉપવાસે લોચ. વૈયાવચ્ચી? ચારિત્રનાયક શ્રીમદ્ ખડેપગે
તૈયાર. પૂ. શ્રી ઉપાધ્યાયપદે હતાને? માટેજ વૈયાવચ્ચ ગુણ
વધુ પ્રમાણમાં ખીલ્યો હતો. આરાધના કરાવવાની સુંદર
તમન્ના અને ધગશ. 'ઉપાધ્યાય તે આત્મા.' ૫૬ ઉપવાસે
કરવું પડયું પારણું. ભા. સુ. ૮.મે નશ્વર દેહ છોડયો.
તપનો મહિમા અને તેજ. ખંભાત નગરની આદર્શ ભક્તિ.

૧૫ 'પંચમપદ શાસન-સુખકાર' સંવત્ ૨૦૦૫
મહા સુદ પાંચમ. પંચમજ્ઞાન પામવાનું ઉંચું પગથીયું.
શાસન રક્ષાની સાન. સિદ્ધાંતપ્રેમની અડગતાનો અભિષેક.
પંચાચારનું, રક્ષક–પ્રચારક સ્થાન. 'તીર્થંકરમિવા દ્રાક્ષીત્

ધર્મઘોષ મુનિ ધનઃ (આદિ પર્વ). શ્રીમદ્‌ને સૂરિપદનું
એલાન. પહેલા અભિગ્રહ. જીંદગીભર, હે પરમ ગુરૂદેવ!
આપની સાથે રહેવું. છતાં પ્રમાણ આપની આજ્ઞા. પૂ. પરમ
ગુરૂદેવ મૂર્તિમંત વૈરાગ્યના જીવંત આદર્શ આલય! પૂ.
ગુરૂદેવ **શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વર મ.** સમ્યગ્દર્શન-
સિધ્ધાંત રક્ષક જીવંત મૂર્તિ પૂ. શિષ્ય શ્રીમદ્ વૈરાગ્યવારિધિ.
અલબેલો ત્રિવેણીસંગમ. અદ્‌ભૂત મહોત્સવ અને શાસન
પ્રભાવના. અમારા ત્રણસોના તારક-પાલક-સંરક્ષક હૈયામાં
શ્રીમદ્ પ્રત્યે કેવા કેવા ઉચ્ચ ભાવ જન્મ્યા હશે?

૧૯ સુંદર પાલિતાણા નગર. જૈનોની જીવંત ભૂમિ.
સોરઠનો શણગાર, મોહનો મારણહાર, પવિત્ર તારક ગિરિરાજ
ગિરૂઓ શત્રુંજય તીર્થાધિરાજ. રસિક નિવૃત્ત નિવાસ.
સંવત ૨૦૦૯ જોષીઓ કરે આગાહી. મોટે ભાગે આયુષ્યબળમાં
ના સાચાં. પૂ. ગચ્છાધિપતિશ્રીજીનું વર્ષ ભારે. આંતર
ભક્તિને કેમ ચેન પડે. મુંબઈનો વિહાર તુર્ત બંધ. નવસા-
રીથી સીધા પાલીતાણા. શીઘ્ર વિહાર. પરમના પાદ કમળમાં
વિનીતનું વંદન ચંદન. બન્ને ઉંચા હૈયે. એકનું વાત્સલ્ય
[illegible] મુશળધાર ઝરો. બીજાની ભક્તિ અંદરના પ્રેમનો
[illegible]. પ્રેમનું હૈયું પ્રેમ ભર્યું. રામનું હૈયું આરામ
ભર્યું. પરમગુરૂદેવને અને અનેકોને.

શ્રીમદ્ [illegible] જીવનમાં. હંમેશ [illegible] આરાધ્યપાદ
[illegible] સૂક્ષ્મ અને
[illegible]
[illegible] અને...
[illegible] પૂ. શ્રી વિજય-

રામચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાની-વાચના એટલે આગમનું-વલોણું. જ્ઞાનનો અમૃત અર્ક. શ્રીમદ્ પાછા કરે પારાયણ સ્વ-શિષ્ય-પૂ. ત્રિલોચન વિ. મ. પાસે. સ્વાધ્યાય પ્રેમ તે કોનું નામ?

૧૭ શ્રીમદ્ દેવદ્રવ્ય-સિધ્ધાંતના પાકા હીમાયતી. વૃદ્ધિ અને રક્ષણનું મત. અમલનેર આદિ અનેક સ્થળે ચોપડા કરાવ્યા ચોકખા. દેવભક્તિ-સંઘભક્તિ તે આનું નામ. પૂ. આચાર્યાદિ સાધુ મહાત્માઓને આ ઉપાધિ શા માટે? ગીતાર્થ-શાસન વફાદાર. પૂ. ગુરૂદેવો પાસે શાસ્ત્ર આજ્ઞાના પાઠ ભણ્યો પાઠ.

૧૮ માંચોરાનું પ્રકરણ-એટલે દઢતાનું તેજ. શાસન પ્રભાવનાના ચમકારા. શ્રીમદે આપી દીક્ષા એક મુંબઈના યુવાનને સગા સ્નેહીઓએ માંડયું તોફાન. ગામનું-ગાંડપણ બેશુ ભળ્યું. નવ્યદીક્ષિતને ત્રણ ઉપવાસનું પચ્ચકખાણ. પડાણો રોકયા રમખાણકારોએ. માનુ પરઠવતા ઉંચકયા. નાખ્યા મોટરમાં. પણ નરવીર બંકો એક નીકળ્યો. નમકૂત મુનિને બચાવી લીધા. શાણી નારીએ પોતાના છાપરા પર કૂંકા-એવો ઓઘો સોંપ્યો. ફોજદારી કચેરીમાં ૧૦ દિવસ. પછી-લેહલને મંત્રપ્રયોગ માને. ષડ્યંત્ર રચાયું. ફેરવ્યા સામેના મકાનમાં. કડાવી જવાના હિસાબેજ. પણ ન ફાવ્યા. ચેતવણી અને રાત્રે દશવાગે ઉપાશ્રયમાં. વિહાર કરી જાવ નહિ તો બંધુક સગી નહિ થાય. વિહાર કરે એ શ્રીમદ્ નહિ. જાગોજે રહેવું. દારીયાની ગોચરીથી ચલાવવું. પણ જ્યાં ખોટી બનાવટી અપભ્રાજના ત્યાંજ કરવી પ્રભાવના. સ્વદીયેનું

પણ હણાણુ. પણ અંતે શમન. કેઈકનું ટુંકાવ્યુ ભવભ્રમણ. પ્રસંગે છાતી મજબુત એજ શાસન સ્થિતની ખૂબી!.

૧૯ હિંગનઘાટ અને કોચરજી. બંસીલાલ કોચરે કરાવેલ આગ્રહ પૂર્વકનું ચાતુર્માસ. શ્રીમદ્‌ની ભલામણોનું-ડિયારૂચી પૂર્વકનું પાલન.

૨૦–નગર. ૨૦૧૦. પૂ. શ્રી. ધનેશ્વર વિ. મ. ની દીક્ષા. શાસન પ્રભાવનામાં ખર્ચ સાઇઠ હજારનો. મેઠનો હાજર ૬૫ હજારની. પ્રાચીન આઢયદીક્ષાની યાદી.

૨૧ પૂના. ૨૦૧૧-૧૨. પૂ. પરમગુરૂદેવની સાથે. ગણી-પદવી પ્રદાન. પૂ. ત્રિલોચન વિ. મ. ને ભગવતી યોગ. ૬૦ સાધુઓની જ્ઞાનાદિ ઉપાસના.

૨૨ ધુળીયા. ૨૦૧૩. શ્રીમદ્‌ની બન્ને આંખે મોતીયાનું ઓપરેશન. દેવદ્રવ્ય રક્ષણ. હિસાબો ચોકખા.

એક જ ઉત્તર. ચિંતા કરશો નહિ. નશ્વર દેહનો શાશ્વત સાધનામાં ત્યાગ. ધન્ય મૃત્યુ!

અતિ ટુંકાણમાં સાદા સીધા પ્રસંગ ચિત્રો. નહિ રંગોટી કે રેખાકળા. ચિત્રો ફેલાવે છે સુવાસ. કરે છે મનોમંદિરમાં આવાસ. એજ આપે મુક્તિમાં-નિવાસ. પંચમપદને સાર્થક કર્યું. સાધુપણાને નિર્મળ બનાવ્યું. ગુરૂભક્તિનો આદર્શ ખડો કર્યો. વૈયાવચ્ચ ગુણને વિકસાવ્યો. આત્માને ઉન્નત બનાવ્યો.

જે આત્માના ગુરૂભગવંત-ભારતવર્ષના કાળ અપેક્ષાએ શ્રેષ્ઠ સમ્યગ્ દર્શન પ્રદાતા. પરમગુરૂ ભગવંત-વૈરાગ્યમૂર્તિ અને સંયમત્રાતા અને પોતે વૈરાગ્યવારિધિ-આ ત્રયાત્મક સુમેળ શું શું ન નીપજાવે ?.

ત્રણે ભુવનમાં ચંદ્ર નિર્મળ યશ અને શાસન વિજય આવા પરોપકારી મહાત્માઓનો ફેલાવાથી ભવ્યાત્માઓ પાવન બને છે અને વિશ્વ સુખ-શાંતિ-સમાધિ અનુભવે છે.

કોટિશઃ વન્દના
મુનિ ભુવનચન્દ્રની
વિરાગી ચરણકમળમાં

-: બે બોલ :-

સૌથી પ્રથમ પૂ. મુનિરાજ શ્રી રત્નભૂષણવિજયજી મહારાજશ્રીને યાદ કરવા જોઇએ. પૂ૦ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયજિતમૃગાંકસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબના તેઓ સુશિષ્ય છે. તેમની જ પ્રેમભરી ઉપકારક પ્રેરણાથી અલ્પક્ષયોપશમ છતાં આ લઘુગ્રંથનો પ્રયત્ન કરવા પ્રેરાયો.

પ્રેરણા ખરેખર ઉપકારક નિવડી. આલેખન કરતા નવ્ય નવ્ય પ્રકાશ મહાન્ સૂત્રોમાંથી પ્રાપ્ત કરવાનું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું. 'શ્રી રાજનગર જૈન પ્રશ્નોત્તરમાળા' જોતાં આ પ્રેરણા થઇ. મેં પણ કેટલાક અંશે તેને આંખ સામે રાખી છે. તે માટે તેના લેખક મહાશયોની અનુમોદના કરવી ઘટે.

કેટલીક ઘટના આલેખનને સમયે જ દીલમાં ઉદ્ભવી છે. મારો મુખ્ય આધાર–મારા તારક પરમોપકારી ગુરુ ભગવંત આરાધ્યપાદ શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજની 'ગણધર ગુમ્ફિત વીતરાગ વાણી' માંજ સદા રહેલો છે. આ આલેખનમાં પણ તેજ 'વીતરાગ વાણી'ના પ્રકાશે કામ કરેલ છે.

ક્ષતિઓ પણ હશે. પણ પ્રાયઃ સૈદ્ધાંતિક દૃષ્ટિની નહિ. હોય. મારો આત્મવિશ્વાસ છે. છતાં છદ્મસ્થ પ્રયોગ ક્ષતિઓ હોય તો. સુજ્ઞો [illegible] સાધર્મિકતાને [illegible].

કેવળી પ્રભુ સર્વજ્ઞ ભગવંતના સિદ્ધાંતથી જરાયે વિરુદ્ધ આ આલેખનમાં લખાયું હોય તો મિચ્છા મિ દુક્કડં.

[illegible] સેવક,
મુનિ ભુવનચંદ્રવિજય

'જંબૂ' 'ભાનુ' 'ભદ્રંકર' કી બાત સવાઇ,
એક સે બઢ કર એક મૂર્તિ તુઝ સે હૈ પાઇ. ૧૨

'કનક' કનક કો છોડકર, કનક હો ગએ;
'જિતમૃગાંક' દેખો કિતનોંકે જનક હો ગએ. ૧૩

વર્તમાન કે 'વિપ' કો તૂને ખુબ હૈ સમઝા,
'વિપ' કા કરો વિમોચન' નહીં પાઓગે સન્ત, ૧૪

આજ જગત સે જાહર ઉગલતા ત્રાહિ ત્રાહિ સે
નભ હૈ ત્રાસિત,
કંગાલી દારિદ્ર હીનતાસે, વસુધાકા આંગન ભાસિત. ૧

એક તો ભૈયા રાત હૈ કાલી, દૂજી અપની તરણી કાલી,
આંખ ફાડ કર દેખ રહે હો 'શાસક'કી કરણી ભી કાલી. ૧

લક્ષ્મી કાલી બહિયાં કાલી, કાનૂન કી કૈચી ભી કાલી;
રાજનીતિ કી નીતિ કાલી, પ્રેમી કે દિલ પ્રીત ભી કાલી. ૧

પાટી કાલી, પુસ્તક કાલી, કોલેજો કી કીર્તિ કાલી;
કાલી લકર, કલ્પના કાલી, ડાલ પૈ બૈઠી કોયલ કાલી. ૧

આજ સવેરે બોલી અચાનક, કવિ તેરા ભેજા ભી ખાલી
કાલી કવિતા ક્યોં કર ગાતા, પાસમેં બૈઠા 'તારાકુમાર'
કાલી કી 'પ્રતિભા' પહચાને, 'વો સૂરજકી કિરન મેં કાલી.' ૧

રામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી કે ઉપદેશોં કી નીતિ ન્યારી;
[illegible] ને ડિસ્ટ્રો, 'ડિસ્ટ્રો' ને દ્રષ્ટ ભી ખાલી. ૨

–જ્ઞાનપદ ભજીયે રે–

જ્ઞાન અને સમ્યગ્ જ્ઞાન અને મિથ્યા. મોક્ષલક્ષી જ્ઞાન સમ્યગ્. સંસારલક્ષી–સંસારવર્ધક જ્ઞાન મિથ્યા. મિથ્યા હેય. સમ્યગ્ ઉપાદેય.

આ લઘુ ગ્રંથ 'જૈન ધર્મનું વિજ્ઞાન' સમ્યગ્જ્ઞાનનું અંગ છે. મોહજન્ય ઉંધા જ્ઞાનની વિકૃતિઓ સમજાવી, શુદ્ધ આત્મજ્ઞાનને આત્માઓના હૈયામાં સ્થાપન કરવાની એક કોશિષ છે:– સુદેવ–સુગુરૂ–સદ્ધર્મ–સાધર્મિક–સક્રિયાની ઓળખ આપે છે. હેય–ઉપાદેયનું ભાન કરાવે છે. આચાર-વિચાર–કર્તવ્યની જાગૃતિ પેદા કરે છે. તીર્થો–પર્વો–પ્રસ્નૂ-ફખાણની સમજ આપે છે. શુદ્ધ દૃષ્ટિની ભૌગોલિક વ્યવ-સ્થાને રજુ કરે છે. સાધર્મિકવાત્સલ્ય–નોકારસી જમણ–ઓચ્છવ મહોત્સવની સુંદરતા અને સાધકતાનું ચિત્ર ખડું કરે છે.

ખાસ કરીને આજનો એજ્યુકેટેડ યુવાન વર્ગ અને સામાન્ય અભ્યાસી–મહાસંસ્કૃતિ અને તેના પાયારૂપ આર્ય-સંસ્કૃતિના શુધ્ધ–સચોટ વિશ્વહિતકારી આદર્શો અને માર્ગોને સમજી, શક્ય અમલ કરી શકે, તે શુભ હેતુથી આ ગ્રંથ-માળાનો પ્રારંભ કરવામાં આવેલ છે.

પહેલી આવૃત્તિની ૪૦૦૦ નકલ, સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રેમીઓ દ્વારા પ્રસરિત થઈ જતા, બીજી આવૃત્તિની ૨૦૦૦ નકલ, વીતરાગવાણીના ઉપાસકોના સહકારથી પ્રકાશન પામે છે. હિંદીમાં પણ પ્રગટ કરવાની ભાવના છે. ભાવના ફળવી સહકાર ઉપર આધાર. રાખે છે. કાગળ–પ્રિન્ટના ભાવેદ ફકે પુસ્તકે ૧૫૦ા થાય છે. મોટે ભાગે વિના મૂલ્યે વિત-

રણ થાય છે. એટલે ગ્રંથમાળાના પ્રકાશનો સાદા રૂપ[illegible]
ન્યાયી કરકસરથી પ્રગટ થાય છે.

લેખક મુનિશ્રીના ભવોદધિ તારક પરમોપકારી [illegible]
ભગવંત શાસ્ત્રસિધ્ધાંત-સંરક્ષક-સમર્થ ગચ્છાધિપતિ આર[illegible]
ધ્યપાદ **શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજાન[illegible]
'ગણધર ગુમ્ફિત' વીતરાગ વાણીની પ્રસાદી રૂપે જ અ[illegible]
ગ્રંથમાળા આલેખાય છે.

'ઉત્સૂત્ર સમ પાપ ન કોય' આ પવિત્ર ચેતવણી
સૂર-લેખકશ્રીની જેમ અમે પણ આંખ સામે રાખીએ
છીએ. છતાં કોઇ પણ દોષ-ભૂલ યા પ્રેસ દોષ ધ્યાન પર
લાવનાર મહાનુભાવ આત્માને અમે આવકારીશું.

**જ્ઞાનની ગતિ સરળ અને માયા રહિત નિર્દંભ
જ હોય અને હોવી જોઇએ.** જ્ઞાન-દીવો છે. સૂર્ય
છે. સ્વયં આત્મ-પ્રકાશ છે. **સદ્ગુરૂગણ દીવાદાંડી છે.**
એ દીવાદાંડીને આધારે સંસારસાગર તરવો છે. આ ભાન-
ભાન અને જ્ઞાન જીવંત રહે તો ક્યા આત્મા માટે સંસાર
ડુબાડનાર રહે ?

ગ્રંથમાળામાં સદા સૂચક અને સહાયક અને
સંસ્થાના પ્રેરક પૂ. વિદ્વાન આગમપ્રેમી મુનિરાજશ્રી રત્નભૂષણ
વિ. મ. ના તેમજ અન્યાન્ય દ્રવ્ય દ્વારા તેમજ શુભ
[illegible] [illegible] આત્માઓની ખૂબ ખૂબ અનુમોદના.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] વીતરાગ પરમાત્માની
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] આત્માઓ [illegible]
[illegible]

—પ્રકાશકો.

ણમો જિણુસાસણસ્સ.

✲ પૂર્વ કથન ✲

અનંત ઉપકારી પરમતારક શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોએ ઉપદેશેલ સર્વશ્રેષ્ઠ તત્ત્વજ્ઞાન અને સર્વશ્રેષ્ઠ આચારમય પરમ કલ્યાણકર શ્રી વીતરાગ ધર્મની આરાધના દ્વારા ભૂતકાલમાં અનંત આત્માઓ દુઃખની પરંપરાથી સર્વથા મુક્ત થઈને અવ્યાબાધપણે અનંતસુખના સ્વામી બન્યા છે. વર્તમાનમાં મહાવિદેહાદિ ક્ષેત્રોમા, સંખ્યાબંધ આત્માઓ શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતે પ્રરૂપેલ ધર્મની આરાધનામાં પોતાનું સર્વોત્કૃષ્ટ વીર્ય ફોરવીને, ઘાતી-અઘાતી કર્મોની શ્રેણીને ખપાવીને શાશ્વત સુખધામ ભણી સંચરી રહેલ છે. અને ભાવિમાં અનંત આત્માઓ એ રીતે સર્વજ્ઞ વીતરાગ શ્રી તીર્થંકર ભગવંતોએ નિર્દેશેલ ધર્મની આરાધનાથી શ્રી સિદ્ધિસુખના શાશ્વતકાલ ભોકતા બનશે તે નિઃશંક છે.

સર્વશ્રેષ્ઠ કોટિના આચારો તથા સર્વશ્રેષ્ઠ કોટિના વિચારોનો સુભગ, સુખદ તેમજ મંગલકારી સમન્વય જે વિજ્ઞાન સ્વરૂપ કહેવાય છે, આવું સમ્યગ્જ્ઞાન તથા સમ્યક્ ક્રિયારૂપ વિજ્ઞાન શ્રી જૈનશાસન સિવાય અન્યત્ર કયાંયે નથી. તેથી જ કહી શકાય કે, જૈનદર્શન એટલે સર્વશ્રેષ્ઠ કોટીના લોકોત્તર આચારો તથા સર્વશ્રેષ્ઠ કોટીના લોકોત્તર વિચારોની પ્રરૂપણા કરતું લોકોત્તર ધર્મદર્શનઃ તે સિવાયના જગતના તત્ત્વજ્ઞાન, વિજ્ઞાન કે શિક્ષણુનીઃ તેના સંસ્કારો, કેળવણી કે તેની સંસ્કૃતિની બધી વાતો કેવલ વાહિયાત છે, મૂલ વિનાની શાખા જેવા અને 'મે માતા વંધ્યા' જેવા આકાશકુસુમની જેમ ભ્રાંતિમૂલક છે. શિક્ષણનું, સંસ્કાર કે સંસ્કૃતિનુંઃ

તત્ત્વજ્ઞાન કે વિજ્ઞાનનું સાચું કલ્યાણકર તથા સર્વહિતકાર સ્વરૂપ સમજીને આત્માના અભ્યુત્થાન માટે, ક્રાંતિ કે ઉત્ક્રાંતિના સાચા સ્વરૂપને જાણીને વાસ્તવિક પ્રગતિને માટે પ્રયત્નશીલ બનવાનો સફલ પુરૂષાર્થ જૈનદર્શનને જાણ્યા સિવાય ત્રણેય કાલમાં સંભવિત નથી. માટે જ કેવલ અસાર એવા સંસારના દુઃખરૂપ એવા સુખાભાસ સ્વરૂપ પૌદ્ગલિક સુખોની સાચી પિછાણ જૈનદર્શનના તત્ત્વજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વિના અસંભવિત છે. અને તેથી જ સંસારના સઘળાએ પૌદ્ગલિક સુખોને અસારરૂપે જણાવીને તેના ત્યાગનો સાચો પુરુષાર્થ જૈનદર્શને ઉપદેશ્યો છે.

આવા સર્વકલ્યાણકર જૈનદર્શનને સમજવા માટે સાદી રીતે અને સરળતાથી જાણવા માટે પ્રસ્તુત પ્રકાશન ખરેખર માર્ગદર્શક (ગાઈડ) ની ગરજ સારે છે. ટુંકમાં ગાગરમાં સાગરની જેમ જૈનધર્મનું તત્વજ્ઞાન પ્રસ્તુત પુસ્તકમાં સુબોધ અને સુવાચ્ય શૈલીમાં લેખક મુનિરાજ શ્રી ભુવનચંદ્રવિજયજીએ ખૂબ જ સુંદર બાલભોગ્ય સુબોધ શૈલીએ પ્રવાહબદ્ધ શૈલીથી દ્વારા સુરેખ પદ્ધતિએ સંકલિત કરેલ છે.

આ પ્રકાશન ખરેખર મનનીય પ્રેરણાદાયી તથા બોધપ્રદ છે. પાંચ વિભાગમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ જૈનધર્મના વિજ્ઞાન વિષયક આ પુસ્તકના પ્રથમ વિભાગમાં શ્રી જૈનધર્મના [illegible] જૈનધર્મના તત્ત્વજ્ઞાનની આછી-પાતળી [illegible] ઉપયોગી [illegible] આ વિભાગમાં સંકલિત કરાઈ છે. [illegible]

અનિત્યાદિ બાર ભાવના, મૈત્ર્યાદિ ચાર ભાવના તેમજ પાંચ મહાવ્રત, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ અને આઠ પ્રકારના કર્મો તથા મહાપ્રભાવક તીર્થો ઇત્યાદિ વિષયોની ટુંકી પણ મર્મસ્પર્શી છણાવટથી આ વિભાગ સમૃદ્ધ બન્યો છે. ષડ્દર્શન છ દ્રવ્યોનું સ્વરૂપ ઇત્યાદિ જૈનધર્મના તત્ત્વજ્ઞાન તથા તેની આચાર વ્યવસ્થાને ખૂબજ સુંદર ને સર્વજનગ્રાહ્ય શૈલીએ લેખક મુનિરાજશ્રીએ અહિ સંકલિત કરેલ છે.

પુસ્તકના બીજા વિભાગમાં જૈનદૃષ્ટિએ વિશ્વવ્યવસ્થાનું સુંદર નિરૂપણ થયેલ જોઈ શકાય છે. જે જોતાં-જાણતાં સ્હેજે સમજી શકાશે કે જૈનધર્મની તત્ત્વ વ્યવસ્થા એ સર્વજ્ઞ ભગવંતોની પ્રરૂપેલી છે. અનંતા શ્રી તીર્થંકર ભગવંતોએ ભૂતકાળમાં પોતાનાં અનંતજ્ઞાન દ્વારા અવલોકીને જે ફરમાવ્યું-વર્તમાનમાં મહાવિદેહ ક્ષેત્રોમાં જે સર્વજ્ઞ તીર્થંકરભગવંતો ફરમાવી રહેલ છે. ને ભાવિમાં અનંતાનંત શ્રી તીર્થંકરદેવો જે ફરમાવશે. તે ત્રણે કાલ માટે તેજ છે. તેમાયે પરસ્પર કશો જ ફેરફાર નહિં. તેમની પાસેથી અર્થરૂપે ગ્રહણ કરીને ભૂતકાલમા અનંત ગણધર ભગવંતોએ જે સૂત્રરૂપે ગૂંથ્યું. વર્તમાનમાં વિચરતા ગણધર ભગવંતો જે ગૂંથીને દ્વાદશાંગી રૂપે પોતાની શિષ્ય-પ્રશિષ્યાદિની પરંપરા માટે પ્રદાન કરી રહેલ છે, ને ભાવિમાં અનંત ગણધર ભગવંતો જે સૂત્રરૂપે પ્રદાન કરશે તે અર્થરૂપે ત્રણ કાલ માટે તેજ પ્રમાણે રહેશે.

જૈનદર્શનની આ સર્વજ્ઞમૂલક પરંપરા જે રીતે ત્રિકાલાબાધ અવિછિન્નપણે વહી રહી છે. તેથી તેની અનુપમ, અદ્વિતીય અને અનન્ય એવી આ તત્ત્વજ્ઞાન તથા આચારમૂલક સર્વશ્રેષ્ઠ અવિચ્છિન્ન ત્રિકાલાબાધિત પરંપરાની મહત્તા છે. એ વિજ્ઞાન દ્વારા જગતની ત્રણેય લોકની સુસંવાદિ માહિતિ ગણિતાનુયોગ નામના ત્રીજા અનુયોગને જણાવતા સિદ્ધાંત

ગ્રંથોમાં યથાર્થરૂપે છે. તેનું નિરૂપણ આ વિશ્વવ્યવસ્થા નામના વિભાગમાં રસપ્રદ પદ્ધતિએ ને સુબોધ શૈલીએ લેખક મુનિરાજશ્રીએ કરેલ છે. પ્રસ્તુત પુસ્તકના ત્રીજા વિભાગમાં આવશ્યક સૂત્રો વિષે ગંભીરતાપૂર્વક મનન-ચિંતનરૂપે પદાર્થ-બોધ લેખક મુનિરાજશ્રીએ રજૂ કરેલ છે. જે અનુષ્ઠાનોના આદર ધરાવનાર શ્રધ્ધાભાવિત જીવોને રસદાયી ને શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતના પરમતારક ધર્માનુષ્ઠાનો પ્રત્યેની શ્રદ્ધાની દૃઢતા કરાવવા માટે ખૂબ જ મનનપૂર્વક વિચારવા જેવો છે.

ચોથો વિભાગ પ્રસ્તુત પુસ્તકના બધા વિષયોની સંકલનાના શિખર પર કલશના જેવો ખુબ જ મહત્ત્વનો છે. જૈન દર્શનનાં હાર્દને સમજવા માટે તથા જૈનદર્શનના સમ્યગ્ શ્રદ્ધામાર્ગથી વર્તમાનના વિષમ વાતાવરણમાં જે જે ચલિત કરનારા પ્રશ્નો, ગુંચો ને મૂંઝવણો છે તે વિષે શ્રી વીતરાગ પરમાત્માના માર્ગમાં દૃઢ કરવા માટેનો મર્મગ્રાહી અને શાસ્ત્રીય ઉકેલ આ વિભાગમાં ખુબ જ મનોમુગ્ધકર બાલભોગ્ય શૈલીએ લેખક મુનિપ્રવરશ્રીએ આલેખેલ છે.

[illegible] ને છેલ્લા વિભાગમાં જૈનદર્શનની સાહિત્ય વિષયક [illegible] વિચારણા બાદ પર્વોની મહત્તા તથા પર્વના [illegible] મહત્વની વાતો જણાવાઈ છે.

[illegible] પ્રસ્તુત ગ્રંથરત્નના પાંચ વિભાગો [illegible] વિભાગોમાં [illegible] વર્તમાન [illegible] જિન- [illegible] પરમતારક શ્રી [illegible] [illegible] પરમતારક શ્રી વીત- [illegible]

થતા ધર્મરૂચિ જીવોને શ્રી વીતરાગ ભાષિત સમ્યગ્જ્ઞાન તથા સમ્યક્ક્રિયા માર્ગમાં વધુ ને વધુ પરિણત બનાવનાર છે. તથા દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ ચરણકરણાનુયોગ તેમજ ધર્મકથાનુયોગ રૂપ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શ્રુતજ્ઞાન સમસ્તની વાનગીનો સ્વાદ ચખાડનાર અને જૈન તત્વજ્ઞાનને પામવા માટેના પ્રવેશદ્વાર જેવા આ ન્હાના પણ વિષય નિરૂપણ દૃષ્ટિએ મહત્વના અને ઉપકારક ગ્રંથનું સર્વ કોઈ તત્વના અર્થી જિજ્ઞાસુ આત્માઓએ મનન-ચિંતન તથા નિદિધ્યાસન કરવા દ્વારા જીવનના આધ્યાત્મિક ઉર્ધ્વગમન માટે ઉપકારક ગ્રંથનું અવલોકન કરવું આવશ્યક છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથરત્નના વિષયની સંયોજનામાં જેમણે પ્રેરણા કરી છે. ને તેના પ્રકાશનમાં જેમણે આદ્યંત રસ લીધેલ છે, તે વિદ્વાન મુનિવર્ય શ્રી રત્નભૂષણવિજયજીની આગમરૂચિ પ્રશંસાપાત્ર છે. તેઓ પરમપૂજ્ય આગમગ્રંથો તથા સિદ્ધાંત ગ્રંથોના હસ્તલેખનની પ્રવૃત્તિમાં ઉંડો ઉત્સાહ દાખવી વર્તમાનકાલમાં યાંત્રિક યુગની હવાથી દોરવાઈ જવા દ્વારા જૈનસિધ્ધાંતગ્રંથો ને શ્રુતજ્ઞાનની આરાધના રક્ષા તથા પ્રભાવનાની પ્રવૃત્તિઓ પ્રત્યે જેઓ છતી શક્તિએ ઉપેક્ષાભાવ કે વિપરીત પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા અવજ્ઞાભાવ તરફ ખીંચાઈ રહેલ છે તેવા આત્માઓને ખરેખર પ્રેરણા રૂપ બની રહેલ છે; તે મુનિરાજશ્રીના લાગણીસભર પ્રોત્સાહનથી-પૂજ્યપાદ પરમતારક પરમારાધ્યપાદ પરમશાસન પ્રભાવક વ્યાખ્યાન વાચસ્પતિ પરમગુરૂદેવ આચાર્ય ભગવંત શ્રીમદ્ વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના શિષ્યરત્ન વિદ્વાન લેખક મુનિરાજ શ્રી ભુવનચંદ્રવિજયજીએ ખાસ પરિશ્રમ લઈને આ ગ્રંથરત્નને

તૈયાર કરેલ છે. ને તેમનો ખંતપૂર્વકનો સર્વ મુમુક્ષુ જીવો
પ્રત્યેની કલ્યાણ કામના માટેનો આ પરિશ્રમ ખરેખર ખૂબ
બહુમાનપૂર્વક પ્રશંસા માંગી લે છે.

પૂ. પાદ ગચ્છાધિપતિ પરમ ગુરૂદેવશ્રીના પટ્ટવિભૂષક
વિદ્વદ્વર્ય આ. મ. શ્રી વિજયજિતમૃગાંકસૂરિજીને (પ્રથમા-
વૃત્તિ) સમર્પિત થયેલ ને તેઓના શિષ્યરત્ન વિદ્વાન મુનિવર્ય
શ્રી રત્નભૂષણવિજયજીની પ્રેરણાથી પ્રસિદ્ધ થતો આ ગ્રંથ
સર્વ કોઈ આત્મકલ્યાણકામી જિનશાસનરસિક મુમુક્ષુ જીવોને
મોક્ષમાર્ગના અનન્ય સાધન શ્રી રત્નત્રયીની આરાધનામાં
પ્રેરક બનીને વર્તમાનના વિષમય વિષમ વાતાવરણમાં સુદેવ,
સુગુરૂ તથા સુધર્મરૂપ તત્ત્વત્રયીની ખૂબ-ખૂબ સેવા ઉપાસના
ને કલ્યાણકર નિશ્રા દ્વારા શીઘ્રપણે અચલ-અનંત-અક્ષય
અવ્યાબાધ સ્વરૂપ સિદ્ધિગતિ સ્થાનની પ્રાપ્તિમાં સહાયક
બનો! એ જ એક મંગલ કામના.

આસો સુદ ૧૦ રવિવાર
[illegible]
[illegible]

નિવેદક :
પૂ. પાદ પરમ તારક પરમ કૃપા
સાગર પરમગુરુદેવ ગચ્છાધિપતિ
આચાર્યદેવ શ્રી વિજયરામ
ચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના
[illegible]

✻ વિષયાનુક્રમણિકા ✻

વિભાગ પહેલો.

વિભાગ ત્રીજો

વિભાગ ચોથો

ભગવાન શ્રી રૂપભદેવ સ્વામી સાધુ થઇ ગયા. રાજ્ય-પાટ છોડીને. ભિક્ષા આપવામાં કોઇ સમજે નહિ. ૧૩-૧૩ મહિનાના ઉપવાસ થયા. વર્ષીતપના પારણા શ્રેયાંસકુમારે કરાવ્યા, નિર્દોપ શેરડીના રસથી. પરમાત્મા શ્રી રૂપભદેવને સારાએ વિશ્વનું જ્ઞાન પ્રગટ થયું, દેવ-દાનવ-માનવને ધર્મ સમજાવ્યો. કેટલાક પશુ પંખી પણ સમજ્યા. આ ધર્મ તે જૈનધર્મ. રાગદ્વેષ-મોહને જીતનાર શ્રી જિનેશ્વરે કહ્યો માટે જૈનધર્મ. આત્માના દુશ્મનોને હણ્યા માટે અરિહંત. 'नमो अरिहंताणं' 'અરિહંતોને નમસ્કાર' એ પણ ધર્મ. આ રીતે આ કાળમાં ધર્મની શરૂઆત થઇ.

ધર્મ એટલે શું ?

સરળતા, સત્ય અને દયા એ શરૂઆતના ધર્મ. આત્માને ઓળખવો એ ઉંચો ધર્મ. આ શરીર અને આત્મા જુદા છે. શરીર નાશવંત છે. આત્મા અમર છે. આ સમજણ એ ધર્મ. તત્વનું જ્ઞાન એ પણ ધર્મ. આત્મા અનાદિકાળથી છે. પાપ-પુણ્યના કર્મ એને વળગેલાં છે. માટે દુઃખ સુખ છે. જન્મ-મરણનાં દુઃખ ઘણાં ભયંકર છે. એમાંથી છુટવાનો માર્ગ એ ધર્મ. 'જન્મમરણ બંધ' મુક્તિ એટલે સદાનું સુખ, સુખ અને સુખ. શરીર નહિ. શુદ્ધ સાત્વિક અંદરનો આનંદ. આવા આનંદને પેદા કરનાર સાધના એ સાચો ધર્મ.

ટળે. અરિહંત અને સિદ્ધ દેવ. આચાર્ય-ઉપાધ્યાય-સાધુ-ગુરુ. એ પાંચને ભાવથી નમસ્કાર એ ધર્મ.

અરિહંત શરૂઆતમાં આપણા જેવા માનવ. પણ બહુ ગુણવાળા મહામાનવ. દુનિયાની સાહ્યબી છોડી સાધુ થાય. પાંચ મહાવ્રત-મોટા નિયમો પાળે. ઘોર તપ કરે. કેવળ-જ્ઞાન પ્રગટે. મુક્તિનો શુદ્ધ માર્ગ બતાવે. ક્રોધ-માન-માયા-લોભના નાશનો ઉપાય કહે. અનેક આત્માઓને સન્માર્ગે ચઢાવે. અનેકોને મુક્તિમાં મોકલે પોતે તો જાય જ. માટે અરિહંત મોટા ઉપકારી. સર્વશ્રેષ્ઠ ઉપકારી-માટે અરિહંત દેવ.

'સિદ્ધ' ભગવંતો મુક્તિમાં વસે. આપણને મુક્તિમાં જવાનું મન થાય. માટે તે પણ ઉપકારી. 'નમો સિધ્ધાણ' સિદ્ધ ભગવંતોને નમસ્કાર થાઓ. આ રીતે અનંતા સિદ્ધોને નમસ્કાર રોજ સવારમાં કરીએ. પાવન થઈએ. કલ્યાણ સાધીએ.'

આચાર્યો શાસનના શિરતાજ. શાસન એટલે ધર્મનું સુકાન. સૌ યોગ્યને તારે તે 'શાસન.' ઝેર-વેરને ટાળે તે શાસન. વિશ્વના પ્રાણિમાત્રનું કલ્યાણ ઈચ્છે શાસન. દુનિયાને મર્યાદામાં રાખે શાસન. શાસન સ્થાપે અરિહંતો. સાચવે આચાર્યો. આચાર્યો અરિહંતના પાકા પ્રતિનિધિ. પ્રેમ-ભક્તિ-કરુણા-દયાના દરિયા આચાર્યો. પાંચ આચારને પાળે. પંચાચારનો ઉપદેશ આપે. મુક્તિના માર્ગે જીવોને સ્થાપે. સદ્ગતિ અને મુક્તિ આપે.

ઉપાધ્યાય અભ્યાસ કરાવે, આગમ-શાસ્ત્ર-સાહિત્યનો. સાચું જ્ઞાન આપે. સ્વાધ્યાય કરે-કરાવે. અગીઆર અંગ

હોય તો વાપરે જ. ધૂપ મઘમઘતો દશાંગનો. ધૂપદાનું ચાંદીનું ઝગમગતું. શુદ્ધ ઘીનો દીપક. જાણે કેવળજ્ઞાનની જ્વલંત જ્યોત. અક્ષતનો સ્વસ્તિક, આજે પણ સોને રચેલ અક્ષતનો સ્વસ્તિક કરનાર છે. રાજા શ્રેણિકનું અલ્પ અનુકરણ ધન્ય છે! સ્વસ્તિક વિશ્વનું કલ્યાણ કરો! મેવા-મીઠાઈના ભર્યા થાળ, ફળ જરાએ ના કંગાળ, અષ્ટપ્રકારી પૂજા થાઓ આમ. પાપ નાશે તમામ. થાઓ અમારા આતમ કામ. મળે આત્માને આરામ. ઠેઠ મુક્તિમાં બને ધામ. ભાવ પૂજા ભવતારિણી. સંગીતના સૂર આત્માને જગવે. સંસારથી છુટાવે. મોહને મારે. આત્માને તારે. ભક્તિ મુક્તિની દૂતી!

વેપાર ધંધાને અવકાશ.

પેટ કરાવે વેઠ? કે પટારો કરાવે ઠગારો? સાધુ થવાને અશક્ત આત્માને શરીર ટકાવવા પોષણ જોઈએ ને? મોક્ષ-દારને તો વેપાર ધંધાની જરૂર નહિ ને? કે લાભની લોભ નહિ અને લાભ અંગે ફિકર પણ નહિ? પોષણ માટે વેપાર, ધંધા. નોકરી ચાકરી કરવી પડે. ન્યાય, નીતિ અને પ્રામાણિકતાથી. આ જમાનામાં! હા, આ જમાનામાં પણ [illegible] અનિ-[illegible] સિદ્ધાંત [illegible] તો [illegible] શું થયું નથી!

કાર્યો એ જ પુણ્ય. આચરેલા અધમ કૃત્યો એ જ પાપ. પુણ્યનું ફળ સુખ, પાપનું ફળ દુઃખ. ઉગ્ર પુણ્ય હોય તો વગર મહેનતે ફળ મળે. સામાન્ય પુણ્ય હોય તો થોડી મહેનત કરવી પણ પડે. પાપમિશ્રિત પુણ્ય અનીતિ-અન્યાય કરાવે. લક્ષ્મી સાવ ચંચળ. ઘડીમાં શ્રીમંત, ઘડીમાં ગરીબ. છેવટે ગમે તેટલી હોય, મૂકીને જવાનું જ. એને ખાતર પાપ-કુડ-કપટ? કરીને જવાનું ક્યાં? દુર્ગતિમાં જ ને? માટે જ 'न्यायसम्पन्न-विभवः' પૈસો કમાવવો જ પડે તો ન્યાયથી. ધન્નાજી પોતાની કમાણી છોડીને ચાલ્યા જતા. ભાઈઓના સંતોષ ખાતર, પણ જ્યાં જાય ત્યાં લક્ષ્મી આગળ જ ખડી રહેતી અને ભાઈઓ પાછા ભીખારી ને ભીખારી. આનું નામ પુણ્ય ને પાપ. 'ધર્મ ઘટે ધન જાય,' કોઈપણ દુનીયાની આશા વિના કરેલો ધર્મ રક્ષણ કરે જ કરે. 'धर्मो रक्षति रक्षितः' ધર્મનું નિરીહ પાલન કરો. ધર્મ મોક્ષ આપે છે. મુક્તિ ન થાય ત્યાં સુધી સુખ-સુખ ને સુખ. આવા પણ સુખમાં મૂંઝાવા ન દે. આંધળા બનવા ન દે. એજ ધર્મ, પુણ્ય તો ધર્મનું બચ્ચું છે બચ્ચું.

આ રીતે દિનચર્યાનો અલ્પ વિચાર થયો. હવે ઓળખીશું શ્રી તીર્થંકર દેવોને. મહાભાગ ગણધર ભગવંતોને, જ્ઞાનની પરબસમા પૂર્વધર ભગવંતોને અને શાસનરક્ષક સમર્થ સૂરીશ્વરોને.

શ્રી તીર્થંકર ભગવંતો કેટલા ?

પ્રવાહે કરી શ્રી તીર્થંકર અનંતા, આ અવસર્પિણીના ૨૪ શ્રી ઋષભદેવ ભગવાન, શ્રી અજિતનાથ, શ્રી સંભવનાથ, શ્રી અભિનંદનસ્વામી, શ્રી સુમતિનાથ, શ્રી પદ્મપ્રભસ્વામી, શ્રી

સુપાર્શ્વનાથ, શ્રી ચંદ્રપ્રભસ્વામી, શ્રી સુવિધિનાથ, શ્રી શીતલનાથ, શ્રી શ્રેયાંસનાથ, શ્રી વાસુપૂજ્યસ્વામી, શ્રી વિમલનાથ, શ્રી અનંતનાથ, શ્રી ધર્મનાથ, શ્રી શાંતિનાથ, શ્રી કુંથુનાથ, શ્રીઅરનાથ, શ્રી મલ્લિનાથ, શ્રી મુનિસુવ્રતસ્વામી. શ્રી નમિનાથ, શ્રી નેમિનાથ, શ્રી પાર્શ્વનાથ, શ્રી મહાવીરસ્વામી ચોવીસે તીર્થંકરો વિશ્વનું કલ્યાણ કરો. કલ્યાણ કરો. ભવ્યાત્માઓના તારક જયવંતા વર્તો. જયવંતા વર્તો.

મોટી શાંતિની એક ગાથા:–ૐ ઋષભ–અજિત–સંભવ–અભિનંદન–સુમતિ-પદ્મપ્રભુ–સુપાર્શ્વ--ચંદ્રપ્રભ–સુવિધિ– શીતલ શ્રેયાંસ–વાસુપૂજ્ય–વિમલ–અનંત–ધર્મ–શાંતિ -કુંથુ–અર–મલ્લિ. મુનિસુવ્રત -નમિ–નેમિ -પાર્શ્વ–વર્ધમાનાંતા જિનાઃ શાંતાઃશાંતિકરા ભવંતુ સ્વાહા.

ભગવંત શ્રી ઋષભદેવસ્વામી પહેલા–તીર્થંકર પહેલાસાધુ પહેલા રાજાને આપણે શરૂઆતમાંજ યાદ કરી આવ્યા સોળમા શ્રી શાંતિનાથ ભગવાન. એમણે પૂર્વભવમાં પારેવાને બચાવવા પોતાનો જીવ આપી દીધો. દેવોએ પુષ્પવૃષ્ટિ કરી. ઇંદ્રે આવી પ્રશંસા કરી. આ અદ્ભુત ચરિત્ર વાંચવા જેવું છે.

બાવીસમા શ્રી નેમિનાથ. બાળબ્રહ્મચારી ભગવાન. શ્રી કૃષ્ણના પિતરાઈ ભાઈ. પોતે લગ્ન કરવા ચહાતા નહીં. છતાં [illegible] કરવા બહાર જાન કાઢવા દીધી. પશુઓના રક્ષણને [illegible] છે. રાજીમતિના નગરથી પાછા ફરે છે. આ [illegible] યાદ કરાવે છે. [illegible]

ાય છે. આનન્દઘનના ગીતને ગાતી રથનેમિ અને રાજિમતિ પ્રસંગ આવે છે. અદ્ભુત રીત અને પ્રેમોપદેશ

ત્રૈલોક્ય વિખ્યાત શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન. શરીરનો રંગ લીલો હતો. આને તીર્થંકરોનું સૌંદર્ય અદ્ભુત હોય. કાન્તિ તેજસ્વી હોય છે. કમઠ તાપસના અગ્નિકુંડમાંથી પતિ બચાવે છે. સેવક સ્વામીના હુકમથી નવકાર સંભળાવે છે. સર્પ મરીને ધરણેંદ્ર થાય છે. સ્વામી બાગમાં નાગનું ચિત્ર જુએ છે. દીક્ષા લે છે. રાણી પ્રભાવતીનાં પણ ગ્રહણ નથી. સ્વામી જંગલમાં કાઉસગ્ગમુદ્રામાં છે. ત્યાંથી એક આવે છે. તાપસ વરસે પાછીથી પ્રહાર કે છે. આજુબાજુ કમઠ બીજાને છે. પ્રચંડ નીર થાય. પેલો કમઠ મરીને મેઘકુમાર દેવ થાય છે. સ્વામીની ઉપદ્રવ ગુર્જિત વર્ષા વર્ષે છે. સ્વામી ધ્યાનમાં નિશ્ચળ છે. ધરણેંદ્ર સ્વપ્રિયા સહ આવે છે. મેઘમાળીને હારે છે. મેઘમાળી સ્વામીનું શરણું સ્વીકારે છે. કેવું કેવું બળવું પર સ્વારે છે. સમ્યક્ત્વ પામે છે. અપકારી પર પરમોપકાર. કમઠ અને ધરણેંદ્ર પર સમભાવ. નહિ રાગ, નહિ દ્વેષ. કેવળજ્ઞાન પામી મુક્તિમાં પધારે છે.

ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવ

ચોવીસમા તીર્થંપતિ શાસનના શિરતાજ. તેમના ભવ ૨૭. ભવ ગણાય સમ્યક્ત્વ પ્રગટે ત્યારથી. પહેલા ભવમાં 'નયસાર' નામ. દયા એમના કામ. ભુખ્યાને અન્ન મળે એમને ધામ. આતિથ્યસત્કાર એમનું વ્રત. વિવેક વિનય વડીલોનો સદા કરે. માતાપિતાની ભક્તિ રોજની. રાજાના વિશ્વાસુ નેક. ગામ આખાની દેખભાળ રાખવાની. રાજા માટે લાકડા લેવા જંગલમાં

જાય. સાથે ખાનપાન નોકર–ચાકર ઘણા. બપોરના સાડા
બાર થયા ભોજનની તૈયારી થઇ. અતિથિ છે નહિ. આપે
કોને? ભયંકર જંગલમાં અતિથિ ક્યાંથી હોય? પણ આપ્યા
વિના ખાવું કેવી રીતે? તંબુ બહાર જઈ તપાસ કરે છે
કોઇ ભૂલો પડેલ માનવી કે સંત સંન્યાસી? પવિત્ર ભાવના
જંગલમાં પણ મંગલ ખડું કરે. દૂર દેખાયા મહાત્માઓ
પૂરા થાકેલા. પરસેવાથી રેબઝેબ. તૂર્ત ભરતાપમાં પણ સામે
ગયા. નમસ્કાર કરી ખબર પૂછે છે. આપ આવા ભયંકર
જંગલમાં ક્યાંથી આવી ચડ્યા?

સાર્થને કહી ગોચરી (જૈન સાધુની ભિક્ષાપધ્ધતિ) માટે
ગયા. સાર્થ ચાલ્યો ગયો. ભૂલા પડ્યા. સાર્થપતિ પર નય
સારને ગુસ્સો આવી ગયો. પણ 'શાન્તં પાપમ્' કહી મનને
વારી લીધું. બહુમાનપૂર્વક તંબુએ લઇ જાય છે. સાધુઓ
નિર્દોષ ભિક્ષા લે છે. વૃક્ષ નીચે જઈ, સાધુ ક્રિયા કરે છે
પછી જ આહારપાણી વાપરે છે. નયસારને આ પ્રક્રિયા
જોઇ આનંદ થાય છે. પોતે જાતે રસ્તો બતાવવા જાય છે.
સાધુઓને નયસારનો આત્મા ઉંચો લાગે છે. પૂછે છે કે
[illegible] કહી શકીએ? ખુશ થઇને કહ્યું આપના [illegible]
[illegible]

આપ્યો. મારે ગામ પધારો. મારૂં સર્વસ્વ ધન-દોલત આપ સ્વીકારો. અમે જૈન સાધુ અકિંચન. કાંઈ ન ખપે. ધર્મમાં કુશળ બનો. દાનના ભાવ વધારતા રહો. 'ધર્મલાભ.' સાધુ માર્ગે પળ્યા. નયસાર દેખાય ત્યાં સુધી નિરખે છે. આનંદ હૈયે માતો નથી.

સમાધિમરણથી સ્વર્ગે પધારે છે. ત્યાંથી ભગવંત ઋષભદેવના પૌત્ર મરીચિ થાય છે. સ્વામીની એકજ દેશના સાંભળી દીક્ષા લે છે. ઉચ્ચકોટિનું સંયમ પાળે છે. પણ કોઈ ભવનો પાપોદય આડે આવે છે. તાપ સહન થતો નથી. ત્રિદંડીનો વેષ કલ્પે છે. પગમાં પાદુકા-પાવડી. ગેરૂ રંગના વસ્ત્રો. માથે છત્ર. વિ. વિ. પોતાને કષાયયુક્ત-નિર્બળ માને છે. પણ ચાલે છે પ્રભુજી સાથે. ઉપદેશ માર્ગનો જ આપે છે. અને સાધુ બનવા સ્વામી પાસે મોકલે છે. પણ ભાવી વિચિત્ર છે. માંદા પડી ગયા. અવિરતી સાધુઓ સેવા ન કરે. એ વાત પોતે સમજે છે. શિષ્ય કરવાનું મન થાય છે. અડીઅલ પ્રકૃતિનો 'કપિલ' મળી જાય છે. 'પ્રભુમાર્ગમાં જ ધર્મ છે. પણ અહિંયા પણ છે.' ઉત્સૂત્ર બોલતા સંસારભ્રમણ વધી જાય છે. પછી કેટલાક ભવોમાં મનુષ્ય અને દેવ થાય છે. મનુષ્યમાં ત્રિદંડી થઈ તપ કરવા તાપસ બને છે.

વળી રાજકુમાર તરીકે જન્મી દીક્ષા લે છે. સાચું સમ્યક્ત્વ પ્રગટે છે પણ માનમાંથી ક્રોધ જન્મતા નિયાણું કરે છે. કરેલ મહાધર્મનું વેચાણ કરી સાટું કરે છે. ઉંચી આરાધનામાં પુણ્ય ઉગ્ર પેદા થયું છે. સાટું ફળે છે. ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવ ત્રણ ખંડનો માલિક મહારાજા થાય છે. શક્તિના કેફમાં સિંહને ઉભો ચીરી નાખે છે. સત્તાના મદમાં શય્યા-

બાલકના કાનમાં ધગધગતું સીસુ રેડાવે છે. મરીને નરકે
જાય છે. નર્કમાંથી સિંહ અને પાછી નરક.

મહાવિદેહની મુકાનગરીમાં ચક્રવર્તી રાજા થાય છે. સાધુ
પણું પાળી સ્વર્ગમાં **નંદનરાજા** રાજર્ષિ બને છે. વીશ
પૂજ્ય સ્થાનોની આરાધના કરે છે. લાખ વર્ષના સંયમમાં
અગીઆર લાખ ઉપરાંત મહિના મહિનાના ઉપવાસ. 'સવિ
જીવ કરું શાસનરસી' ની ઉંચી ભાવના. આત્માના પ્રદેશે
પ્રદેશે. તીર્થંકર બનવાનું નક્કી થઈ ગયુ. દેવલોકમાં પધાર્યા.
ત્યાંથી ૮૨ દિવસ બ્રાહ્મણકુળમાં દેવાનંદામાતાની કુક્ષિમાં
રહ્યા. હીન ગોત્રકર્મનો ભોગવટો પુરો થયો. એ વળી શું!

મરીચિના ભવમાં ભરત ચક્રવર્તી મહારાજાના પોતે પુત્ર
હતા ને? ત્રિદંડી બન્યા'તા ને? શ્રી રૂષભપ્રભુના મુખથી જાણવા
મળ્યું ભરત મહારાજાને. મરીચિ ત્રિદંડી ચોવીશમા તીર્થં
કર ભગવાન મહાવીર બનશે. ભરત આનંદ્યા. વંદન કરતા
કહે છે-ત્રિદંડીપણાને નથી નમતો. ભાવી તીર્થંકરપણાને
નમું છું. પહેલા વાસુદેવ તમે જ થવાના. મુકામાં ચક્રવર્તી
પણુ. બસ કુળમદ થયો. મારા દાદા પ્રથમ તીર્થંકર. પિતા
પ્રથમ ચક્રવર્તી. હું પ્રથમ વાસુદેવ-પાછો ચક્રવર્તી અને
છેલ્લો તીર્થંકર. અહો મારું કુલ-અહો મારું કુલ. નાચ્યા કુદ્યા
[illegible] આનંદ્યા. હીન ગોત્રકર્મનો આત્માને બંધ થયો. (આત્મા
[illegible] નિગારશું) વ્યવહારમાં [illegible]
[illegible] આદિની જેમ સારું મનાય છે, પણ નિશ્ચય
[illegible] હીન મનાય છે.
[illegible] ([illegible]
[illegible]

ટો કર્યો. માતા ત્રિશલાની કુક્ષીમાં સ્થાપ્યા. રાજ્યની સિષ્ધા ને ત્યાં. ગર્ભપલટો સાયન્ટિફીક પ્રક્રિયા છે. એમાં વિશેષ આશ્ચર્ય નથી. અને આ તો દેવશક્તિકૃત. જરાએ તકલિફ હે. ખબર પણ ન પડે. કુદરતની કળા જ્ઞાની સમજે!

નાથ જન્મ્યા. ૫૬ દિક્કુમારીઓ શુચિકર્મ કરે. ૬૪ ઇંદ્રો રૂ પર અભિષેક કરે. બધું જ બુદ્ધિગમ્ય. વિજ્ઞાન પણ મુલ કરે. મેરૂકંપનમાં જરાએ આશ્ચર્ય નહિ. આ તો અમાપ યબળના ધણી તીર્થંકર દેવ છે. દેવેન્દ્રોથી પૂજિત. અવ-જ્ઞાનથી યુક્ત. જન્મથી જ વિરાગી. બાળપણમાં બળ અતુલ. સ્વર્ગમાં ઇંદ્ર પ્રશંસા કરે. અણુસમજુ દેવ પરીક્ષા કરવા આવે. સાપ બન્યો, ફેંકાઈ ગયો. પિશાચ બન્યો. એકજ મુકકીથી સીધો ાર. ક્ષમા માગી પાછો ગયો. માતપિતાએ પાડેલ નામ વર્ધ-માન. ઇંદ્રે પાડયું મહાવીર. છતાં વિનય-નમ્રતાનો પાર નહિ.

માતપિતા મોહથી પાઠશાળાએ મૂકવા જાય છે. આ તો બવધિજ્ઞાની. અધ્યાપકના પ્રશ્નોના ખુલાસા કરી દીધા. ઇંદ્રના પૂછવાથી યૌવન ખીલી ઊઠયું. વિરાગીનું. ત્રિશલા માતા પરણાવવા ઇચ્છે છે. પણ વાત વિરાગી પાસે કાઢે કોણ? મિત્રોની તાકાત નથી કે આવી વાત કરે. છેવટે માતાની પ્રેમ ભરી માગણીથી નમ્ર બને છે. ભોગકર્મનું અસ્તિત્વ સંસારમાં ખેંચી જાય છે. પત્નિ યશોદા એટલે ઉચી સમ-જણવાનું એક પાત્ર.

માતાપિતા સ્વર્ગ પધારે છે. ૨૮ વર્ષની ઉમરે સંયમ લેવા તૈયાર થયા. કારણ કે અભિગ્રહ પુરો થયો. એ વળી શું વાત? ગર્ભમાં માતૃભક્તિથી સ્થિર રહ્યા હતા. માતા અતિ શોકમાં ડુબી જાય છે. આક્રંદ કરે છે. હલન ચલન

સાથે પ્રતિજ્ઞા કરે છે. 'માતાપિતા જીવતા સાધુ ન થવું.' યાદ રાખજો. મોહનીય કર્મ તોડી શકાય તેવું હતું. તોડતા ઘણા ઉત્પાત થાય તેમ હતા. તીર્થંકર તરીકેનું ઔચિત્ય ઘવાય તેમ હતું માટે અભિગ્રહની આડ મુકી હતી. મોટાના આશય મોટા અને પર ઉપકાર માટે. 'માતાપિતાના અવસાન પછી તો દીક્ષા લઈ લેવી.' આવી પ્રતિજ્ઞા લેવા કેટલા તૈયાર? મહાજ્ઞાનીઓની હરિફાઈ કરશો મા. એમની આજ્ઞાનું પાલન એજ આપણો ધર્મ.

મોટાભાઈ નંદીવર્ધનની ઇચ્છાથી બે વર્ષ વધુ રહ્યા પણ જીવન ભાવસાધુપણા જેવું. ૨૯ પુરા થતા વાર્ષિકદાન ૩૦ પુરા થતા સંયમ. અનેક પરિષહો–દુઃખો સહન કર્યા. ઉપસર્ગો દેવ–મનુષ્ય–તીર્યંચે કરેલા પારાવાર સહ્યા સમભાવે સામે જઈ સહન કર્યા. રાગદ્વેષ–મોહને મરણતોલ બનાવી દીધા. ચંડકૌશિયો પગે ડંખ્યો. એને આઠમે દેવલોક મોકલ્યો. પાપી સંગમે ભયાનક વીશ ઉપસર્ગ એક રાતમાં કર્યા. તો તેના પર કરુણાથી આંખ ભીની થઈ. કટપૂતના વ્યંતરી શિયાળાની રાતે પાણી છાંટે છે. [illegible] ઘનઘાતિ કર્મો તોડી દીધાં. [illegible]

[illegible]

શાસનની અનુજ્ઞા કોને આપવી? પહોંચ્યા અપાપાપુરી. આવ્યા ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમ વાદ કરવા. સંશય સઘળા છેદી નાખ્યા. પાંચસો શિષ્યો સાથે સ્વામીને ચરણે સાધુ બન્યા. બીજા દશ પણ એટાને પગલે. એમના ૩૯૦૦ મળી ૪૪૦૦.

નાથે તત્વ આપ્યું. 'उपन्नेइ वा विगमेइ वा धुवेइ वा' ત્રિપદી મળી ગઈ. બીજબુદ્ધિના ધણી અગીઆરે મહાનુભાવ પુણ્યપુરુષોએ બાર અંગની રચના કરી. સ્વામીએ શાસનની-તીર્થની અનુજ્ઞા આપી લબ્ધિનિધાન ગણધર ભગવંત ગૌતમ સ્વામીને. અનેક દેશોમાં રાજાઓ-રાજકુમારો-શેઠીયાઓ-લક્ષ્મીનંદનનો બોધ પામ્યા. સાધુ શ્રાવક અને ઉંચી કોટીના માર્ગાનુસારી સદ્ગૃહસ્થ બન્યા. ચંદનબાળા-મૃગાવતી જેવી કંઇક રાજકન્યા-રાજરાણીઓ સંયમ પાળી મુક્તિ વરી.

ભગવંત પાપાપુરી પધાર્યા. સોળપ્રહર ૪૮ કલાક એકધારી દેશના દીધી. અનેક પૂછ્યા અણપૂછ્યા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપ્યા. ભારતવર્ષનું ધર્મ-ભાવી ભાખ્યું. અયોગી બન્યા. અદેહી થયા. અજન્મા બની અવ્યાબાધ અનંત મુક્તિસુખ પામ્યા. અનંતશઃ વંદના નાથના ચરણોમાં.

ગણધર ભગવંતોની ગીતિ.

પ્રથમ ગણધર ગુરુ ગૌતમ નમું. નાથ પર સ્નેહ અપાર. સ્વામી પાસે સેવક ભાવે જ્ઞાન ભણ્યા. પૂછે પ્રશ્ન પર્ષદામાં. મળે ઉત્તર ને આનંદે. સ્વલબ્ધિએ પહોંચ્યા ગિરિ અષ્ટાપદ. પાછા વળતા પ્રતિબોધે તાપસ પંદરસો. પંદરસો બને કેવળજ્ઞાની. ગૌતમ રહ્યા છદ્મસ્થ, વિષાદ થાય. સ્વામી સુણાવે 'આપણ હોશું તુલા બને' પ્રતિબોધે દેવશર્મા. પાછા વળતાં સાંભળ્યું. નાથ ગયા મૂકી એકલો રુદને વિરહે

વિલાપ અને થાય કેવળજ્ઞાન. પ્રતિબોધી અનેક પહોંચ્યા મુકિતએ.

નવ તો સાધી ગયા હતા. રહ્યા સ્વામી સુધર્મા. આજના સાધુ સઘળા સ્વામી **સુધર્માના.** પાટે સ્થાપ્યા જંબુસ્વામી આ કાળના અંતિમ કેવળજ્ઞાની અને મુકિતગામી.

પ્રભવસ્વામી હતા ચોર પણ પાકા. દર્શન–જ્ઞાન ચારિત્ર ત્રણ તત્ત્વની કરી ચોરી. સાથેના ચોર પાંચસો બનાવ્યા સાધુ. પોતાની પાટે **શય્યંભવસ્વામીને** સ્થાપ્યા. જેમની પસંદગી યજ્ઞ કરતા હતા તે વખતે કરી હતી. 'મહતાં કાપિ ચાતુરી' મોટાપુરુષોની દીર્ઘદૃષ્ટિ અને પારખ કળા ગજબની હોય છે. નમસ્કાર હો શય્યંભવસ્વામીને. પોતાના પુત્ર મનકને થોડાકાળમાં બોધ પમાડ્યો. સદ્‌ગતિમાં સ્થાપ્યો. દશવૈકાલિક સૂત્ર રચીને. તેમના શિષ્ય મહાન **યશોભદ્રવિજય** થયા. જેમના શિષ્ય આર્ય **સંભૂતિવિજય** અને આર્ય **ભદ્રબાહુસ્વામી** થયા.

આર્ય શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી ૧૪ પૂર્વધર.

વરાહમિહિરના સંઘ પરના ઉપદ્રવો ટાળ્યા. શાસનની પ્રભાવના કરી. વ્યંતર થયા બાદ ઉપદ્રવ કરતા ઉવસગ્ગહરં મહા સ્તોત્રની રચના કરી. કલ્પસૂત્રની રચના કરતા આનંદવિભોર [illegible] [illegible] સમેતશિખરનાં [illegible] પ્રગટ થઈ ગયા. [illegible] શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામીને નમસ્કાર હો. [illegible] [illegible] [illegible]

આર્ય [illegible] સ્થૂલભદ્રસ્વામી ૧૦+૪ પૂર્વધર.

[illegible]

લીધી. મંત્રીમુદ્રાને પાછી ઠેલી સાચા સાધુ બન્યા. ગુરુઆજ્ઞા મેળવી તે જ પ્રીતિપાત્ર કોશાને ત્યાં ચાતુર્માસ કર્યું. ઉચ્ચામાં ઉંચો મનનો કાબુ. રૂંવાડુંએ ન ફરકે. બલેને નૃત્યગાન કરે. બોધ પમાડી શ્રાવિકા બનાવી. પાછા વળતા ગુરુએ સત્કાર્યા. અતિદુષ્કર કર્યું. અતિદુષ્કર કર્યું. ૮૪ ચોવીશી સુધી ગવાશે ગાન જેના. ચરણે તેના નમસ્કાર અમારા.

તેઓશ્રીના બે શિષ્યો. આર્ય મહાગિરિ, આર્ય સુહસ્તી. આર્ય સુહસ્તીએ ભિક્ષુકને દીક્ષા આપી. કાળ કરી 'સંપ્રતિ' રાજા બન્યો. જિનમંદિરોથી પૃથ્વી મંડિત કરી. રાજા અશોકનો પૌત્ર રાજા સંપ્રતિ. ધર્મી માતાની એમા મહાપ્રેરણા હતી. સવાક્રોડ જિનપ્રતિમા, સવાલાખ જિનમંદિરો, છત્રીસ હજાર જીર્ણોદ્ધાર અને અનેક દાનશાળાઓ. આમાં જરાએ અતિશયોક્તિ નહિ. તે વખતની વસ્તી ઘણી ઘણી મોટી-જૈનોની હો! અનાર્ય દેશોમાં પણ ધર્મ ફેલાવી દીધો. ધન્ય છે!

આર્ય વજ્રસ્વામી-છેલ્લા દશપૂર્વધર.

મહાન શાસનપ્રભાવક પૂર્વધર. જન્મતા જ પિતાની દીક્ષાની વાત સાંભળી. રડી રડીને માને થકવી નાંખી. માએ ગામમાં આવેલ પતિ-સાધુ ધનગિરિને સોંપી દીધા. ઘણુ માણસોની સાક્ષિમા. આચાર્ય ગુરુના આદેશથી સ્વીકાર થયો. સાધ્વીને ઉપાશ્રયે શ્રાવિકાઓદ્વારા લાલન-પાલન થવા લાગ્યું. પારણે પોઢ્યા સાધ્વીમુખે અગીયાર અંગ ભણ્યા. માતા સુનંદાને પુત્રની લાલસા જાગી. રાજદરબારે કેસ ગયો. જેની પાસે બાળક જાય તેનો. મીઠાઈ-મેવા અને રમકડામાં ન મુંઝાયા. મા નાસીપાસ થઈ. ગુરુએ ધર્મધ્વજ-ઓઘો બતાવ્યો. હર્ષથી લઈ કુદવા લાગ્યો. માતા પણ સાધ્વી બની.

દેવોએ આઠ વર્ષના વજ્રસ્વામીની શાસ્ત્રીય પરીક્ષા કરી આકાશગામિની આદિ વિદ્યાઓ આપી. જે વિદ્યા વડે શ્રી સંઘનું રક્ષણ કર્યું. બૌધ્ધ રાજાને જૈન બનાવ્યો. અનેકાંતે માથું હલાવી નાખે એવી શાસનપ્રભાવના કરી સૂરિજી સ્વર્ગે સંચર્યા. ઇંદ્રો આવી 'રથાવર્ત' તીર્થ સ્થાપ્યું. દશમા પૂર્વનો લોપ થયો.

શાસનપ્રભાવક શ્રી શ્રુતધર સૂરિપુરંદરો.

વિક્રમ સંવત પ્રવર્તક રાજા વિક્રમને જૈન બનાવનાર પૂ. સિધ્ધસેન દિવાકર સૂરીશ્વરજી. અવંતીપાર્શ્વનાથનું તીર્થ પ્રગટ કર્યું. કલ્યાણમંદિર સ્તોત્ર બનાવીને. મહાન તાર્કિક અને ન્યાયશાસ્ત્રના પારંગત.

૧૪૪૪ ગ્રંથના રચયિતા યાકિનીસુનુ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજ. જેમના પ્રસાદે આજે પૂર્વગત શાસ્ત્રોનો પ્રવાહ અને ઉકેલ પામી શકાય છે. પૂ. દેવર્ધિગણિક્ષમાશ્રમણ મ. જેમણે આગમોનું એકીકરણ કરી વલ્લભીમાં પુસ્તકારૂઢ કર્યાં. જેઓ પૂર્વભવમાં ભગવંત મહાવીરનો ગર્ભપલટો કરનાર હરિણૈગમેષી દેવ હતા. કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ. કુમારપાલપ્રતિબોધક. લાખો પ્રમાણ શ્લોકોના રચનાર. વિવિધ સાહિત્ય ભંડારોમાં પ્રાણ પુરનાર. અકબર બાદશાહ પ્રતિબોધક જગદ્ગુરુ પૂ. શ્રી હીરસૂરીશ્વરજી મ. [illegible] [illegible] સંયમ આચારની પ્રતિભા અકબરના [illegible]

૧૨૫-૧૫૦-૩૫૦ ગાથાદિના સ્તવનો તથા રાસાદિના રચનાર, શ્વે. દિગંબર સર્વમાં જેની જ્ઞાનપ્રભા અનુમોદ્ય લેખાય છે. તેઓશ્રી સત્તરમી સદીમાં થયા. અનેક ઉપદ્રવો શાંતિથી સહ્યા. અરે દ્વેષીઓ ગ્રંથેલ સાહિત્ય ઉપાશ્રયમાં પેસી બાળી નાખતા. કાશીમાં સઘળા પંડિતોના અગ્રેસર બન્યા. વાદીને હરાવી જૈનધર્મની મહાપ્રભાવના કરી.

વીસમી સદીના પૂ. આત્મારામજી મ.-શ્રી વિજયાનંદ-સૂરીશ્વરજીને કેમ ભૂલીએ? ભારે અંધારયુગમાં શાસનની ભવ્ય રક્ષા કરી. માંડ ગણ્યા-ગાંઠ્યા સાધુ હતા. તેવે વખતે સર્વતોમુખી જૈનધર્મનો ડંકો વગાડનાર. અશાસ્ત્રીયતા સામે પડકાર ફેંકનાર, સારાએ પંજાબને મૂર્તિમંડિત બનાવનાર. ઉદ્દામ ઉત્તાંગ ઉદ્દેલ મતોને પરાસ્ત કરનાર. પૂજ્યશ્રી ૧૯૫૨ના જેઠ સુદ સાતમની સંધ્યાએ સ્વર્ગવાસી બન્યા.

આ છે માત્ર અતિ અલ્પ-આછી-પાતળી રૂપરેખા પૂજ્યોના જીવનની. શાસ્ત્ર . . . . . .
શોધ અને તે પાઠ . . . . .
કડક પાલન. અનેક ભવ્યાત્માઓમાં સદ્ધર્મની સ્થાપના સાથે સહિષ્ણુતા. વિ.વિ. અનેક ગુણસમૃદ્ધિથી ભર્યા હતા. એક અલગ ગ્રંથ અનેક ભાગોમાં રચવો પડે ને?

શ્રી પંચ પરમેષ્ઠિના મુખ્ય ગુણો.

અરિહંત— અનંતા ગુણના ધણી 'બાર ગુણ અરિહંત દેવ' અતિશય ચોત્રીશ. વાણી ગુણ પાંત્રીશ. તીર્થ શાસન સ્થાપે માટે તીર્થંકર. શક્રસ્તવ 'નમુત્થુણં' માં અરિહંતના ગુણોનું અદ્ભુત વર્ણન છે. 'લલિત વિસ્તરા' ટીકામાં તેની વિશદ છણાવટ છે.

સિદ્ધ. ગુણ–૮. સિદ્ધના સ્મરણથી મોક્ષની અવસ્થાનો-સાદિ અનંત સુખ આદિનો ખ્યાલ આવે છે. ભવ્યાત્માઓનું આદર્શ આલેખન છે. સિદ્ધિ સુખ અનુભવ ગમ્ય હોય છે.

આચાર્ય ગુણ ૩૬. પંચિંદિયનો પાઠ. માટેજ સ્થાપના સ્થાપવામાં છે. તીર્થંકરના મહાપ્રતિનિધિ છે. શાસ્ત્રોમાં આ ગુણોનું અદ્ભુત વર્ણન વાંચવા મળે છે. આદિ પર્વમાં તીર્થંકરમિવાદ્રાક્ષીત્ ધર્મઘોષમુનિ ધનઃ ધના સાર્થવાહે સાક્ષાત્ તીર્થંકર જેવા ધર્મઘોષ (સૂરીશ્વર) મ. ને જોયા.

ઉપાધ્યાય ગુણ ૨૫. 'ભણે ભણાવે શાસ્ત્રને' 'ઉપાધ્યાય તે આત્મા. આચાર્ય મહારાજા શાસનના રાજાના સ્થાને તો ઉપાધ્યાય મંત્રીને સ્થાને. "આગમદીવડો કદીય ન બુઝાય" આ એમનું ધ્યેય. આગમ શાસ્ત્ર એમના પ્રાણ. પ્રાયઃ સઘળું કંઠસ્થ.

સાધુ ગુણ ૨૭. પાંચ મહાવ્રતના પાલક. સદા જાગૃત. ૫ સમિતિ ૩ ગુપ્તિના રક્ષક. જપ-તપ-સ્વાધ્યાયમાં લીન. ગુરૂઆજ્ઞા ધારી. ગોચરીના દોષ ૪૨–નિવારક. નિર્દોષ ભીક્ષાના ખપી. વડિલોની સેવામાં તત્પર. ગ્લાન–બાલની વૈયાવચ્ચમાં [illegible]. શાસ્ત્ર-અભ્યાસ એમનું વ્યસન. સમતા એમની [illegible]. મનને મારે. મોહને નિવારે. કાયાને [illegible]. આત્માને [illegible]. [illegible] કરે. [illegible] સરળતા. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

શ્રાવક કોને કહેવાય ?

જિનેશ્વરની આજ્ઞા માને. ગ્રહિ. પ્રાય અમલ કરે. સુદેવ-સુગુરુ-સુધર્મમાં શ્રદ્ધા ધરે. જીવ-અજીવ પુણ્ય-પાપ આશ્રવ-સંવર બંધ-નિર્જરા મોક્ષ નવે તત્વોમાં સમ્યક્-પૂર્વકની શ્રદ્ધા ધરાવે. तमेव सच्चं निस्संकं जं जिणेहिं पवेइयं તે જ સાચું અને શંકા રહિત છે જિનેશ્વર ભગવંતે કહ્યું છે. આવી અટલ શ્રદ્ધા આપેલ સમ્યક્ત્વ પેદા કરે. મિથ્યા માન્યતા મને જરા ન ધરે. રોજીંદા સામાયિક-ચતુર્વિંશતિ-સ્તવ-ગુરુવંદન-પ્રતિક્રમણ-કાયોત્સર્ગ-પચ્ચક્ખાણ રૂપ ૬ આવશ્યક આદરે.

પર્વતિથિએ પૌષધ કરે. દાન-શીલ-તપ-ભાવ ચારે ધર્મને યથાશક્તિ આદરે. પચ્ચક્ખાણરત હોય. અષ્ટપ્રકારી પૂજા ત્રિકાળ જિનમંદિરમાં ભાવપૂર્વક કરે. ગુરુવંદન-આદર -ભક્તિ તો હોય જ. સાધર્મિકોની ભક્તિ. (તેના પ્રકારો આગળ જોઈશું.) દુનિયામાં જેનો વ્યવહાર શુભ હોય. લીધું એનું દેવું. વ્યાપાર નોકરીમાં પ્રામાણિકતા. જુઠ્ઠો લેખ નહિ. પારકાની પંચાયત નહિ. કોઈની નિંદા નહિ. સાચા ગુણીના ગુણ ગાયા વિના ચેન પડે નહિ. સરળ નમ્ર ઉદાર અમારો શ્રાવક.

રથયાત્રા તીર્થયાત્રામાં શક્તિ ન ગોપવે. ષટ્કાય પ્રત્યે દયાળુ. પૃથ્વી—પાણી—અગ્નિ—વાયુ—વનસ્પતિ—ત્રસકાય (હાલતા ચાલતા જીવો) છએમાં પાકી દયા. દયાળુમિત્રોની સોબત. ધર્મી આત્માનો સંસર્ગ. કારણ કે તે ઇંદ્રિયોને દમનારો હોય છે. કારણ કે ચારિત્ર-સાધુધર્મ-દીક્ષા લેવા એનું મન તલ-પતું હોય છે. અને માટે જ શ્રીસંઘ (પ્રભુ આજ્ઞાધારી.) પર બહુમાન હોય છે. શક્તિ હોય તો આગમો લખાવે. સાધુ-

તનનો પણ નિરોધ છે. બાહ્ય તપના છ ભેદ:–અનશન–નોકારસીથી માંડી ઉપવાસ અઠ્ઠમ–માસખમણાદિ એમાં સમાય. શરીર કષાય ઈંદ્રિયો કાબુમાં આવે. વાસના મરે. આત્મા તરે.

૨. **ઉણોદરી**:–સર્વરોગનાશક, સંયમસાધક, અનશનને સહાયક, તપને ટકાવનાર.

यो मितं भुक्ते स बहु भुंक्ते મિતાહારી પુષ્ટતા પામે. પુષ્ટિમાંથી તુષ્ટિ અને તુષ્ટિમાંથી તપપ્રેમ જન્મે.

૩. **વૃત્તિસંક્ષેપ**:-ઓછા પદાર્થોથી ચલાવવું. ૨૫ વાનગીમાંથી પાંચ જ લેવી–ખાવી કે વાપરવી. જરૂરીઆત ઓછી, ચિંતા ઓછી, મન કબજે થાય. 'મન રે માર્યું, તેણે સઘળું સાધ્યું.' આ જોઈએ અને તે જોઈએ નહિ.

૪. **રસત્યાગ**:–સ્વાદ પર કાબુ. જીભ કબજામાં. ગમતામાં રાગ નહિ. અણગમતામાં દ્વેષ નહિ. ખાટા–ખારાની પંચાત નહિ. મિષ્ટમાં લોલુપતા નહિ. છ વિગયમાંથી પાંચ, બે, એકનો ત્યાગ. ૧ દુધ, ૨ દહીં, ૩ ઘી, ૪ તેલ, ૫ કડાહ્ન અને ૬ ગોળ.

૫. **કાયક્લેશ**:–લોચાદિ (હાથથી માથાના, દાઢી-મૂછના વાળ ઉખેડવા)ની ક્રિયા. કાયોત્સર્ગ–ઊભા રહી અમુક વખત પૂરો કરવાની સંભાળનો ત્યાગ. તાપ–ટાઢ સહન કરવા; [illegible] પણ સહવું વિ. વિ.

૬. **સંલીનતા**–અંગોપાંગ સંકોચી રાખવા, ઇંદ્રિયો પર કાબુ વિ. વિ. બાહ્યતપ આંતર તપનો પોષક છે. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] છે.

૭. પ્રાયશ્ચિત:-પ્રત્યેક ભૂલનો હૈયાપૂર્વકનો પશ્ચાતાપ. ગુરુ સમક્ષ જાહેરાત અને એનો દંડ તપાદિ રૂપમાં ફરમાવે તે રીતે. ફરી તેમ ન થાય તેની પુરી કાળજી.

૮. વિનય:-નમ્રતા. જે સરળતામાંથી જન્મે છે. વિવેકને પેદા કરનાર છે. વિદ્યાની જનની છે. વિનય વિના વિદ્યા નહિ, નમે ગ્રાહ્ય ભાવે, તે સૌને ગમે વિનયગુણ ઝળકંત.

૯. વૈયાવચ્ચ:-અપ્રતિપાતી ગુણ. જેનામાં જન્મે તેનું કલ્યાણ. જિનની થાય. ગુરુની થાય. બાળ સાધુની, ગ્લાન સાધુની વિશેષ થાય. તન-મન આતમના ઉલ્લાસે થાય. પૂર્વ ભવમાં ભરત મહારાજાએ કરી ગોચરી-પાણીથી પાંચસો મહાત્માની. પૂર્વભવમાં બાહુબલીજીએ કરી વિશ્રામણાથી.

આ ગુણ વિલોપ પામતો જાય છે. સાધુ-સાધ્વી સંસ્થામાં પણ ખીલવવો અતિ જરૂરી. જરૂર પડે વ્યાખ્યાન રોકીને પણ ગ્લાનની વૈયાવચ્ચ થવી જોઈએને ? 'જે ગ્લાનને વિસારે છે તે મને વિસારે છે' એવી વીતરાગની વાણી. આ તો માત્ર હકિકત પ્રત્યે અંગુલિ નિર્દેશ છે. નહિ કે ટીકા. બાકી જ્યાં છે ત્યાં છે ત્યાં અનુમોદના કરાવે તેવો સુંદર છે. આ તો ધ્યાન ખેંચવાનું. શ્રાવકગણમાં પણ સાધર્મિક ભાવ જાગતો થાય તો આ ગુણ ખીલે. પરસ્પર જિનના ભક્તો સહાયક ન થાય ? સાધુ-સાધ્વીની વૈયાવચ્ચ એ તો શ્રાવક-શ્રાવિકાનો અપૂર્વ લાભ. તન-મન અને ધનથી ટાઈમનો પુરતો ભોગ આપીને ઉત્સાહથી.

૧૦ સ્વાધ્યાય:-સાધુ-સાધ્વીનો સાચો પ્રાણ જે કરે તે તરે. મનડું વશ કરે. કુથલીને અવકાશ નહિ. વિકથાનો વારોજ નહિ. આત્માની મસ્તી ખીલે. રાત્રે થાય. દિવસે થાય. કાળવેળાની મર્યાદા સાચવીને. ગુરુગમથી સમજીને.

૧૧ **ધ્યાનઃ**—આ એક મહાન પ્રક્રિયા છે. મન–વચન–કાયાની એકાગ્રતા એનો પાયો છે. જિનકથિત ક્રિયામાં ઓતપ્રોત થવાથી એકાગ્રતા આવે છે. ખાલી નાક દબાવી પદ્માસન લગાવી બેસવા માત્રથી નહિ. ખરાબ વિચારોની હકાલપટ્ટી સારા વિચારોનું સ્મરણ–આમંત્રણ. આ છે પાયાના સાધન. ઐહિક લાલસા નહિ. આજ્ઞાપાલનની લાલસા. ઉત્તમ સાધન છે આ મન સાધવાનું. ક્ષપકશ્રેણિએ ચઢવાનું. પણ મોહને માર્યા વિના ન બને. રાગદ્વેષને પાતળા બનાવ્યા વિના ધ્યાન આવે ક્યાંથી? બાહુબલિજી બાર મહિના ધ્યાનમાં અડગ ઊભા. પણ અતિસૂક્ષ્મરૂપે સ્પર્શી ગએલો પેલો માન કષાય? એ ગયો અને કેવળજ્ઞાન પ્રગટ્યું. ધ્યાન વિના નથી બને સાન સાચી આતમની.

૧૨ **કાયોત્સર્ગઃ**—આમાં જેમ દેહનો ત્યાગ છે, તેમ ધ્યાનની ઊંચી કક્ષા પણ રહેલી છે. સંગમ ન જ ફાવ્યો ને? ધ્યાનથી ચળાવવામાં કે કાયોત્સર્ગ મૂકાવવામાં. ભગવંત મહાવીર 'મહાવીર' એમ બન્યા છે. આપણે માટે એવા [illegible] આ તપ–ત્યાગનો મહામાર્ગ મૂકી ગયા છે. આ[illegible] [illegible].

નવપદજીનો મહિમા.

[illegible] પરમેષ્ઠિ–શ્રી અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, [illegible] દર્શન–જ્ઞાન–ચારિત્ર [illegible] સાર. [illegible]

ગુણદર્શન થાય. આ નવપદનુ બીજું નામ શ્રી સિદ્ધચક્ર ભગવાન. ગોળ વર્તુળ આકારે સ્થાપના તે સ્થાપના નિક્ષ. એની વિધિ સાચવીને ન કરવી પડે, અનાદિ સિદ્ધ તત્ત્વોનું મુખ્ય ચક્ર. એને આરાધે તે પણ સિદ્ધ. સદા અનંત સુખમાં વિલસે. અરિહંત મહાત્યાગી. સિદ્ધ તો એક ત્યાગી બની ગયા જ. આચાર્ય પણ સંસાર વ્યવહારના ત્યાગી. ભલે ને હજુ સંસાર અવસ્થામાં છે. ઉપાધ્યાય કે સાધુ સંસાર ત્યાગ વિના બનાય જ નહિ. સમ્યગ્દર્શન એટલે 'સંસાર ત્યાજ્ય અને જિનઆજ્ઞા એક સાર'ની દૃઢ માન્યતા. સમ્યગ્જ્ઞાન તો સંસાર ત્યાગની પ્રેરણા પળે પળે કરે જ. સમ્યક્ચારિત્ર ત્યાગ ભાવનાનો અખંડ-પાલન અને રક્ષણ. સમ્યક્ તપ માત્ર શરીરનેજ તપાવે એમ નહિ. માત્ર ઇંદ્રિયોને કરમાવે એમ નહિ પણ કર્મોને બાળી ખાખ કરી નાખે અને રત્નત્રયીના તેજને પ્રગટ કરે. તપ તેજ અતિ ઘણું-કહેતા ના આવે પાર.

તપથી તપે કર્મ ચિકણા, કહે જિનેશ્વર દેવ.

यद् दूर यद् दुराराध्य, यच दूरे व्यवस्थितम्।
तत् सर्व तपसा साध्य, तपो हि दुरतिक्रमम्॥

સુયોગ્ય દૂરની પણ વસ્તુને મેળવી આપે. અશક્યને શક્ય બનાવે. જે કરવું અતિ દુર્લભ હોય તે સર્વને સુલભ બનાવે. ખરેખર તપસત્તા અનુલ્લંઘનીય છે. 'આરાધે તે સઘળું આપે.'

શ્રી શાશ્વતી નવપદજીની ઓળીજી.

ચૈત્ર સુ. ૭ થી ૧૫. આસો સુ. ૭ થી ૧૫. બે શાશ્વતી-સદાકાળ જેનો મહિમા હતો, છે અને હશે. દેવેન્દ્રો પણ નંદીશ્વર નામના દ્વીપમાં જઈ અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કરે છે. વિદ્યાધરો

પણ ત્યાં જાય અગર વૈતાઢ્ય પર પોતાને સ્થાને અ
મનુષ્યો પણ નવ દિવસ આયંબિલ તપ કરે. પડિલે
વસ્ત્રાદિનું. સાંજ-સવાર-બપોરનું દેવવંદન. નવ ચૈત્ય
શક્ય હોય ત્યાં નવ દેરાસરે. તે તે પદના ગુણ
સ્વસ્તિક, ખમાસમણા. રોજના પદની ૨૦ નોકાર
ઉભય ટંક પ્રતિક્રમણ. રોજ સ્નાત્ર મહોત્સવ. છેલ્લે
મહાપૂજા, પ્રભાતના અને પારણે ઉદ્યાપન, સ્વામિવા
અનુકંપાદાન, જીવદયાદિના કાર્યો કરે. આ છે સામાન્ય

ત્રણ ચાતુર્માસિક અઠ્ઠાઇઓ.

કાર્તિક ચોમાસાની સુ. ૭ થી ૧૪-૧૫. ફાગણ મ
અષાઢ માસની. છેલ્લી વધારે ખ્યાલમાં રહે છે. કા
સાધુ-સાધ્વીઓ સ્થિત-ચાતુર્માસ રહે છે. વિહાર બં
છે. શ્રાવકોને આરંભ-સમારંભ ઓછા થાય છે. આ
સમારંભ એટલે સંસારી કામો જેમાં નાની-મોટી
અવશ્ય અવકાશ રહે છે. ધર્મ આરાધનામાં વિશે
રહે છે. પચાસ વર્ષ પહેલાંનો વિચાર કરો
અને સંતોષી આત્માઓનો. ચાતુર્માસમાં વેપાર-ધં
શક્ય તે ધર્મ કરવામાં જ રહેતા. કારણ કે ધર્મ આ
[illegible] તેઓને મન અને આગ્રહ

શ્રી પર્યુષણા મહાપર્વ.

[illegible] ચાતુર્માસમાં જ આવે. [illegible]
[illegible] આઠ દિવસ ધર્મની [illegible]
[illegible] સાંવત્સરિક [illegible]
[illegible]
[illegible]

ો સદ્દી મનની નબળાઈ દૂર કરવાના મંગળ દિન. તે માટે
રે દિવસ તપ પૂર્વક આત્માને ઉજાળવાનો. ગુરુના શ્રીમુખે
ન્ 'કલ્પસૂત્ર' એકમના થઈ સાંભળવાનુ. એમા સાધુના
ારો સદ્દે. શ્રી નાગકેતુ જેવા તપસ્વી શ્રાવકવર્યનું
ત મળે. શાસનપતિ શ્રી મહાવીરદેવનુ સુવિસ્તૃત સર્વ-
ઉત્તન સંભળાય. દેહ-મન-આત્મા પાવન થાય. શ્રી
ધર દાદા આદિનું ચરિત્ર ચકોર બનાવે. ગણધર ભગ-
ી ગુણગીતિ અનેક ગુણો પ્રગટાવે. સ્થવિર મહાન્
પ્રભાવક રક્ષક સૂરિપુરંદરોની યશોગાથા સાત્ત્વિકતા
રે. સામાચારી સાંભળતા સાધુ મહાત્માઓની ઉત્કૃષ્ટ
ન્યે શિર ઝુકી જાય.

દાનાદિ ધર્મ.

ર્યુષણ' એટલે ચારેબાજુથી આત્માની જ સમીપ થવું.
ન-શીલ-તપ-ભાવના. ધર્મનો ધોધ વહે. અનેક
ખાતાઓ અને સંસ્થાઓ બારે માસ માટે પગભર
. અપંગ-ગરીબો પણ આનંદ પામે. પશુ-પક્ષી
. ઘાંચી-માચ્છી-કસાઈના ધંધા પણ સ્થગિત થાય.
ને પૈસાથી. કેઈક સાધર્મિકોનો ઉધ્ધાર થાય. ઉપા-
મુક્ત કરી દેવાય. દાનેશ્વરીઓના દાન રાજા-મહા-
ન મુકાવે. ચંચળ લક્ષ્મી સ્થિર થઈ જાય. પાગલ
બની જાય. દુનિયા દેખે અને હરખે. આત્મા-
પેદા થાય.

એટલે આત્માનો સ્વભાવ. પરબ્રહ્મ-પરમાત્માના
ાત્મા બનવા યત્નશીલ બનવું-બ્રહ્મચર્યનું પાલન
ંગ. પરબ્રહ્મ લીનતામાં ખાસ મદદગાર. તનની

તંદુરસ્તી બ્રહ્મચર્યથી. કુદરતી મનને તે મજબુત બનાવે. મજબુત ધ્યાનારૂઢ થાય. આત્માના સ્વરૂપનો વિચાર કરે. સંસાર અસાર અને ભયંકર લાગે. વીતરાગની વાણી હૈયે વસી જાય. છએ અઠ્ઠાઈ અને બાર તિથિ બ્રહ્મચર્યના નિયમ જૈન કુળોમાં હોય જ. પ્રાચીન યુગમાં અને આજના યુગમાં છેવટમાં છેવટ કનિષ્ટ પક્ષે પાંચ તિથિનો નિયમ.

તપ એટલે આત્માનું તેજ પ્રગટ કરવાનું ઉત્તમ સાધન. અનાદિની આહાર સંજ્ઞા પર વધતો જતો કાબુ. અનાહારી પદ–મુક્તિની મંગળમાળા. કુદકે–ભુસકે વધતી જતી ઇચ્છાઓ પરનો કાબુ. એક મઝેનો દાખલો વિચારીએ. પંદર ચીજો સુખીના ભાણામાં પીરસાઇ છે. કોઇ સુપળે વિચાર આવે કે હવે સોળમી નહિ. જરૂ પડે તો પંદરમાંથી જ. પાડોશમાંથી વાનગી આવી–ભાઇને કે બહેનને ઘણી ભાવતી. પણ માનસિક સંકલ્પ લેવા ના પાડશે. આ પણ થયો બાહ્ય તપ. આ મન પણ ન થાય, રસ પણ ન જાગે. આત્માની અનાદિ [illegible] વિચારવા લાગે. અભ્યંતર તપનાં પણ પ્રવેશ કરે [illegible]

ભાવ એટલે આત્માના સ્વરૂપ પારક સુંદર વિચાર. [illegible] [illegible] અને તેને પુષ્ટ કરવા [illegible]

બાર ભાવનાનું સ્વરૂપ.

૧ અનિત્ય ભાવના [illegible]

[illegible]

સિદ્ધ-સાધુ-જિનભાષિત સુધર્મ એ જ શરણ. એ જ ગતિ. એ જ મતિ. બાકી બધું ફોક.

૩ સંસાર ભાવના-સંસાર વિચિત્ર છે. પૂર્વભવની માતા સ્ત્રી થાય. પોતે મરે. પોતાની જ સ્ત્રીના પેટે અવતરે પુત્ર તરીકે જન્મીને વેર લે. કંપાવી નાખે એવો છે આ સંસાર. આધિ-વ્યાધિ-ઉપાધિનો પાર નહિ. એકધારો સળગતો દાવાનલ. ક્યારે છુટું ?

૪ એકત્વ ભાવના-આત્મા એકલો જન્મેલ. એકલો જવાનો મરીને.-દુર્ગતિનાં દુઃખો એકલાએ જ ભોગવવાના. ભાગીદાર કો'નહિ, કારણ કે પોતાના કરેલાં દુષ્કર્મોનું ફળ છે.

૫ અન્યત્વ ભાવના-શરીર એ આત્મા નથી. આત્મા [illegible] તત્ત્વ છે. શરીર નાશવંત. માતાની કુક્ષિમાં પેદા થવું. [illegible] થવું. અગ્નિમાં બળવાનું. પૃથ્વીમાં દટાવાનું. નદી [illegible] કોઈ જવાનું કે ગીધ-કાગનું ભક્ષ્ય બનવાનું. શરીર ખાતર અઢળક પાપ કરું! એની પાછળ પાગલ [illegible]! અને મારૂં પોતાનું-મારા આત્માનું નિકંદન કાઢું? ...ના...ના.

૬ અશુચિત્વ ભાવના-શરીર એટલે લોહી હાડ-[illegible] ચરબી અને મળમૂત્રનું સંગ્રહસ્થાન. મળ-મૂત્ર [illegible] દુર્ગંધનો ભંડાર. એમાં રાચવાનું શું? ન્હવરાવો, [illegible] લેપન કરો, સારા સુંવાળા વસ્ત્ર પહેરાવો, [illegible] પહેરાવો, [illegible] રૂપ જેવા વસ્ત્રને મેલા કરે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ન જવાય. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

આગલા સ્ટેજને હજુ પસાર કરવા બાકી છે. 'સમ્યકત્વાભિ[illegible]
વ્યવહારથી કહી શકાય.

૨ **સાસ્વાદન:**-ચોથા વિ.થી પડતા સ્ટેજનું છે. [illegible]
મીઠા આહારના ઓડકાર જેવુંજ ને ?

૩ **મિશ્ર:**–રુચિ પણ નહિ અને અરુચિ પણ [illegible]
જેમ નાળીએરી દ્વીપના મનુષ્યને અન્ન પ્રત્યે રુચિ–અ[illegible]
ન હોય.

૪ **સમ્યક્ત્વ યા અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ:**–[illegible]
મહત્વનું–પાયાનું છે આ ગુણસ્થાન. આમાં આવ્યો તે [illegible]
આનાથી દૂર તે પ્રાય: સ્વ–આત્મા પ્રત્યે ક્રૂર. નિર્મળ [illegible]
સર્વજ્ઞ વીતરાગના વચનોમાં. વસ્તુને વસ્તુ સ્વભાવે–એ[illegible]
જાણે માને, સદ્દહે. શકય અમલ કરવા ઇચ્છા રાખે. [illegible]
ન પણ કરી શકે માટેજ અવિરત. તે તે પ્રવૃત્તિથી ન
અટકી શકે. છતાં હેયને હેય જ માને અને બોલે. [illegible]
વને પ્રશંસે, પ્રચારે. કરડા અગર કુદરતી સંયોગોમાં
વ્યસનસેવી આત્મા પણ અંદરખાને આ ગુણસ્થાનકને [illegible]
પણ હોય. આ જૈનશાસનની એક અનોખી પણ તદ્દન
સ્તી (નેચરલ) યુક્તિગમ્ય વિચારણા છે. 'પતિત'
વીતરાગ વાણીના આ એક અજબ આકાર છે. આ [illegible]
[illegible] નહિ, તો બાહ્ય પ્રવૃત્તિની ઝાઝી કિંમત નહિ.
[illegible] નહિ. બાર વ્રતના પણ કિંમતિ
[illegible] શ્રદ્ધા–તત્ત્વશ્રદ્ધાન–એજ

[illegible] નિયમ [illegible]
[illegible] છે જ. [illegible]

વર્મની ઉપાસના ભક્તિ પ્રભાવના પ્રચાર એના હૈયે. આજ્ઞા
યેનો અથાગ પ્રેમ. સત્યનો સુદૃઢ પક્ષ. સિદ્ધાંત ખાતર મરી
ડે, સર્વસ્વ પણ હોમી દે છે. દાનરુચિ, શીલ પ્રત્યે સદ્ભાવ અને
કય પાલન. તપ એને ગમે. શ્રીકૃષ્ણ મહારાજાને મૌન એકાદશી
મી ગઈ તેમ. હૈયું સાધુપણા માટે તલસે અને તરફડે.

૫ **દેશવિરતિઃ**–આ ગુણસ્થાન આત્માની પરિણતિ છે.
હારની પ્રવૃત્તિ માત્ર નથી. ભાવનાનો અમલ કરવાની તૈયારી
એ પરિણામ ને ? આમ કરવું જોઈએ એ છે ભાવના.
ઈ ક્યારે અમલ કરું. ક્યારે અમલ કરું ' એવો તિવ્ર હાર્દિક
ત્મિક-અભિલાષ એ છે પરિણામ.

દેશવિરતિ ૫ અણુવ્રત ૩ ગુણવ્રત અને ૪ શિક્ષાવ્રતાદિમાં
ત્તચિત્ત હોય. પ્રતિક્રમણ, પૌષધ આદિમાં ઉદ્યમવંત હોય.
સ્થૂલથી–અંશથી વ્રતોનું પાલન કરે. સર્વવિરતિનો અભિ-
લાષી હોય. વ્યવહારશુદ્ધિની પુરી કાળજી રાખે.

૬ **પ્રમત્ત સંયતઃ**–પ્રમાદ કરે યા કરી શકે એમ નહિ.
પણ પ્રમાદ થઈ જાય. સાધુપણું પાળવા છતાં નાની નાની
બાબતમાં સ્ખલના થઈ પણ જાય. મન–વચન–કાયાના યોગો
ઉપયોગ બહાર પણ ચાલ્યા જાય. બેસતા ઉઠતા હરતા
ફરતા જયણા ચૂકી જાય. મતલબ કે અતિચાર સેવાઈ જાય
પણ તે પ્રત્યે જાગૃત હોય. ન થઈ જાય એની પુરી કાળજી.
અનેક મુદ્દાઓ અનેક રીતે વિચારી જાગૃત રહેવાનું આ
ગુણસ્થાનક છે.

૭ **અપ્રમત્ત સંયતઃ**–આ દશા આવે છે અને જાય
છે. હિંચોળા જેવું. હિંચોળો ઉપર જાય અને પાછો નીચે
આવે ને ? છટ્ઠેથી સાતમે અને સાતમેથી છટ્ઠે. બારે

આનંદજનક ગુણસ્થાનક છે આ. તે કાળમાં આત્મા પરમાનંદમાં રમે છે. અને એમ કરતા પરિણતિ--પરિણામ ઉંચે ચડતા અનુક્રમે વહ્યો જાય છે.

૮ **અપૂર્વકરણ**--ભવભ્રમણમાં આ એક અપૂર્વ પરિસ્થિતિનો અનુભવ છે. ક્ષપકશ્રેણિમાં ચઢી જાય તો કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્તિ સુધી પહોંચી જાય. અને ઉપશમશ્રેણીએ જાય તો અગીઆરમેથી પાછો પડે. આ બધી સૂક્ષ્મ વિચારણા અભ્યાસ અને ઉંડી સમજણ માગે છે.

૯ **અનિવૃત્તિ બાદર**:--અહિં આત્મા પ્રબળ બને છે આગળ ધસવાનો વેગ વધે છે. બાદર મોટા કષાયોને ફૂંકાવી નાખે છે. આત્મા પરથી કષાયાદિનો વેગ નહિવત્ બનતો જાય છે.

૧૦ **સૂક્ષ્મ સંપરાય**:--અતિસૂક્ષ્મ 'લોભ' વિના બીજા બધા બાદર [illegible] અવસ્થામાં આવી પડે છે. સીધો બારમે જનાર 'મોહવિજેતા' બની જાય છે. પછી તો ઘાતી- [illegible] તેરમે જઇ 'સયોગી' કેવળી બને જ ને?

૧૧ **ઉપશાન્ત મોહ**:--બારે [illegible]. મોહ શાન્ત પડી [illegible] મોહ સત્તામાંથી જાગે છે. [illegible] [illegible]

સોપાન ચઢવા માંડે. ખંતથી પ્રેમથી ભક્તિથી કોઇ મોડે કોઈ વહેલો પહોંચવાનો જરૂર. શિખર સર થવાનું જ. પડે ગબડે પણ પ્રયાસ જારી રાખે તે અવશ્ય ચઢે અને પહોંચે બસ. **આ નિર્મળ નિરાબાધ સાર્વજનિક રાજ માર્ગ છે માનવ ઉન્નતિનો,** સાચી અને આત્યંતિ શાંતિ સમાધિનો.

આ માર્ગ મળે પણ માનવભવમાં જ. દેવભવમાં આઠ અરે વિરતિગત **પ્રવૃત્તિ આત્મક** નાનુંશું પણ ગુણસ્થા નકગત ઉત્થાન અશકય. માટે જ માનવભવ મોંઘેરો. સમજની વ્યાપકતા એજ સમ્યક્ત્વ. આ સમજનો સંપૂ અમલ એજ છઠ્ઠું. એનો વેગ ૮ થી ૧૨, એનું પ્રત્ય ફળ ૧૩ મું. એનું સંપૂર્ણ અનંત ફળ ૧૪ મું. આ સર્વત્તિ સુખી ઉન્નતિના માર્ગે સૌનું કલ્યાણ થાવ.

ઘાત અઘાતિ કર્મો.

ગુણસ્થાન ક્રમારોહમાં કર્મો આડે આવવાના. 'ઘાતિ' નામ જ ભયંકર છે. 'ઘાતિ'ના નામે 'અઘાતિ' [illegible] [illegible] છે. પણ ખરા તો કર્મોની જ. કોઈ લોખંડી સાંકળ [illegible] તો કોઈ [illegible] [illegible]. પણ પથ્થર એ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], પણ એનાથી [illegible] [illegible] જ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

આઠ કર્મ. પહેલું જ્ઞાનાવરણીય-જ્ઞાન, [illegible] [illegible]

હવે ૪ અઘાતિ.

૫ **નામકર્મ**:-શરીર, અંગોપાંગ, યશ, અપયશ, સુરૂપ, કુરૂપ વિ. વિ. આના ખેલ છે. ખૂબ સમજવા જેવા છે.

૬ **ગોત્ર**:-ઉંચ-નીચ કુલની ચાવી આ કર્મ પાસે રહે છે. માટે ઉંચપણું નીચપણું એ કરેલા કર્મોનાં જ ફળ છે. એ લોકસ્થિતિ છે. વિ. ઘણી બાબતો સમજવા જેવી છે. જમાનાને નામે આંધળિયા કરવામાં મઝા નથી.

૭ **આયુષ**:-પરભવનું આયુષ્ય નક્કી કરનાર. બહુ મક્કમ અને ગણત્રીબાજ છે. દેવ-મનુષ્ય, તિર્યંચ કે નરક? ક્યાં જવાનું જીવને તે નક્કી કરી આપે છે. દેવ-મનુષ્ય અને તિર્યંચમાં જઈ શકે. નારક-મનુષ્ય યા તિર્યંચમાં જઈ શકે. મનુષ્ય અને તિર્યંચ ચારે ગતિમાં જઈ શકે આ સામાન્ય નિયમ પેટા નિયમો પણ સમજવા જેવા છે

૮ **વેદનીય**:-શાતા અશાતા બે વિભાગ. શાતામાં સુખ ઉપજે. શરીરાદિની સુખાકારી જળવાઈ રહે. અશાતામાં રોગાદિ થાય. સ્વાસ્થ્ય કથળે. મનને પીડા રહે વિ. વિ.

કર્મ સાહિત્ય અને આજનું વિજ્ઞાન.

આ આઠે કર્મો અને તેના ૧૫૮ પેટા ભેદો એ એ [illegible] છે. ઊંડું વિજ્ઞાન છે. કર્મના પરમાણુઓ કેવી રીતે [illegible] આત્માને [illegible] છે? આત્માની શુભ અશુભ [illegible] કેવી રીતે કરે છે [illegible]

સાધ પામવું લાગશે. એકમાં આત્મરક્ષણની-લોકકલ્યાણની ભાવના છે. બીજામાં સંહારની બધી સંભાવના અને સામગ્રી પડી છે.

શ્રી સંઘ અને કર્તવ્યદિશા.

આ બધી જ્ઞાનકોટિ ભવિષ્યના વારસામાં જળવાઈ રહેવી જોઈએને? એ જોવાની ફરજ શ્રી સંઘની છે. શ્રી સંઘ એટલે સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા. એ ઉપાસ્ય. શ્રી સંઘ શ્રમણ પ્રધાન છે. પૂ. સુવિહિત શાસન સમર્પિત આચાર્યદેવો એ કેન્દ્રસ્થાને છે. શાસ્ત્રોના મુજબ ઉપદેશ, પ્રેરણા, પ્રભાવના, પ્રચાર કરે છે. શ્રી સંઘ સર્વ વાતમાં સલાહ લે. અને તે પ્રમાણે વર્તે. આ છે શ્રી સંઘની બંધારણીય પ્રણાલિકા. સાધ્વી સંસ્થા પણ એક સૌમ્ય અંગ છે. તપ-ત્યાગ, સ્વાધ્યાયનું એ પણ પ્રતિક છે. માતૃસંસ્કારનું કેન્દ્ર છે. શ્રાવિકાઓનું ઉદ્ભવ સ્થાન છે. ભવિષ્યમાં માતૃસ્થાન લેનારના પણ જૈન સંસ્કાર ત્યાં ઘડાય છે. મૃદુતા વાણીમાં, સરળતા હૈયામાં, વિવેક વર્તનમાં. આ બધા ગુણો ત્યાં ખીલે છે. જીવવિચાર, નવતત્વ આદિ પ્રકરણ ગ્રંથોની જીવતી-જાગતી અધ્યયન શાળા એ છે, સંસ્કાર-સુરભિનો પુષ્પબગીચો જ કહોને !

શ્રાવક એટલે સદાચાર પાલનમા સહાયક. શાસનના કાર્યોમાં અડીખમ ઉભો રહેનાર. સાધુના માતા-પિતા કહેવાય શ્રાવિક-શ્રાવિકા. પણ ક્યારે? ભક્તિભર હૈયામાં બહુ માન ઝળહળતું હોય ત્યારે. શ્રાવક-શ્રાવિકાને સદા ચિંતા, સાધુ સાધ્વી જરાએ સીદાય નહિ તેની. એમના ભાવપ્રાણનું

ગિરૂઓ ગિરનાર–શામળા નમણા શ્રી નેમિનાથ ભગવાન, દર્શન કરો ને દૂરિત હરો. આંખ ઠારો અને કામને મારો. બ્રહ્મચર્યનું મહાપ્રતીક. 'રાજીમતિ કર્યો ત્યાગ સુણી પશુના પોકાર.' સંકેત હતો, ભાઇ સંકેત. મુક્તિગમનનો–સંયમની તૈયારીનો 'આનું નામ તે પ્રીતિ.'

અષ્ટાપદ મહાતીર્થ. અત્યારે અદૃશ્ય. (રશિયાથી પણ અતિ દૂર) હિમ આચ્છાદિત પ્રદેશમાં હોય તો જ્ઞાની જાણે. ૨૪ તીર્થંકરોના સ્વદેહ પ્રમાણ બિંબો. રક્ષા–પૂજા કરે દેવો.

શિખરજી તે શિખરજી. વીશ તીર્થંકર દેવોની નિર્વાણ ભૂમિ. યાત્રા પુરી કરો પુરા ૧૮ માઇલ. શામળાજીને પૂજો ને પાપોથી મુક્ત. પારસનાથની ઉંચી ટેકરી. ભવ્યાત્માઓને સાક કરતી મંગલ ટેકરી. કુદરતની શોભા કાશ્મીરને ભૂલાવે. વનસ્પતિ સૌંદર્ય આત્મસૌંદર્યની યાદ આપે.

તારંગા–તારે. આત્માને ધર્મરંગે રંગે. દેવા મોટા શ્રી અજિતનાથ ભગવાન. સીડીએ ચઢો તો નાથને પૂજો. કુમારપાલ મહારાજાનું સ્થાપત્ય. વિશાળ મોટો ચોક. વાત કરો ને [illegible] કરો. ધ્યાન ધરો ને મુક્તિ વરો.

આપણો પ્યારો પવિત્રતમ પુણ્યગિરિ. મહેરો **શત્રુંજય**. જ્યાં બિરાજે આદીશ્વર દાદા. બાબાનો મહિમા અપરંપાર. પાર [illegible] [illegible]. [illegible] નહીં. [illegible] જે ગિરિરાજ [illegible]! [illegible] મુક્તિ જ સુખકારી. સંસારના [illegible]
[illegible]
[illegible]

નમતું હૈયું, જયણાએ ચડતુ મન. ન થાકે તન. ચરણોમાં આવી પડે ધન. દાન દેવાનું થાય મન. મુક્તિ માટે હવે ભવ ના ગણ.

સીટી ઓફ ટેમ્પલ્સ. મંદિરોની હારમાળા.

ઉજ્વળ જિનગૃહ મંડળી, જિહાં દીપે ઉત્તુંગ,
માનું હિમગિરિવિભ્રમે, આઈ અંબરગંગા.
વિમલાચલ નિતુ વંદીએ.

પગલે પગલે નિર્જરા. પગથીએ જયણા. વધતી જતી ભાવના. આ મજા 'રોપવેઝ'માં આવે? આ પુણ્યબંધ ટેક્સી સર્વિસમાં મળે? અનેક સાધર્મિક મળે ને પાપ ટળે.

કરૂણ કથની છે આજના યુગની કે યુવાનોની? આજના એજ્યુકેશનની કે મા-બાપની બેદરકારીની? જૈનોનું જૈનત્વ આમ ટકશે? તરવાના સ્થાને પોતાનો કરીયો કુવર-ડુબી જાય? હાથમાં ટ્રાન્ઝીસ્ટર. સીનેમાની તર્જ-ગીત હાથમાં સંગિનીનો હાથ-મર્યાદા મરી ગઈ. ભાવના ભાગી ગઈ. મહાપુણ્યને સ્થાને ધાય પાપ. અજ્ઞાન ગણો કે ઉધ્ધતાઈ ગણો. છે હકીકત. तीर्थस्थाने कृत पाप,वज्रलेपो भविष्यति। પાપનો મહાબંધ બને તે તીર્થસ્થાનમાં!

બાકી તો અનેક કલ્યાણક ભૂમિઓ છે. કાશી-ચંપાપુરી વિ. વિ. ક્ષત્રીયા-બ્રાહ્મણીયા, બાહુકુંડ, કુમ્પાકુંડ, અંતરીક્ષ, નંદીયા, મુછાળા મહાવીર, બ્રાહ્મણવાડા-દીયાણા. વિ. વિ. સ્પર્શે તે ધન્ય ધન્ય. પૂજે તે પુણ્યશાળી. પામે તે પરમપદ.

એ 'આશાતના' શું?

ભવિષ્યમાં અનેક 'આશાતના' અજાણતે જે બેદરકારીથી ઉભરે. અજ્ઞાન જેમાં મુખ્ય છે. દરેક કાર્યની-અનુષ્ઠાનની

૬ **વસ્ત્રઃ**--દશ--પંદર કે વીસથી વધારે નહિં. એ મુજ-
નું પ્રમાણ.

૭ **કુસુમઃ**--પુષ્પ વગેરેનું પ્રમાણ. (સુંઘવાની વસ્તુનું
પ્રમાણ)

૮ **વાહનઃ**-ઘોડાગાડી--મોટર--ટ્રેન--પ્લેન વિ. ની સંખ્યાનો
નિયમ.

૯ **શયનઃ**-બેડીંગ--પલંગ--ગાદલાદિનો સંક્ષિપ્ત નિયમ.

૧૦ **વિલેપનઃ**--અંગરાગ--તેલ--અત્તર--સાબુ વિ. શરીરે
ચોળવાની વસ્તુનું પ્રમાણ.

૧૧ **બ્રહ્મચર્યઃ**--દિવસનો તો નિયમ જ. ધારણા પ્રમાણે
રાત્રિ નિયમ.

૧૨ **દિશિઃ**--અમુક દિશામાં અમુક જ માઈલથી વધારે
ન જવું તેનું પ્રમાણ.

૧૩ નહાણુઃ--સ્નાન. એક કે બે વારથી વધારે નહિ.

૧૪ ભત્તઃ--ખોરાકનું પ્રમાણ. ચા--દુધ--ફ્રુટ બધું એમાં
ગણાય.

સવારમાં કે. સાંજે યાદ કરી જાય. ધારણા કરતાં ઓછી
ચીજો વપરાઈ હોય તો આનંદ. રાત્રિ માટે ફરી ધારી લે.
સવારમાં યાદ કરી દિવસ માટે ધારી લે. શ્રાવકના
૧૨ વ્રતમાં સાતમું વ્રત ભોગોપભોગ વિરમણ' આવે છે.
[illegible] હોય છે. તેમાંથી આ રોજના [illegible]
[illegible] છે.

[illegible]

શ્રાવકનાં ૧૨ વ્રતો.

સંયમ લેવાની શક્તિ નથી. સાધુપણું ગમે છે ઘણું. તો તે માર્ગ ખુલ્લો કરવા 'શ્રાવક' અણુવ્રત લે છે. કારણ કે સંસારની જંજાળમાં ફસાએલ છે. અનેક કાર્યો મનદુઃખે પણ કરવા પડે છે. માટે મર્યાદામાં પાલન થઈ શકે. બારે ટુંકમાં વિચારી લઈએ.

૧ સ્થૂલ પ્રાણાતિપાત વિરમણ વ્રત–કોઈ પણ હરતા ફરતા જીવને જાણીબુઝીને વગર કારણે મારવાની બુદ્ધિએ મારૂં નહિ. આ રીતે 'સવા વસો' દયા પળાય છે. એકઆની.

૨ સ્થૂલ મૃષાવાદ વિરમણ વ્રતઃ–પાંચ મોટકા જુઠ્ઠા બોલે નહિ. કન્યા-ગાય-ભૂમિ માટે જુઠું ન બોલે. પારકી થાપણ ન દબાવી દેવી. ખોટી સાક્ષી ન ભરવી.

૩ સ્થૂલ અદત્તાદાન વિરમણ વ્રત–માલિકની રજા સિવાય કોઈ વસ્તુ લેવી નહિ. રાજા દંડે અને લોક ભટે તેવી ચોરી ન કરવી. તાળું તોડવું-ખીસ્સું કાપવું વિ. વિ.

૪ સ્વદારાસંતોષ. પરસ્ત્રીગમન વિરમણ વ્રતઃ–પરણેલી સ્ત્રી સિવાય મોટી મા સમાન. સમવયસ્ક બહેન સમાન. નાની દીકરી સમાન. આ હતી ભાવના આપણા આર્યાવર્તમાં.

૫ પરિગ્રહ પરિમાણ વ્રત–ધન-ધાન્ય-હાટ-હવેલી દરેકનું સંખ્યાથી-તોલથી પ્રમાણ. જેમકે બધું થઈને લાખ કે બે લાખની કિંમતનું રાખવું. વધારે થાય તો સારા કામમાં વાપરી નાખવું. તદુપરાંત આ નિયમના આંતરિક મર્મને પામવા સારૂંથી આવકના ૧૦-૧૫ કે ૨૦ ટકા તો દર વર્ષે ધર્માદા-સાતક્ષેત્ર અને અનુકંપામાં વાપરવા જેવો

નિયમ. અગર-ગૃહકુટુંબનો ખર્ચ જતાં જે બેન્ક બેલેન્સ વધે તેની ચોથાઈ સારા કામમાં.

૬ **દિક્‌પરિમાણ વ્રત:**-અમુક દિશામાં અમુક માઈલ. પરદેશ ધર્મકાર્ય શિવાય નહિ. વિ.

૭ **ભોગોપભોગ વિરમણ વ્રત:**-પ્રથમ તો મહા આરંભ અને હિંસામય વ્યાપારનો ત્યાગ આ વ્રતમાં આવે છે. પછી કર્માદાનનો ત્યાગ. એક વસ્તુ એકજ ફેરા ભોગવાય તે ભોગ-આહાર-પાણી વિ. તેમજ વસ્તુ વારંવાર ભોગવી શકાય તે ઉપભોગ-વસ્ત્રાદિ. તે બંન્નેનું નિયમન.

૮ **અનર્થદંડ વિરમણ વ્રત:**-આ એક મઝેનું સહેલાઈથી પળાય તેવું વ્રત છે. જેમકે નાટક સીનેમા ન જોવા. જેથી અનર્થ-વગરના કામનો દંડ-પાપ ન બંધાય. આમાં ૧. આર્તધ્યાન ૨. હિંસક યા બીજા પણ વેપારની વગમાગી સલાહ. ૩. હિંસક ઉપકરણો આપવા. ૪. નાટક-સીનેમા જુગાર-આદિની મના કરવાથી-બંધ કરવાથી અનેક પાપો માંથી બચી જવાય છે. બચવું જ જોઈએ ને ?

૯ **સામાયિક વ્રત:**--વર્ષ ભરમાં ઓછામાં ઓછા અમુક સંખ્યામાં સામાયિક તો કરવા જ. સામાયિકની મહત્તા પ્રથમ આવી ગઈ છે.

૧૦ **દેશાવકાશિક વ્રત:** [illegible]

૧૧ પૌષધોપવાસ વ્રત:–સાધુ ન થવાય પણ ભાવના હોય તો પૌષધ રોજ કરાય. પણ તે ન કરી શકે બધા, માટે પર્વતિથિએ. ૧૨–૧૦ અને છેવટે પાંચ તિથિ અવશ્ય કરે. જિનેશ્વર ભગવંતના કલ્યાણક પર્વો પણ તેજ પ્રમાણે આરાધાય છે. ધર્મને આત્માને પોષે તે પૌષધ. એમાં ૧ આહાર ત્યાગ-સર્વથી કે દેશથી. ૨ શરીર સત્કાર. ૩ ગૃહ-વ્યાપાર. ૪–અબ્રહ્મ–ચારનો ત્યાગ થાય છે. દીવસના ૧૨ કલાકનો–રાત્રિ દિવસના ૨૪ કલાકનો. પર્યુષણામાં આઠ દિવસના પૌષધની સુંદર આરાધના બાળક-બાળિકાઓ પણ કરે છે. સાત દિવસ એકટાણું. શક્ય રીતે છેલ્લો ઉપવાસ. આ છે જૈનકુળોનું ગૌરવ.

૧૨ અતિથિ સંવિભાગ:-મુખ્યનયા વર્ષમાં ઓછામાં ઓછું એક. અહોરાત્રનો પૌષધ ઉપવાસ સાથે કરે છે. પારણામાં મુનિવરને પ્રતિલાભે છે. તેઓ ગ્રહણ કરે તેટલી જ વસ્તુઓ પ્રાયઃ વાપરે છે. એકાસણામાં પણ. આ તો માત્ર સુપાત્રદાનનું પ્રતિક છે. બાકી તો હંમેશા સાધુ–સાધ્વીને પ્રતિલાભવા. શ્રાવક-શ્રાવિકાનું સાધર્મિક વાત્સલ્ય કરવું. એમાં માનભેર જમાડવા પંડેરામગ્રી-અસલ સ્થિતિ પર સ્થાપવા. વિ. દ્વારા ધર્મમાં દૃઢ બનાવી ને દ્વારા–ધર્મની–શાસનની અને જિનેશ્વરદેવની ભક્તિ થાય છે.

પહેલા ૫ અણુવ્રત ને ૬ થી ૮ ગુણ કરનારા હોઈ ગુણ-વ્રત કહેવાય છે. ૯ થી ૧૨ માં આત્મા અનેક રીતે કેળવાય છે, શિક્ષણ મેળવે છે. માટે શિક્ષાવ્રત તરીકે ઓળખાય છે. આ તો સોપાન છે. સાધુ સંસ્થા રૂપી શિખરે પહોંચવાને.

વેપારમાં ખોટ જશે તો ? ૬ મરણ–હું મરણ આવશે ? શું હું મરી જઇશ ? ૭ અપયશ–બેઆબરૂ થવાશે ? લોકો મારે માટે ખરાબ બોલશે ?

પાંચ દાન.

દાન આત્મકલ્યાણની બુધ્ધિથી જ કરવાનું છે. છતાં પાંચ દાન દેનારને સાત ભય તો ન જ રહે.

૧ **અભયદાન**:–જીવમાત્રને બચાવવાની બુધ્ધિ અને શક્ય અમલ. પોતે અભય બની જ ગયો ને ?

૨ **સુપાત્રદાન**:–પંચ મહાવ્રતધારી પૂ૦ સાધુ–સાધ્વીને સાધુપણું પ્રાપ્ત કરવાની બુધ્ધિથી દેવાતું દાન.

સાધર્મિકની બહુમાનપૂર્વકની ભક્તિ વિવિધરૂપે. શાલિભદ્રે દાન દીધું ખીરનું. રોઇને રોવડાવી મેળવેલી ખીર સારીએ ભરેલી થાળી માસ ઉપવાસી મુનિ ભગવંતને વહોરાવી દીધી. ઉછળતા ભાવે. ખડ રોમાંચ. હર્ષના પૂર. બીજું છે કે નહિ તે ખબર નથી. વહોરાવ્યા પછી આનંદ માતો નથી. સારાએ દિવસમાં અને રાત્રે પણ બારે અનુમોદના કરીને શાલિભદ્ર. રાજા શ્રેણિક મગધના માલિક. જેને ત્યાં પણ નથી એવી રિધ્ધિ-સિધ્ધિ. કોઇ વેપાર–ધંધાની જંજાળ [illegible]

વધુમાગ્યું, વણઈચ્છયું માન મળે. કીર્તિ–લાલસા વગરનું. અનુકંપાદાન એજ માનવની સાચી સાન. તેમ એ લુલા–પાંગળા આંધળા પ્રત્યે અધિકું ધ્યાન. દાન એટલે નોધારાનો આધાર. ભારતની ભવ્ય ભૂમિપરથી દાન–દયા કેમ ગયા? છેલ્લા ૬૦ વર્ષમાં? નરી સ્વાર્થવૃત્તિ જન્મી માટેજ ને? કેવું નિષ્ઠુર થઈ ગયું ને? પાપપુણ્યના ભેદ ભૂલાયા ને?

૪ કીર્તિદાનઃ–એ પાંચ દાનમાં ગણેલ છે, પણ પ્રચલિત અર્થ બરાબર નથી. ધર્મવૃત્તિથી અને ધર્મ ઔચિત્ય-વૃત્તિથી થતું.

દાનધર્મની ભૂરિ ભૂરિ પ્રશંસા થાય અને તેની પાછળ તો કીર્તિ આવેજ આવે. પણ તે ઉન્માદ ન જન્માવે, અને ધર્મકાર્યમાં વધુ ને વધુ ઉમંગી બનાવે.

૫ ઉચિતદાનઃ–ધર્મના શણગાર રૂપ છે. ધર્મ ઔચિત્યનું શાસ્ત્રમાં સ્પષ્ટ વર્ણન છે.

મજુરને ધર્મના યા વ્યવહારના પ્રસંગોમાં મજુરી કરતા વધારે આપવું. સગાસ્નેહીને ઔચિત્ય બુદ્ધિથી નવાજવા. ગામની માર્ગાનુસારી સંસ્થાઓને પોષવી વિ. વિ.

સમ્યક્ત્વનાં પાંચ લક્ષણ.

આ પાંચ લક્ષણમાં પણ અનુકંપાનું સ્થાન છે જ. આત્માની ખરેખર શુદ્ધ ધર્મદશાના પાંચ લક્ષણો–ચિહ્ન ગણ્યાં છે. શમ, સંવેગ, નિર્વેદ, અનુકંપા, આસ્તિક્ય. ધર્મ-સ્પર્શે ને સંસાર અસાર ન લાગે. મહાભયંકર ન દેખાય, ત્યાં સુધી મોક્ષની ઇચ્છા કેવી? કેદીને હું કેદી છું એનું ભાન, છુટવા માટે તલસાટ પેદા કરે છે. અનુકંપા–દયા એ તો સાચા આત્મામાં જન્મેલા હોય જ. બીજાને દુઃખી જોઈ દિલજ ન ધડે ને? શક્ય રીતે દુઃખ દૂર કરીને જ જંપે. આ

શુરુ પાસે કે સારી પાઠશાળામાં જતા હોય તો! આપણે સામાન્યથી અવલોકન તો કરીએ જ. બાકી તો નિયમિત અભ્યાસક્રમનો વિષય છે. જીવોના જીવમાત્રના બે મુખ્ય ભેદ: સંસારી-જન્મ મરણના ચક્કરે ચઢેલો-મુક્ત આત્મા. મુક્તિનિવાસી-અનંત અવ્યાબાધ સુખમાં અનંત કાળ માટે વિલસતો-અર્હંતી. સંસારીના મુખ્ય બે વિભાગ. ત્રસ-હાલતા ચાલતો. એક જગ્યાથી બીજી જગ્યાએ જઈ શકનાર. બે-ત્રણ-ચાર-પાંચ ઈંદ્રિયવાળા. સ્થાવર-સ્થિર. પોતે ન હાલી ચાલી શકે. એકેન્દ્રિય-પૃથ્વી-પાણી-અગ્નિ-વાયુ-વનસ્પતિ વગર લેબોરેટરીએ. હજારો મણ વનસ્પતિનો કચ્ચરઘાણ કોના સિવાય. જીવ એક શરીરમાં કેટલા? શેમાં શેમાં-અરે એમનું આયુષ્ય. ઓછામાં ઓછું. વધારેમાં વધારે. આ સઘળી સ્પષ્ટ વિગતો સર્વજ્ઞ ભગવંતોના જૈનશાસનમાં જ મળે ને!

એક ઈન્દ્રિય-સ્પર્શેન્દ્રિય-(શરીર)-પૃથ્વી પાણી વિ. પાંચ.

બેઈન્દ્રિય-શરીર જીભ-(રસનેંદ્રિય) શંખ-કોડા-કરમીયાં વિગેરે.

ત્રણ ઈન્દ્રિય-શરીર-જીભ-નાક (ઘ્રાણેંદ્રિય)-કાનખજુરા, કીડી-મંકોડા-જૂ-ઉધઈ-ઈયળ વિગેરે.

ચાર ઈન્દ્રિય-શરીર-જીભ-નાક-આંખ (ચક્ષુ ઈન્દ્રિય)-વીંછી, ભમરા-તીડ-પતંગીયું-મચ્છર કંસારી.

આ પ્રક્રિયા, નવતત્વના જાણુને અવશ્ય આચરવાનું મન થાય. નવતત્વ એ સારાએ વિશ્વનુ ઉંડું અસરકારક જ્ઞાન વિજ્ઞાન છે. વિશાળ-વિશદ તત્વજ્ઞાનની ફિલોસોફી છે. આ સરળતાથી સમજાય તેવું મહાજ્ઞાન માનવીને સ્થિતપ્રજ્ઞ બનાવે છે. મહામાનવ બનાવી પરમર્ષિ બનાવે છે. પરમર્ષિ વિશ્વકલ્યાણ કરતા કરતા પરમાત્મા બને છે. ૧ જીવ. ૨ અજીવ. ૩--૪ પુણ્યપાપ. ૫ આશ્રવ. ૬ સંવર. ૭ નિર્જરા. ૮ બંધ. ૯ મોક્ષ. આ એક લાઇનમાં સમાતા નવતત્વ છે. આત્માને મુક્તિની લાઇન બતાવી દે છે. ભેદ-પ્રભેદ અને એની ૨૨---૫૨ ઉપરની પ્રક્રિયા ખરેખર સમજવા જેવી છે. એનો અભ્યાસ આનંદજનક અને પ્રતિબોધક છે. જૈન માત્રે આ તત્વો છેવટ સ્થૂલથી પણ જાણી લેવા જોઇએ.

આને એક યોનિ-જન્મસ્થાન કહેવાય. આવા એકજ સ્વરૂપના જન્મસ્થાન યોનિ મનુષ્યો માટે ૧૪ લાખ છે. આ સર્વજ્ઞ કથિત શ્રધ્ધેય હકિકત છે.

વાચકના ખ્યાલ માટે ૮૪ નું ચક્કર લખી જ નાખીએ, જો કે જૈન માત્ર આના જાણકાર હોય. પણ આ અજ્ઞાન જમાનાનું તાંડવ જ કોઈ જુદુ છે. ખેર!

૭ લાખ પૃથ્વીકાય--૭ લાખ અપકાય.-૭ લાખ તેઉકાય. ૭ લાખ વાયુકાય--૧૦ લાખ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય--૧૪ લાખ સાધારણ વનસ્પતિકાય--૨ લાખ બેઇંદ્રિય--૨ લાખ તેઇંદ્રિય-૨ લાખ ચઉરિંદ્રિય-૪ લાખ દેવયોનિ-૪ લાખ નારક યોનિ-૪લાખ તિર્યંચપંચેંદ્રિય-૧૪ લાખ મનુષ્યયોનિ-કુલ ૮૪ લાખ યોનિ. જૈનોની સાંજ સવારની પ્રક્રિયા-પ્રતિક્રમણમાં. ૮૪ લાખ જીવાયોનિમાં મારે જીવે જે કોઇ જીવ હણ્યો હોય, હણાવ્યો હોય, હણતાં પ્રત્યે અનુમોદ્યો હોય તે સવિ હું મન-વચન કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં. આ રીતે વિશ્વભરના જીવો પ્રત્યે થઇ ગએલા દોષોની ક્ષમાપના કરવામાં આવે છે. અઢાર પાપસ્થાન તેવી જ રીતે. એ અઢારે પાપસ્થાનકમાં જે કોઇ પાપ સેવ્યું હોય, સેવરાવ્યું હોય, સેવતાં પ્રત્યે અનુમોદ્યું હોય તે સવિ હું મન-વચન કાયાએ કરી મિચ્છામિ દુક્કડં. દારા અઢારે પાપોનો પસ્તાવો થાય છે. પ્રાણાતિ-

આ પ્રક્રિયા, નવતત્ત્વના જાણીને અવશ્ય આચરવાનું મન થાય. નવતત્ત્વ એ સારાએ વિશ્વનું ઉંડું અસરકારક જ્ઞાન વિજ્ઞાન છે. વિશાળ-વિશદ-તત્ત્વજ્ઞાનની ફિલોસોફી છે. આ સરળતાથી સમજાય તેવું મહાજ્ઞાન માનવીને સ્થિતપ્રજ્ઞ બનાવે છે. મહામાનવ બનાવી પરમર્ષિ બનાવે છે. પરમર્ષિ વિશ્વકલ્યાણ કરતા કરતા પરમાત્મા બને છે. ૧ જીવ. ૨ અજીવ. ૩-૪ પુણ્યપાપ. ૫ આશ્રવ. ૬ સંવર. ૭ નિર્જરા. ૮ બંધ. ૯ મોક્ષ. આ એક લાઈનમાં સમાતા નવતત્ત્વ છે. આત્માને મુક્તિની લાઇન બતાવી દે છે. ભેદ-પ્રભેદ અને એની સ્વ—પર ઉપરની પ્રક્રિયા ખરેખર સમજવા જેવી છે. એનો અભ્યાસ આનંદજનક અને પ્રતિબોધક છે. જૈન માત્રે આ તત્ત્વો છેવટ સ્થૂલથી પણ જાણી લેવા જોઇએ.

જીવ અનાદિકાલથી અજીવ કર્મના પુદ્દગલ પરમાણુઓથી ઘેરાએલ છે. તે રાગદ્વેષના કારણે પુણ્ય-પાપને આચરતો આશ્રવતત્ત્વ દ્વારા કર્મનો જથ્થો જમાવ્યે જ જાય છે. સંવરતત્ત્વ જે કર્મો અટકાવનાર છે. તેનો પ્રાયઃ આત્માને ખ્યાલ નથી. અને જુના કર્મોની નિર્જરા નાશ નહિવત્ કરે છે. નવા ઘણા ઘેરા ચીકણાં કર્મો બાંધ્યેજ જાય છે. આવા અનંત કર્મોના ઢેરના ઢેર જમેલા છે. અતિસૂક્ષ્મ કેમિકલ રાસાયણિક પ્રક્રિયા સમજવી કેવી રીતે? છતાં એક હજાર દવાઓ ભેગી ઘુંટી, અતિ ઝીણી બનાવી, રાઈથી પણ નાની ગોળી બનાવી. કેટલી દવાઓ એમાં? એક હજાર. લાખ ભેગી હોય તો લાખ. એકસોઈના અગ્રભાગ પર ચાલીશ લાખ સ્પર્ટકસની વાત સાયન્સ પણ કરે છે ને? મહાસમર્થ અતિશય જ્ઞાનીઓ અનંત કહે છે તેમાં ખોટું શું છે? આત્માના અસંખ્ય

પ્રદેશના દરેક પ્રદેશ પર આ ઢેરના ઢેર. આ બધી કિ[illegible]
શ્રદ્ધાથી સમન્વય છે. તેવી જ રીતે આજનું સાયન્સ પ[illegible]
કબુલ કરાવે છે.

આમાંથી ૯ માં તત્વ મુક્તિમાં સ્થાન જમાવ્યે જ છૂટકે
તે માટે સંવર નિર્જરા એ તત્વોમાં ધર્મતત્ત્વ વર્ણાઈ જાય
સંવર નવા કર્મોની અટકાયત કરે છે. નિર્જરા જુનાનો ના[illegible]
કરે છે. એ મળી કર્મરહિત આત્માને બનાવે છે. માટે
મહામહોપાધ્યાયજી ફરમાવે છે કે:—

જે જે ભાવે રે નિરુપાધિકપણું, તે તે કહીએ રે ધ[illegible]
સમ્યગ્દૃષ્ટિ રે ગુણઠાણાથકી, જાવ લહીએ શિવશ[illegible]

જિનોપદિષ્ટ-માર્ગાનુસારી-ધર્મક્રિયાઓથી નિર્જરા[illegible]
પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય બંધાય છે. વિધિ આદરપૂર્વક કર[illegible]
જોઈએ. આવું પુણ્ય સંસારની સમાધિકારક સામગ્રી પ્રા[illegible]
વિના મહેનતે આપે છે. દાનાદિ ધર્મમાં દોરી પ્રગતિ[illegible]
પ્રેરે છે. અને પરંપરાએ મુક્તિનિલયમાં વાસ થાય
પાપકર્મ એજ દુઃખોનું મૂળ છે. અને પાપ સુખની આ[illegible]
[illegible] કરાવે છે. માટે સંસારમાં દુઃખનું મૂળ સુખ છે. [illegible]
[illegible] [illegible] છે.

ગતિ. ઉંચા રહેવાની-સ્થગતિ થવાની ક્રિયામાં મદદ કરે
અધર્માસ્તિકાય. દરેકોઈ વસ્તુને અવકાશ આપે આકાશ.

પુદ્ગલ-પરમાણુ જડ છતાં ચેતનને રખાવે. ચૌદ રાજ-
લોકમાં દોડાદોડ કરે. જડકર્મોનું જોર કેવું ભારે! કાળ એક
મર્યાદા બાંધનાર દ્રવ્ય ગણાય છે. વર્તમાન-ભૂત-ભવિષ્યના
ભેદથી ઓળખાય. રાત્રિ-દિવસ-ઘડી-પળ વિ. અવાંતર
ભેદો છે.

આત્મા-કર્મોથી પીડાતો-કુટાતો અનાદિકાળથી રખડતો
જૈનેંદ્રશાસન પામીને ભવ્યાત્મા હોય તો, કર્મોને પટકી-
મોહને મારી મન-વચન-કાયાના યોગોને તરછોડી મોક્ષા-
વસ્થામાં સદાને માટે સ્થાયી બની જાય છે. માટે જ જૈન-
શાસન જયવંતુ વર્તે છે.

(આ બધા પદાર્થો-દ્રવ્યો-તત્ત્વો વગેરેનુ) જ્ઞાન શા માટે?

આત્માના ભાન માટે. સ્વભાવને ભૂલી પરભાવમાં આત્મા
ગુલતાન બન્યો છે. પુદ્ગલ ભાવ-જડનું આકર્ષણ-સુખદુઃખની
લાગણી બધું એક છે. દેહને પોતાનો અને પોતેજ તે છે
એમ માની લીધું ડાહ્યા ગણાતા મોટા ભાગના માનવીઓ
પણ દેહના સુખ દુઃખને પોતાનાં માની લીધા. તેમાં જ
ઘેલો-ગાંડો અને પરવશ બની ગયો. પછી તો દેહને સાચવ-
નારા પ્યારા. એને ન ગમતા પારકા. પછી તો પારકા પ્યારા
બની જાય. પ્યારા પારકા બની જાય. સ્વાર્થની માત્રા વધતી
જાય. સત્કાર્ય અકાર્ય લાગે. સાચી સારી સલાહ ન ગમે.
સ્વાર્થની આત્મઘાતક વાતોના વિમાનમાં ઉડવું ગમે. પછી
તો પૈસો મારો પરમેશ્વર. સ્વાર્થ આડે આવે તેને ઉડાવી
દેવામાં પણ વાંધો નહિ. પોતાને પણ મોત એક દિવસ

યથાપ્રવૃત્તિકરણ' ઘણા ભવ્યાત્માઓ માટે શરૂ થાય
દેવ-ગુરુ-ધર્મના ઉપાસક બને છે. સરળતા, ન્યાયપ્રિયતા
પ્રમાણિકતા પસંદ કરે છે. દયા-દાનને ગુણ બનાવે
ક્રમિક પ્રગતિ શરૂ થાય છે. દેવ-ગુરુ-ધર્મના શુધ્ધ સ્વરૂ
હજુ ભાન નથી થયું. તે સમજાઈ જાય. હૈયે બેસી જ
તો તો નવતત્ત્વ તરફ દિલ ખેંચાય-અભ્યાસ થાય. આત્મ
રમખાણ બને અને સમ્યક્ત્વ સુલભ થઈ જાય. સમ્ય
એક ફેરા સ્પર્શે એટલે લીલાલહેર. વધુમાં વધુ અર્ધપુ
પરાવર્તથી પણ કાંઈક ઓછો કાળ મુક્તિગમનનો
આટલો કાળ પણ ક્યારે? શ્રી તીર્થંકરદેવની યા શ્રી સં
મહા આશાતના કરી હોય. સાધ્વી તરફ અઘટતું વ
(શીલનો ભંગ) દાખવ્યું હોય. ગમે તેમ પણ અનંતા
ગલ પરાવર્ત પાસે એક કે અડધાનો શો હિસાબ? કરો
દેવું પતાવ્યું. પાંચસો હજારની શી ગણત્રી? આ છે ભ
ત્માની ભવ્યતા.

કાળ ગણના.

પૂર્વ શબ્દ પારિભાષિક છે. ૮૪ લાખને ૮૪ લાખે ગુ
એક પૂર્વ થયું. આવા લાખો પૂર્વના આયુષ્ય હતા. આ
[illegible] વર્ષના આયુષ્યના [illegible] છે. લગભગ ૩૫૦ વર્ષ
આયુષ્ય આ કાળમાં પણ શક્ય છે. પુદ્ગલ પરાવર્ત-
[illegible] છે. અસંખ્ય ને અનંતનાં આ
[illegible]

જ્ઞાન ઘણું ઉંડું છે. તેટલું જ અતિ વિશાળ ઉદારતાથી ભરેલું છે. સર્વજીવો પ્રત્યે કરૂણાભાવ અમાપ છે. માટે જ 'जैनं जयति शासनम्'

કુદરતનું ગણિત.

જૈનશાસન–એક વાડો નથી. ટુંકી દષ્ટિનું વિધાન નથી. મદમાં કે આવેશમાં સ્થાપિત કોઈ મત નથી. તીર્થંકરો પણ ભવભ્રમણ કરી ચૂકયા છે. સાધનાની ઉચ્ચ ભૂમિકામાં રહ્યા છે. ઘોર–જ્ઞાન–તપને આચર્યા છે. પછી જ વિશ્વવંદ્ય તીર્થંકર દેવ બન્યા છે. આ વ્યક્તિ તે દેવ એમ નહિ. આવા ગુણવાળા હોય તે દેવ. આ છે ખુલ્લી નિષ્પક્ષપાતતા અને મહાન ઉદારતા જૈનશાસનની. ભગવંત મહાવીરદેવે ખુદે–જાહેર કર્યું. હું પણ નરકે જઈ આવ્યો બે ફેરા, સમ્યકૃત્વ પામીને વમ્યા પછી. જાહેરાત પણ જાહેર સમવસરણમાં–અતિ દિવ્ય વ્યાખ્યાન મહામંડપમાં–શી નિર્દંભતા ! શી નિરભિમાનતા !

કાળનું ગતિમાન ચક્ર
(સાયકલ ઓફ ટાઈમ)

ઉત્સર્પિણી–અવસર્પિણીની એક કોકની સાયકલના બે પૈડા છે. આ વાત પહેલા કરી જ છે. હવે એના આરા કેટલા છે? શું એનાં નામ છે? એ જોઈએ. આ બે મળીને એક કાળ-ચક્ર થાય છે. ઉત્સર્પિણી–ચઢતો કાળ. દુઃખમ્‌દુઃખમ્. દુઃખમ્, દુઃખમ્–સુખમ્, સુખમ્–દુઃખમ્, સુખમ્ અને સુખમ્–સુખમ્. અવસર્પિણી–ઉતરતો કાળ. એના પણ છ

પ્રકાશને આપનાર છે. આ બધી વાતો આ રેડીયમ યુગમાં તદ્દન યુક્તિગમ્ય છે. માટે જ ડબલ શ્રધ્ધેય બને છે.

આવા અનંતા કાળચક્રોની ભીંસમાં આત્મા પિસાતો, રોળાતો ચાલ્યો આવે છે. છતાં ૮૪ ના ચક્કરમાંથી ઉદ્ધાર થયો નથી. એ સાનભાન આ કાળચક્રના જ્ઞાનમાંથી સૂઝવી જોઈએ ને? કોઈપણ વસ્તુ-પદાર્થના જ્ઞાન પાછળ ધ્યેય છે. હેતુ અને આદર્શ છે. જ્ઞાનજ તેનુ નામ. જેનાથી રાગ દ્વેષ અને મોહનો અંધકાર આત્મા પરથી દૂર થાય. પોતાનામાં રહેલા અનંતજ્ઞાન-અનંત સુખશક્તિનું ભાન થાય. તે પ્રગટ કરવાના માર્ગે પ્રયાણ શરૂ થાય. એ છે જ્ઞાનની મહત્તા. નહિ તો પછી

जहा खरो चंदणभारवाहो, भारस्स भागी नहु चंदणस्स । एवं खु नाणी चरणेण हीणो, नाणस्स भागी न हु सुग्गइए ।

ગર્દભ ચંદનના લાકડા વહેતો હોય. પણ સુગંધ કે ચંદનનો અધિકારી નથી જ. માત્ર બોજનો. જ્ઞાન છે પણ ચારિત્રહીન છે. જ્ઞાની ભલે લોકોમાં કહેવાય. સદ્ગતિ એની નથી.

માટે જ-જીવવિચાર, નવતત્ત્વ, છ પદાર્થો, કાળચક્ર, કાળની ગતિ-વિ-વિ-જ્ઞાનનો હેતુ, તે તે પદાર્થોને જાણી, સંસારની અસારતા અને ભયંકરતા સમજવાનો છે. મુક્તિના શુદ્ધ હેતુથી ધર્મ આરાધવાનો છે. જ્ઞાન આ રીતે તારે. નહિ તો એજ જ્ઞાન ડુબવાનું કારણ બને.

વિશ્વ—ભૌગોલિક—વ્યવસ્થા.

(ચૌદ રાજલોક)

આજનું દેખાતું વિશ્વ-યુરોપ, અમેરિકા, એશિયા. વિ. ૬ ખંડનું બનેલું છે. ખરેખર વિશ્વમાં તો આવા અનેકાનેક અતિવિશાળ મહાપ્રદેશો છે. જૈન શાસ્ત્રો એનું ઘણું સ્પષ્ટ

સરળ રીતે સમજાય તેવું ચિત્ર ખડું કરે છે. કારણ કે સર્વજ્ઞ વાણીમાંથી પ્રતિપાદન થયેલ છે. નિઃસ્વાર્થ ઉપકાર-બુદ્ધિમાંથી સ્વરૂપ પ્રકાશિત થયેલ છે. એની ક્રમબદ્ધ વિચારણા સમજાવવા માટે સરળ થઇ પડશે.

સારોએ લોક-વિશ્વ-ચૌદરાજ પ્રમાણ છે. કાળમાં જેમ 'પૂર્વ' ગણત્રીનું મોટું નિયમ ધોરણ-સ્ટાન્ડર્ડ-છે. તેમ વિશ્વયોજણીમાં—'રાજ' એક વિશાળ-નિયત-સ્ટાન્ડર્ડ ધોરણ છે. વિશ્વનો એક આકાર છે. એક પુરૂષ પોતાના બન્ને પગ પહોળા કરીને ઉભો છે. બન્ને હાથના પંજા બન્ને કુક્ષી-કુંખ ઉપર મૂક્યા છે. આ રીતની આકૃતિને લોક-પુરૂષ કહેવાય છે.

સાત નરકાદિનાં સ્થાન.

છેક નીચેની ભૂમિથી ૬ રાજલોકમાં ૭ થી ૨ નરક ભૂમિઓ છે. ૭ મા રાજલોકમાં ૧લી નરક છે-ભવનપતિ-વ્યંતર-વાણવ્યંતર-વગ્ગુ પાતાળવાસી દેવો-દેવતા આજ વિભાગમાં છે. મનુષ્યો અને તિર્યંચો પણ તેમાં જ. જ્યોતિષી દેવો, સૂર્યચંદ્રાદિ પણ સાતમા રાજમાં જ.

સાત નરકનું વર્ણન.

ત (નરક) પૃથ્વીના નામ	તેના ગુણ		સાત નરકના નામ
રત્નપ્રભા.	રત્નો વધારે	પ્રકાશ હોય ને?	ધમ્મા
શર્કરાપ્રભા.	કાંકરા વધારે	પ્રકાશ ઘટતો જાય	વંશા
વાલુકાપ્રભા.	રેતી વધારે	,,	શૈલા
પંકપ્રભા.	કાદવ વધારે	,,	અંજના
ધૂમપ્રભા	ધૂમાડો વધારે	,,	રિષ્ટા
તમ:પ્રભા.	અંધકાર વિશેષ.	,,	મઘા
તમ:તમ:પ્રભા.	ગાઢ અંધકાર	,,	માઘવતી

આ નારકોમાં ૧ થી ૩ માં પરમાધામીકૃત-ક્ષેત્રકૃત-રસ્પરકૃત વેદનાઓનો પાર નથી. ૪ થી ૭ માં પરમાધામીકૃત દના નથી. ઓછામાં ઓછું આયુષ્ય દશ હજાર વર્ષનું. ધારેમાં વધારે ૩૩ સાગરોપમ. આ વેદનાનો નમૂનો. વાંના જળતા અગ્નિમાંથી લાવી (જો કે તે અશક્ય છે. આ તો ાત્ર કલ્પના) અહિંયા લોખંડ ગાળવાની ભઠ્ઠીમાં નાખે ા એ જીવને ઠંડક વળે. તેજ પ્રમાણે શીત વેદના સમજવી. તલબ કે આ વેદનાઓનું શાબ્દિક વર્ણન અશક્ય છે.

ભવનપાત દેવો.

પહેલી રત્નપ્રભા પૃથ્વીની જાડાઈ એક લાખ એંશી હજાર યોજન. ઉપર નીચેના એક એક હજાર છાંડી દે-બાકીના યોજનમાં તેર પ્રતર, તેના બાર આંતરા. તેમાં ઘર જેવા ભવનમાં, માંડવા જેવા આવાસોમાં ભવનપતિ રહે છે. રૂપાળા, રમતીયાળ, શોખીન હોવાથી 'કુમાર' કહેવાય છે. તેમના દશ પ્રકાર છે. અસુર, નાગ, સુવર્ણ, વિદ્યુત, અગ્નિ, દ્વીપ, ઉદધિ,-દિશિ, પવન અને મેઘકુમાર.

વ્યંતર—વાનવ્યંતર.

ઉપરના છોડેલા હજાર યોજનમાંથી નીચે ઉપરના સો સો યોજન જતાં ૮૦૦ માં વ્યંતરો રહે છે. તેજ પ્રમાણે ઉપરના છોડેલા સો યોજનમાં નીચે ઉપરના ૧૦-૧૦ જતાં ૮૦-માં વાણવ્યંતર રહે છે.

	વ્યંતરોનાં નામ.	વાનવ્યંતરોના નામ
૧	પિશાચ	અણપન્ની
૨	ભૂત.	પણપન્ની
૩	યક્ષ	ઇસિવાદી
૪	રાક્ષસ	ભૂતવાદી
૫	કિન્નર	કંદિત
૬	કિંપુરૂષ	મહાકંદિત
૭	મહોરગ	કોહંડ
૮	ગંધર્વ	પતંગ

આ બિચારા પણ કેટલાક પોતાની કુટેવોને લઈને ભટકતા બને છે. મંત્રાદિથી યા પ્રબળ પુણ્યને વશ બની મનુષ્યોની નોકર જેમ સેવા કરે છે. કર્મ તારી ગતિ ન્યારી છે! આમાં પણ ઓછામાં ઓછું આયુષ્ય દશ હજાર વર્ષનું હોય છે. છેક ઉપરના સર્વાર્થસિધ્ધ અનુત્તરવાસીનું ૩૩ સાગરોપમ હોય છે.

જ્યોતિષ્ક દેવો.

નીચે ઉપર મનુષ્યો અને તિર્યંચો રહે છે. ઉપરના ૭૯૦ યોજન પછી ૧૧૦ યોજનમાં જ્યોતિષ્ક દેવોનાં વિમાનો છે. શરૂઆતમાં 'તારા' નાં વિમાનો. ૧૦ યોજન પછી 'સૂર્ય' નાં વિમાન. પછી ૮૦ યોજન ઉપર 'ચંદ્ર'નાં વિમાન. પછી ૪ યોજન છોડી નક્ષત્રોનાં વિમાન. તે પછી ૧૬ યોજન છોડી ગ્રહોનાં વિમાનો છે. આ બધા 'ચર જ્યોતિષ્ક' છે. અઢીદ્વીપની ઉપર આવેલા છે-મેરૂપર્વતની આજુબાજુ ફરતા રહે છે. અઢીદ્વીપની બહારના સ્થિર રહે છે. પાંચ ચર અને પાંચ સ્થિર એમ જ્યોતિષ્ક દશ ગણ્યા છે.

વૈમાનિક દેવો.

અહિંથી થોડે ઉંચે ઉર્ધ્વલોક શરૂ થાય છે. દક્ષિણ દિશામાં સૌધર્મ દેવલોક, ઉત્તરમાં ઈશાન, ઉપર સનત્કુમાર, માહેન્દ્ર દક્ષિણ અને ઉત્તરમાં. ૩-૪ ની ઉપર વચમાં ૫ મો બ્રહ્મલોક. તેના ઉપર ૬ ઠ્ઠો લાંતક. તે ઉપર સાતમો મહાશુક્ર. તે ઉપર ૮ મો સહસ્રાર. પાછો ૯ મો આનત દક્ષિણમાં. ૧૦ મો પ્રાણત ઉત્તરમાં. ઉપર ૧૧ મો આરણ દક્ષિણમાં. ૧૨ મો અચ્યુત ઉત્તરમાં.

પછીના ૯ ગ્રૈવેયક લોકપુરૂષની ગ્રીવા-ડોકને સ્થાને. ૩ ઉપર ૩ ઉપર ૩ એ પ્રમાણે છે. નવનાં નામ ૧ સુદર્શન, ૨ સુપ્રતિબદ્ધ, ૩ મનોરમ, ૪ સર્વતોભદ્ર, ૫ સુવિશાલ, ૬ સુમનસ, ૭ સૌમનસ, ૮ પ્રિયંકર અને ૯ નંદિકર.

પછી એક સમસપાટીએ પાંચ અનુત્તર વિમાનો છે. ૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪ અપરાજિત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ. સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવો નિયમા એકાવતારી હોય

છે. મનુષ્યજન્મ પામી તે જ ભવમાં અવશ્ય મુક્તિએ પધારવાના.

ગ્રૈવેયક અને અનુત્તર દેવો કલ્પાતીત છે. તીર્થંકરદેવોના કલ્યાણક આદિમાં જવાનો તેમનો આચાર નથી. બધા અહમિન્દ્ર હોય છે. રાજા દેવ, નોકર દેવ એવી વ્યવસ્થા આ બે કલ્પાતીતમાં છે નહિ. જ્યારે બીજા દેવલોકમાં આ બધી વ્યવસ્થા છે, માટે તે બધા કલ્પોપપન્ન કહેવાય છે.

૬૪ ઇંદ્રોની ગણત્રી.

ભવનપતિના ૧૦×૨=૨૦, વ્યંતર–વાનવ્યંતર ૧૬×૨=૩૨, જ્યોતિષ્કના સૂર્ય અને–ચંદ્ર–૨. વૈમાનિક ૮ સુધીના ૮. નવદશ–૧. અગીયાર–બાર–૧=૬૪ ઇંદ્રો. ભગવંતોનાં પાંચેય કલ્યાણકમાં પ્રાયઃ હાજર રહે–મહામહોત્સવ કરે. આત્મા આનંદે.

લોકાંતિક દેવો.

પાંચમા દેવલોકના આ દેવો પ્રભુશ્રી અરિહંતના દીક્ષા અવસરને જણાવનારા પ્રાયઃ એકાવતારી હોય છે. સારસ્વત આદિત્ય–વહ્નિ—વરુણ–ગર્દતોયતુષિત—અવ્યાબાધ–મરુત–આરિષ્ટ–એમ નવ. પુણ્યનો આ પણ એક ઉત્તમ પ્રકાર છે ને?

૧૦ તિર્યંગ્જૃંભક દેવો.

તીર્થંકર ભગવાનના ગૃહવાસમાં–ઇંદ્રના આજ્ઞાકારી કુબેરના હાથ નીચે અન્ન–પાણી, વસ્ત્ર, ધન વિ. થી ભક્તિ કરનારા છે. તે વ્યંતર નિકાયના છે.

તિર્છાલોક

મરી દેવલોકમાં જ જાય છે. એમના રૂપનું, સ્વભાવનું અને મુખ્ય ગુણ સરળતાદિનું વિસ્તૃત વર્ણન શાસ્ત્રોમાં આપેલ છે. જે વાંચતા એમ લાગે કે દેવ જેવા પ્રાયઃ સુખી છે. આયુષ્ય પણ લાંબુ હોય છે. પ્રાયઃ રોગાદિની પીડા નથી. ત્યાંના પશુ-પક્ષીનો ભય માનવને નહિ. માનવનો ભય પશુ-પક્ષીને નહિ. કેવી સરસ માનવતા !

જંબુદ્વીપમાં હીમવંત-હરિવર્ષ-હિરણ્યવંત-રમ્યક્-દેવકુરુ-ઉત્તરકુરુ. એમ ૬-(૭) અકર્મભૂમિ છે+૧૨ ધાતકીમાં+ ૧૨ અર્ધપુષ્કરમા=૩૦ અકર્મભૂમિ સમજવી.

૧૫ કર્મભૂમિમાં, ૩૦ અકર્મભૂમિમાં, ૫૬ અંતર્દ્વીપ લવણ સમુદ્રમાં=૧૦૧. એમ સ્થળ પરત્વે-૧૦૧ ભેદ મનુષ્યના થાય. (૧૦૧×૨-સંમૂર્ચ્છિમ અને ગર્ભજ અપર્યાપ્ત, તેમાં ગર્ભજ પર્યાપ્ત ૧૦૧ ઉમેરતાં ૩૦૩ ભેદ થાય.)

સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યો

આ એક ચર્મચક્ષુને અદૃશ્ય વાત છે. અતિશય જ્ઞાનીઓ મફેથી જોઈ જાણી શકે છે. ગર્ભજ મનુષ્યોના-વિષ્ટા-મૂત્ર બળખા-નાસિકાનો મેલ-વમન-પરૂ-લોહી-મૈથુન=વીર્ય-પિત્ત શ્લેષ્મ-વીર્યના સુકા પુદ્ગલો (ભીંજાય તો) નગરની ખાળ, મૃત કલેવર આદિ સ્થાનો જે જે અશુચિના હોય તેમાં આ સંમૂર્ચ્છિમ મનુષ્યો પેદા થાય છે. ચાર ઇંદ્રિયો સુધીના [illegible] તિર્યંચો સંમૂર્ચ્છિમ હોય છે, પંચેન્દ્રિય તિર્યંચોમાં કેટલાક સંમૂર્ચ્છિમ અને ગર્ભજ હોય છે. ચોમાસામાં [illegible] એકાએક પાંખોવાળા ઉધઈ જેવા [illegible] છે. [illegible] પાંખો તુરતા મરી જાય [illegible]

૧૭૦ શ્રી તીર્થંકર ભગવંતો.

એવી પણ એક ઉત્કૃષ્ટ પરિસ્થિતિ સર્જાય છે. જ્યારે જિનેશ્વર ભગવંતો એકી સાથે વિશ્વને પાવન કરતા હોય છે. ૫ મહાવિદેહની ૫×૩૨=૧૬૦ વિજયો, ૫ ભરત, ૫ ઐરવત=૧૭૦ સ્થળોમાં કૃપાસિન્ધુ ભગવંતોના દર્શન પ્રાપ્ત થઈ શકે. ૯ ક્રોડ કેવળજ્ઞાની જીવનમુક્ત મહાત્માઓ. ૯ હજાર ક્રોડ સયંમધર સમતાસાગર મહાત્માઓ. સર્વને વંદના.

તે તે ભૂમિની વિશાળકાય લંબાઇ-પહોળાઈ અને તે પ્રમાણેનું વસ્તી પ્રમાણ. આ બધું વિચારતા કોઇ સંખ્યા આશ્ચર્ય પમાડે તેમ નથી. આ બધું રાગ-દ્વેષ-મોહથી તદ્દન પર સર્વજ્ઞકથિત છે. તે તે કાળના જીવોની સરળતા અને વિવેક સંયમસન્મુખ બનાવે એ સ્વાભાવિક છે આજના મહાભયંકર વિપર્યાસ અને વિલાસના યુગમાં પણ સુખી-રૂપગુણસંપન્ન કહેવાતા એન્જીનીયર-ડોકટર ઓફીસરયુક્ત યુવક-યુવતિઓ સંયમના કઠીન પંથને સંખ્યાબદ્ધ ક્યાં નથી સ્વીકારતા

સિદ્ધશીલા

૪૫ લાખ યોજન પ્રમાણ અઢીદ્વીપની સમભૂમિકાએ સિદ્ધશીલા-ઉજ્જવળ સ્ફટિકરત્ન જેવી દેદીપ્યમાન છે. વચમાં જાડી [illegible] અને છેડે માંખીની પાંખ જેવી છે. તેનાં એક યોજન ઉંચે ઉપર સમશ્રેણિએ અલોકને અડકીને અનંત સિદ્ધોની શ્રેણિ બેઠી છે.

આ અનાદિકાલીન વસ્તુઓ છે. વિશ્વનો કોઈ ક[illegible] નહિ. [illegible] સિદ્ધ આંખ સામે તો દેખાય નહિ. [illegible] અનાદિ [illegible] પ્રકાશતા દેખાય. બાકી [illegible] કર્તા કર્તાને [illegible]

ગાડી ફરવાથી આખી જોઇ કહેતા હો તો અલગ વાત. મુખ્ય મથકોની મુલાકાતથી એમ કહેવાય તો તે પણ જુદી વાત.

જ્યારે સર્વજ્ઞ-સર્વદર્શી-કથિત સિદ્ધ પદાર્થોમાં આજે શબ્દપંડિતોને શંકા ઉઠે છે. જે શુક્ર-ચન્દ્રના પ્રદેશ-શોધમાં તે પ્રદેશના વિશિષ્ટ વૈજ્ઞાનિકો અને સંસ્થાઓ શંકા ધરાવે છે. તે માનવા શબ્દપંડિતો તૈયાર. માત્ર સર્વજ્ઞકથિતમાં જ નન્નો અને અશ્રદ્ધા.

અરે મોહનીયના મહામિથ્યાત્વથી પીડાતા તે આત્માઓ 'સર્વજ્ઞ'ની સર્વજ્ઞતા જ માનવા તૈયાર નથી. હુબહુ વિશ્વ-વ્યવસ્થાનું યુક્તિગમ્ય ચિત્ર ખડું કરનાર સર્વજ્ઞ નહિ. આ પણ એક મહા અજ્ઞાનની પરાકાષ્ઠા છે ને' સદ્‌બુધ્ધિ જાગે તો સારૂં ! પણ સંભવ નથી.

યુગલીઆ

આ વિશ્વવ્યવસ્થાની તદ્દન સ્થૂલ સામાન્ય રૂપરેખા છે. બાકી-તો વિભાગ-પેટા વિભાગ-આન્તરપ્રદેશો-પર્વતોની વિગત વિશાળ છે. આ બધાના માન-લંબાઇ-પહોળાઇ-ઉંડાઈ-ઉંચાઇ વિગેરેના સ્પષ્ટ વર્ણનો શ્રદ્ધાને વધારી દે તેમ છે.

૫૬ અંતર્દ્વીપના મનુષ્યો લવણસમુદ્રમાં કહી આવ્યા તે યુગલીઆઓ હોય છે. તેઓને એકાંતરે આહારની ઇચ્છા થાય છે. ૭૯ દિવસ સંતાનનું પાલન કરે છે. શરીરની ઉંચાઈ ૮૦૦ ધનુષ (એક ઠરેલું માપ) પ્રમાણ હોય છે. આયુષ્ય પલ્યોપમનો અસંખ્યાતમો ભાગ હોય છે. એમના રૂપ-લાવણ્ય અને સુકોમળતાના વર્ણન છે. તેવી જ રીતે સરળતા, તદ્દન આછા કષાય. પરિગ્રહ સંજ્ઞા પણ ઓછી-વિ. આંતરશુભ-

વર્ણન પણ છે જ-માતપિતાના મૃત્યુ બાદ પતિ-પત્નીને વ્યવહાર રહે છે. મૃત્યુ બાદ દેવલોક નિશ્ચિત હોય છે.

ગ્રહ—નક્ષત્રાદિ

એક ચંદ્ર એક સૂર્ય હોય ત્યાં ૮૮ ગ્રહ, ૨૮ નક્ષ ૬૬૯૭૫ ક્રોડાક્રોડ તારા હોય છે ગ્રહોના વિમાનોમાં પહે બુધનું-પછી અનુક્રમે શુક્ર-બૃહસ્પતિ (ગુરુ) મંગળ અ શનૈશ્વરના વિમાનો ઉપરાઉપરી છે.

કિલ્બિષિક દેવો.

તે તે દેવલોકમાં તે ચંડાલતુલ્ય ગણાય છે. પોતા સ્થિત મર્યાદાથી બહારના તે તે પ્રદેશોમાં તેમનો પ્રવે નથી હોતો. કર્માનુસારની તે પરિસ્થિતિમાં જ તેમણે રહે પડે છે. મર્યાદાભંગની વૃત્તિ પ્રાયઃ જન્મતી નથી. જ તો ઇંદ્રાદિની આજ્ઞા પાસે તે ટકી શકતી નથી. કર્મસત્તા પ્યાદા આત્માઓ પાપ-પુણ્યને ભૂલવામાં તો માર જ ખ ને? પાપ પુણ્યના તત્વને આંખ સામે રાખે, મળેલ પ સ્થિતિને પોતાના કર્મફળ તરીકે સમજે, સંતોષમય શ વૃત્તિથી રહે તેનો જ ભાવી ઉધ્ધાર પણ શક્ય ને? ના દેવો, રક્ષક દેવો ત્યાં પણ છે જ.

લોકાન્તિક.

બધી સુખપ્રદ વાતો ભારતની ભવ્ય પ્રજાને ? સિવાય ગણ્યાગાંઠ્યા નિ:સ્પૃહ મહાત્માઓ !

પૈસા પાછળની પાગલતા.

સંસાર વ્યવહાર ચલાવવામાં પૈસાની જરૂર તો પડે જ ! પણ તે મળે તો ભાગ્યાનુસાર જ ને ? કોઇને ઓછી કોઇને વધુ મહેનતથી. કોઇને વગર મહેનતે અને જરાય ચિંતા વિના પણ. ચાંદીને ચમચે દૂધ પીતો, ચાંદીને ઘુઘરે રમતો મોટો થાય. પુણ્યે આપી અનર્ગલ સંપત્તિનો સ્વામી બની જાય. સુશીલ હોય સન્માર્ગે ખર્ચે. દુ:શીલ હોય દુઃખના ડુંગર પોતા માટે ખડા કરે. તે લક્ષ્મી દ્વારા જ અનેક અનાચારો અને પાપપ્રવૃત્તિ પાછળ પાગલ બનીને.

પૈસા ખાતર જાન ભૂલનારા પણ છે જ. કુલની કોઈ કિંમત નહિ. આબરૂ વટાવી ખાવામાં હોશીયારી માને. ભયંકર પાપ કરવામાં જરાએ અરેરાટી નહિ. પહેલાના કાળમાં પણ આવા હતા પણ........પણ આજે તો તે વર્ગ વધી ગયો. અને તે વર્ગની પાછળ તાકાત અને પુણ્ય ઓછા વાળો પણ પાગલ બનવા લાગ્યો. પુણ્ય યારી આપે નહિ. ખોટા ઉધામા છૂટે નહિ. કાર્યસિદ્ધિ થાય નહિ. પાપ પલ્લે પડે જ પડે. રાતદિવસ ચિંતા કોરી ખાય. શરીર ઘસારે પડે. મન નબળું બને. વિચારોનું ઘમસાણ મચે. ક્રોધાદિ સ્વાર થઈ જાય. આરોગ્ય કથળી જાય. ટી. બી. અસ્થમા લકવો હાર્ટના રોગો હાજર થાય. ધર્મરૂપ ઔષધ છે નહિ કે જેથી શાંતિ મળે વૈદકીય–ડોક્ટરી ઉપચારો કરવા પૈસા નથી. હોય તો પણ કારગત નીવડતા નથી. અપમૃત્યુ એનો અંતમ. આ છે નરી પૈસા પાછળની પાગલતા, આજની સુધરેલી દુનિયાની. એનો પ્રાશ–ચેપ લાગ્યો છે ભારતવર્ષની આર્યપ્રજાને

પણ. ઘસડાતી જાય છે અનાર્યતા તરફ. સંસ્કાર ભૂમિ સારૂ
કુટેવોનો પાર નહિ. પાપનો ડર નહિ, પુણ્ય પાસે છે નહિ.
શિખામણ સારી જચે નહિ. અરે સાંભળવાની જ તૈયારી
નહિ. સંતો પણ શું કરે? હૈયું તો દ્રવે-કરુણા તો ભારોભાર
ભરી હોય. પણ સાંભળે, સમજે અને હૈયે ધરે તેને માટે ને!

કૃત્રિમ આટોપ.

આ પાગલતા જન્મી કેમ? સૌને સારા અને મોટા
દેખાવાનું મન થયું માટે. સૌને કાર જોઈએ. બધાને બંગલો
જોઈએ. પાસે પાંચસો નહિ, પચીસ હજારનો ફ્લેટ લેવો. પાંચ
હજાર નહિ, પચાસ હજારની પેઢી માંડવી. પાંચ લાખનો
પથારો કરવો. માંડ જમે. હશે-રહેશે તો આપશું. નહિ તો
જશે એના બાપનું. આપણા ઘી-કેળા સાચા. દૂધ ગોખામાં
ખામી નહિ. દેવાળું ફૂંકવામાં દુઃખ નહિ. ફર્નીચર અપ-
ટુ-ડેટ. શણગાર આકર્ષક. પાર્ટીના પંપ પુરો. વટ પડે ને?
કીર્તિના કટ થશે ત્યારે થશે. આડંબર કર્યા વિના મોટા
દાર થવાય? ચમકમાં આંજ્યા વિના વગ વધે? બસ ધાર્યું
થાય. દોડ્યે જાય. આ જુવાળમાં જરૂરિયાતનો પાર નહિ.
રેશમ-વાળાના ખર્ચો સવાયા. ઘરેણાંવાળાના ચાંદી ચારસો.
[illegible] આવે જ ને? દાવા થાય. કોર્ટ [illegible].
[illegible] થાય. બીજે માગ શું કરવું જવાના છે? પાર્ટીનું
[illegible] નોંધવાનું.

આત્મા અને દેહ.

દેહની ભપકમાં બધું કરતા જન્મી. દેહને જ સર્વસ્વ માન્યો. એની જ માવજત–એનું જ સર્વાંગી પોષણ. આત્માનું એમાં થયું શોષણ. આત્મા ભૂલાઈ જ જાય ને? આત્મા ભૂલાય પછી તો खाद-पिव-मोद. ડ્રીન્ક–ડીલાઇટ–બીમેરી. ऋणं-कृत्वा घृतं पिब. દેવું કરો પણ ઉજળા રહો. આ ભવ મીઠા તો પરભવ કોણે દીઠા?

બસ. આપી જાવ ઉઠશે પાટલે. પરમેશ્વર છે જ ક્યાં? અને ધર્મ તો ધતીંગ. સાધુ ગણાતાઓએ ઉભું કરેલું. મર્યા પછી 'બો' શો? હાજરની વાત કરો. વાયદાનો સોદો નહિ. પ્રત્યક્ષનો પક્ષ લ્યો. આવતા ભવની વાત વાયડી. પુણ્ય પાપની વાતો ઉપજાવી કાઢેલી. પંચભૂતમાંથી દેહ બન્યો. દેહ વિરૂપ એટલે બધું ખલાસ

ગરીબ તવંગર કેમ? માંદો સાજો કેમ? મૂર્ખ અને પંડિત શા માટે? રાજા અને રંક શાથી? એક પ્રધાન બને બીજો ચપરાશી. એક સાહેબ એક નોકર. એક જજ એક પસાયતો. ઉત્તર છે નહિ. સમાધાન છે નહિ. છતાં કહેશે સમાજવ્યવસ્થાની ખામી. ભાઈ આ તો બધા દેખાવા છે. સુધરેલા રાજ્યોમાં પણ? ધનકુબેર અમેરિકામાં પણ. શું ખાટે? એ તો ઠીક. એવી વાતો ન કરો. માથું ન બગાડો. આનંદથી જીવવા દો.

આનંદ છે નહિ. માથું બગડેલું જ છે. ભવિષ્યમાં માથું જ ભાગશે કેમ? આંખનો અખંડ ઉપયોગ. આંખ નહિ–દેનો દુરુપયોગ એ બીજ ભવાંતરમાં પ્રાપ્ત નહિ. પણ આત્મા અને પરલોક માનવા નથી. ન માનશો. દેહ જરૂર માતાના ઉદરમાં પેદા થયો છે. અગ્નિમાં બળશે કે જમીનમાં દટાશે.

આયુષ્ય પૂર્ણ થએ ગમે ત્યાં હોય એમનું ચ્યવન થઇ જાય છે. શરીરના પુદ્ગલો વિખરાઈ જાય છે. જે મનુષ્ય યા તિર્યંચગતિમાં જવાનું કર્મ બાંધ્યું હોય ત્યાં પહોંચી જાય છે.

મોટા ભાગના દેવો આનંદ-પ્રમોદ-સંગીત અને દેવીઓના સહવાસમાં મસ્ત હોય છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવોને ભોગોપભોગમાં રતિ નથી હોતી. ભલે ભોગોપભોગ કરતા હોય. જિનેશ્વરદેવોના કલ્યાણકોમાં આનંદ આવે છે. તીર્થંકરદેવ યા કેવળીની દેશના સાંભળવા તત્પર રહે છે. સતી સ્ત્રીઓ યા ધર્મી તપસ્વી આત્માઓને સહાય કરવામાં ઉત્સાહી બને છે. મિત્ર વર્ગ સાથે પણ સંસારની વિચિત્રતા અને અસારતાની વાતો ચાલતી હોય છે.

ત્યાં સ્ત્રી આદિના અપહરણની વિક્રિયા કેટલીક દેરા થાય છે. પણ તેની સજા પણ બહુ સખ્ત હોય છે. અવધિજ્ઞાનાદિ હોવાથી પોતપોતાની લીમીટ પ્રમાણે અમુક પ્રદેશ સુધી જોઈ જાણી શકે છે અતિ પ્રેમ હોય તો કોઈ સંબંધીને મળવા પણ આ દુનિયામાં આવે છે. અતિ દ્વેષને કારણે દુઃખાદિ પણ આપે છે. ટુંકમાં એક વિશિષ્ટ શક્તિ ધરાવતો વર્ગ છે. આયુષ્ય લાંબુ અને કાયા અશુચિ રહિત હોય છે પણ મોક્ષ નથી. આગામી ભવોમાં કર્મના ફલ ભોગવવાં જ. કેટલાક નોકર દેવોને માલિકની ઇચ્છા થાય ત્યારે તેમના વાહન તરીકે સિંહ-ઘોડાદિ બનવું પડે છે. કર્મની કઠીનાઈ [illegible]

આત્મરક્ષક (બોડીગાર્ડ'ઝ)-લોકપાલ (દિશા પરત્વે), અનીક (પાયદળ), પ્રકીર્ણ (પ્રજાજન જેવા), આભિયોગિક (નોકર સ્થાનીય), કિલ્બિષિક (ચંડાલ કેટિના ઢોલાદિ વગાડનાર હોવી), ઈંદ્રના હુકમથી મોટા ભાગના દેવો તીર્થંકરદેવાદિના પ્રસંગોમાં હાજર રહે છે. કોઇ આત્માની (પોતાની) ભક્તિથી, કોઈ હુકમથી, કોઈ સ્ત્રીના આગ્રહથી, કોઈ મિત્રોને સાથ આપવા તો કોઇ કુતુહલથી.

દેવોને પ્રાયઃ બાહ્ય દૃષ્ટિએ સુખમાં જ વિલસવાનુ હોય છે. હાથે કરીને ઇર્ષ્યા અસંતોષથી ઉપાધિઓ ઉભી કરે તો કોણ રોકી શકે? બાકી તો ખાસ કોઇ સાંસારિક ઉપાધિ હોતી નથી.

આ બધું જ્ઞાન-સંસારનું સુખ નાશવંત છે. જીવન નિશ્ચલ નથી. સુખદુઃખ પુણ્યને આધીન છે કર્યા કર્મ દેવોને પણ છોડતા નથી. એ બિચારા પણ-મોટે ભાગે વિષયકષાય પાસે પામર છે. માટે હે આત્મન્ ચેત ચેત! તારા સ્વ-સ્વરૂપને ઓળખ. એ પ્રાપ્ત કરવા માટે ધર્મનું શરણ સ્વીકાર. ધર્મ જિનેશ્વરદેવની આજ્ઞામાં જ છે. વિ. વિ. સમજી આત્મ સન્મુખ થવા માટે મેળવવાનું છે.

જડ રત્નો સેવામાં હોય છે. સ્ત્રીરત્ન, સેનાપતિ રત્ન-ચર્મ રત્ન વિ. વિ. આ બધા પુણ્યના પ્રકારો વિગતવાર સમજવા જેવા છે.

૧૨ માંથી ૨ નરકે ગયા છે. વિશ્વ વ્યવસ્થા અને કર્મ સત્તાનો એ અટલ નિયમ છે. જે ચક્રવર્તી અવસ્થામાં મરણ પામે તે નરકે જાય. ૧૦ ચક્રવર્તીઓ છએ ખંડની સાહ્યબીને છેડે સાધુ બન્યા છે. તેઓ સ્વર્ગે અથવા મોક્ષે ગયા છે.

૭૨ હજાર નગર, ૯૬ ક્રોડ ગામ, ૩૨ હજાર મુગટબદ્ધ રાજા, ૬૪ હજાર અંતેઉરી, નવ મહાનિધિ, ચૌદ રત્નો, હાથી-ઘોડા-રથ દરેક ૮૪ લાખના અધિપતિ છે. આજ્ઞાનું કોઈ ઉલ્લંઘન કરી શકતું નથી. આવા સત્તાધારીને પણ સમજુ ના બને તો નરક જ તૈયાર ! કર્મની નચાવવાની પધ્ધતિ ગજબની છે !

૯ વાસુદેવો અને પ્રતિ વાસુદેવો.

ત્રણખંડના સ્વામી પ્રતિવાસુદેવને હરાવી ચક્રરત્નધારી વાસુદેવ બને છે. દેવ સાન્નિધ્ય હોય છે. તેમના કાળે તીર્થંકરથી બીજે નંબરે શારીરિક બળ ધરાવે છે. પણ મરે નિયમા નરકાવાસમાં જ જવાનું. કારણ કે પાછલા ભવે ધર્મની આરાધના સારી કરેલી. સાધુપણું સ્વીકારીને અંતમાં ધર્મનું વેચાણ કરી દે છે. સોદો થાય છે. આ ધર્મનું-તપનું આ ફળ મળો એમ. નરકે જનાર વર્તી પણ નિયાણું કરીને આવેલ હોય છે. સવાક્રોડનું એક કોડીના માટે આપે એના જેવો આ ખેલ છે.

૯ બલદેવો.

[illegible] આવનાર. વાસુદેવના મે [illegible] વાસુદેવ પરનો [illegible]

:(મોહનો એક પ્રકાર) પણ અપાર. જગતમાં એવા-પ્રેમનો જોટો નહિ. એના દુઃખે દુઃખી, સુખે સુખી, રાજ્યગાદી પર વાસુદેવ જ હોય અને વાસુદેવને દરેક કાર્યમાં બલદેવની સલાહ-સહચાર વિના ચેન ન પડે. લક્ષ્મણ વાસુદેવના મૃત્યુને મોટાભાઈ રામ મૃત્યુ માનવા પણ તૈયાર નહિ. છ માસને અંતે દેવથી સાડ જાગૃતિ આવી.

પણ બળદેવ સાધક પાકા. સાધુપણું જ લઇ લે અને સ્વર્ગે યા મોક્ષે પધારે. આમ ૨૪+૧૨+૧૮+૯ કુલે ૬૩ શલાકાપુરુષો ગણાય છે, જે નિયમા મુક્તિએ જાય જ. કોઈ પહેલા તેજ ભવમાં તો કોઈ આગામી ભવોમાં. કારણ કે સમ્યક્ત્વ સ્પર્શી ગએલું. આ બધા મહાભાગ આત્માઓ છે.

વિભાગ ત્રીજો

શ્રી પ્રતિક્રમણ સૂત્રો.

આ પવિત્ર મંત્રમય સૂત્રો ગંભીરાર્થથી ભરેલા છે. તારતમ્ય બહુ ઉચ્ચકોટિનું છે. રહસ્ય આત્મસાત્ થતાંજ મુક્તિનો માર્ગ ખુલ્લો થાય છે.

૧ નમો અરિહંતાણું-નમસ્કાર મહામંત્ર ચૌદપૂર્વનો સાર. અરિહંત-સિદ્ધ-આચાર્ય-ઉપાધ્યાય અને સાધુ પંચ-પરમેષ્ઠી. એમને નમસ્કાર. સર્વપાપનો નાશ કરનાર. વિશ્વનું સર્વોપરિ મંગલ.

૨ પંચિંદિય-શ્રી આચાર્ય તીર્થંકરદેવના પ્રતિનિધિ શાસનના સુકાની. એમના મુખ્ય ૩૬ ગુણનું વર્ણન. ૫ ઇંદ્રિય પર કાબુ. ૯ બ્રહ્મચર્યની વાડથી રક્ષિત. ૪ કષાયથી મુક્ત. ૫ મહાવ્રતનું પાલન. ૫ આચારમાં સમર્થ. ૫ સમિતિ-૩ ગુપ્તિથી રક્ષાયેલ. એ છત્રીસ ગુણયુક્ત આચાર્ય ગુરુદેવ હો.

૩ ઇચ્છામિ ખમાસમણો-સાધુમહાત્માને, આજ્ઞા લઈને, પાપવ્યાપારનો ત્યાગ કરીને યથાશક્તિ વંદન થાય છે. આને પંચાંગ ખમાસમણ કહેવાય છે. બે ઢીંચણ-બે હાથ માથું પાંચે ભૂમિને સ્પર્શે. અષ્ટાંગનો નિષેધ છે.

૪ ઇચ્છકાર-ગુરુદેવને રાત્રિ-દિવસ સંબંધી સુખશાતા પૂછે છે. સંયમયાત્રાની દેખભાળ કરે છે. આહારપાણી ગોચરી માટે આમંત્રણ આપે છે.

૫ ઇરિયાવહિયં-ઇર્યાપથિકી. રસ્તે જતા જીવોની થયેલી વિરાધનાનો મિથ્યા દુષ્કૃત (ક્ષમા યાચના) અપાય છે. ૧ થી ૫ ઇંદ્રિયવાળાને જુદી જુદી રીતે જે કિલામણા દુઃખ યા મરણાંત કષ્ટ થયું હોય તેનો.

૬ તસ્સઉત્તરી-વિશેષ શુદ્ધિ માટેનું સૂત્ર છે. પ્રાયશ્ચિત શોધિ અને તે શલ્ય રહિત કરવા માટેનું. માયા-નિદાન મિથ્યાત્વ ત્રણ શલ્યો છે. શરીરનું શલ્ય કદાચ પ્રાણ લે. આ શલ્યો ભવોભવ આત્માને રીબાવે છે.

૭ અન્નત્થ-કાયોત્સર્ગમાં કુદરતી થઈ જતી અગર [illegible] કરવી પડતી પ્રવૃત્તિને બાદ કરી, કાયોત્સર્ગ કરવામાં આવે છે. જેથી પ્રતિજ્ઞાભંગનો દોષ ન આવે. [illegible] ન [illegible], છીંક-ખાંસી-બગાસું વિ. [illegible] પ્રવૃત્તિ કરવી પડે.

૮ લોગસ્સ-ચતુર્વિંશતિસ્તવ. વર્તમાન ૨૪ તીર્થં-કરોનાં નામ લઈને સ્તુતિ કરેલ છે. પછી વિધૂતરજમલ= કર્મરજ અને પાપમેલનો જેણે નાશ કર્યો છે. વિ. ગંભીર્ય વિશેષણો દ્વારા સ્તવના છે. નવમા સુવિધિનાથ ભગવાનનું 'પુષ્પદંત' એક વિશિષ્ટ નામ આપ્યું છે.

૯ કરેમિભંતે-સાધુ-શ્રાવક બન્ને માટે થોડા ફેરફાર થી સુમેળનું ઉપયોગી સૂત્ર. સંસારત્યાગની ૪૮ મીનીટ માટે ૧૨ કે ૨૪ કલાક માટે અને સાધુપણામાં સારીએ જીવન માટેની આ પ્રતિજ્ઞા અદ્ભુત છે. બીજે કયાય દેખાની નથી. જ્યારે કેમાલ કરામત વાળી છે! મન વચન-કાયાથી પાપ ન કરું, ન કરાવું અને સાધુ તો અનુમોદે પણ નહિ.

૧૦ સામાઇયવયજુત્તો-સામાયિક પારતી વખતે શ્રાવક શ્રાવિકાએ બોલવાનું સૂત્ર. સામાયિકથી અશુભ કર્મનો છેદ થાય. સામાયિકમાં સાધુ જેવો શ્રાવક ગણાય છે. માટે વારંવાર સામાયિક કરવું. કેવો સુંદર ઉપદેશ અને કેવું સાચ-ચરીકે યુક્તિગ્રાહ્ય સત્ય. વળી એની શુભગમ વિધિ તો માલાજ છે. શ્રાવક પૂછે છે, 'ગુરુજી! સામાયિક પારું?' ગુરુજી ઉત્તર આપે છે, 'ફરી કરવા જેવું છે.' કર એમ થી કહેતા. સામેથી 'યથાશક્તિ.' અવાજ મળે છે. શ્રાવક રીતે જાહેર કરે છે. સામાયિક પાર્યું—ઉત્તર મળે છે: આચાર (સામાયિક કરવાનો) છોડવો નહિ.' સામેથી તેમ થશે.' બોલાય છે. જૈનશાસન અનેક ખૂબીઓથી યુ છે.

૧૧ જગચિંતામણિ-ભગવંતના વિચાર પછી અનુર હારથી મહાલબ્ધિનિધાન ગણધર ભગવંત ગૌતમસ્વામી

અનેક સાર્થક વિશેષણોથી સ્તવના કરેલ છે. લલિતવિસ્તરામાં વિશદ વિવેચન છે. છેલ્લી ગાથામાં ભૂત-ભવિષ્યના સિદ્ધોને તેમજ વર્તમાનમાં થતાને ત્રિવિધે વંદન છે.

૧૪ જાવંતિ ચેઈઆઈં-ઉર્ધ્વ-અધો-તિર્છા લોકના સર્વચૈત્યોને અહિંઆથી વંદન છે.

૧૫ જાવંત કે વિ સાહૂ-ભરત-ઐરવત-મહાવિદેહના મન-વચન-કાયાના દંડોથી વિરત, સાધુ મહાત્માઓને વંદન કરેલ છે.

૧૬ નમોઽર્હત્-પંચ પરમેષ્ઠિને એક સાથે નમસ્કાર કર્યો છે.

૧૭ ઉવસગ્ગહરં-ઉપસર્ગહર સ્તોત્ર આત્મા પરના અનાદિ કાળના ઉપસર્ગો-દુઃખોનો નાશ કરનાર છે. કર્મના સમૂહથી મુકાએલ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની આ સ્તવનાથી સમ્યક્ત્વ સંપ્રાપ્તિ, સંપ્રાપ્તનુ દઢીકરણ, તે દ્વારા અજરામરપણું નિશ્ચિત બને છે. હૈયુ આજ્ઞાથી ઓતપ્રોત અને પ્રજ્ઞાયુક્ત બનવું જોઈએ. માટે જ ભવોભવ 'બોધિ' આપો એમ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુને પ્રાર્થના કરી છે.

ઐહિક-દુન્યવી કોઈ પદાર્થની આશા સિવાય રોજ એક નોકારવાળી વિધિપૂર્વક શુભ ભાવે ગણો. સુંદર ક્ષયોપશમ પ્રગટશે. આત્મામાં સમ્યગ્જ્ઞાનની એક જ્યોત પ્રગટશે. મજાવવી છે ને? ખરેખર આ સમ્યક્ત્વ પમાડનાર સ્તવ છે.

૧૮ જયવીયરાય-પ્રાર્થના સૂત્ર. જય બોલવાની વીતરાગની. જય થવાની આત્માની. વીતરાગની જય બોલવાથી વીતરાગના જન્મે જ. માટે જ ભવનિર્વેદ-માર્ગાનુસારિતા અને ઈષ્ટ ફલની સિદ્ધિ માંગી. તે માટે ગુરુપૂજન-પરોપકાર-સદ્ગુરુયોગ અતિ જરૂરી બને છે.

નાદ કર્યો છે. ધર્મ પણ કેવો ? અજ્ઞાન અંધકાર નાશ
સૂરેશ્વર-નરેશ્વરપૂજિત-મર્યાદાધારક-મોહજાલને તોડતા
જન્મ-વૃધ્ધાવસ્થા-મરણ-શોક વિનાશક, પુષ્કલ કલ્યા
અને સુખનો વાહક. આવો સારભૂત છે ધર્મ.

અને છેલ્લી ગાથામાં તો સારૂંએ શાસન હાંસી હાંસીને
ભરેલ છે. શાસન સિદ્ધ છે. કોઈ સાબીતીની જરૂર નથી.
સંયમવૃધ્ધિ એનું વિશાળ લક્ષણ અને ધ્યેય છે. દેવો
ભારે મોજીલા-નાગ-સુવર્ણ-કિન્નરાદિ કુમારો. એવાઓ
પણ સદ્ભાવથી પૂજે. સારોએ લોક જેમાં પ્રતિષ્ઠિત છે
લોક-સ્થિતિનો આધાર જિનમત છે. આ જગત પણ તે
શાસન-પ્રભાવે ટકે છે. ત્રૈલોક્યમય જગતમાં મર્ત્યલો
અસુરલોક પણ છે જ. આવો ધર્મ વૃદ્ધિ પામતો રહો
શાશ્વત-વિજયવંત બન્યો રહો. ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામો.

વિશ્વકલ્યાણી આ વિશાળ ભાવના છે. ભાવકરુણ
બોધ છે. ઉચ્ચકોટિની દયાનું મીઠું સ્વાદુ ઝરણું છે. છાં
પામે તે પણ પુણ્યવાન્.

૨૩ સિદ્ધાણં બુદ્ધાણં—લોકાગ્રસ્થિત સર્વ સિદ્ધ
નમસ્કાર થાઓ સદા. દેવેન્દ્રોથી પૂજિત મહાવીર દેવને મ
નમાવી વંદન કરૂં છું. સંસારસાગરથી તરવાને એક
નમસ્કાર-વર્ધમાનજિનને કરેલો સમર્થ છે. ગિરનારગિરિ
દીક્ષા કેવલ-નિર્વાણ પામનાર ધર્મચક્રવર્તી અરિષ્ટને
[illegible] નમસ્કાર કરૂં છું. અષ્ટાપદ ઉપર ૪-૮-૧૦-૨=૨૪
[illegible] નમસ્કાર. [illegible] કર્યા છે [illegible]
[illegible] સિદ્ધિ [illegible] સિદ્ધિ [illegible]

૨૪ વેયાવચ્ચગરાણં-[illegible]
[illegible]

આગમમાંથી ઉદ્ધરી છણાવટ પૂર્વકના પ્રકરણ ગ્રંથો તૈયાર છે. ભણવા છે? અરે આ તો સદ્ગુરુઓને અબુધ લોકોમાં હલકા પાડવાની યુક્તિ છે. 'જીવવિચાર' કે 'નવતત્ત્વ'નો સામાન્ય અભ્યાસ પણ નથી કરવો. ખેર સદ્બુદ્ધિ પામો એવા જીવો અને માર્ગે આવો.

સાધુ અને જ્ઞાનના વિરોધી.

સાધુ એટલે જ્ઞાન–ધ્યાનમાં મસ્ત. સ્વાધ્યાય એમનો પ્રાણ. જ્ઞાન એમનું જીવન. રાત-દિવસના ભણનારા. **આત્માને કેળવવા સાધુ બનેલા એ કેળવણીનાં વિરોધી હોય?** સાધુઓ તો કેળવણીના ઠેકેદાર છે, પ્રેરણા આપનાર ઉપકારીઓ છે.

'પહેલું જ્ઞાન અને પછી દયા, જ્ઞાન વિના નહિ આતમભાન' જ્ઞાન લાવે સાન. જ્ઞાનોપયોગ આત્માનું લક્ષણ. ભક્ષ્યાભક્ષ્યનું ભાન કરાવે જ્ઞાન. પેયાપેય સમજાવે જ્ઞાન. ગમ્યાગમ્ય ઓળખાવે જ્ઞાન. હેય ઉપાદેય સમજાય જ્ઞાનથી. વિ. વિ. ઉક્તિઓને સમજાવનાર–છણાવટ કરનાર સાધુઓ. એ જ્ઞાનના વિરોધી હોઈ શકે જ નહિ. આવા સારા જગદુપકારી જ્ઞાનના વિરોધી કદી સાધુ હોય? આત્માને ઉન્નતિના પંથે પહોંચાડનાર કેવળજ્ઞાનના ઉપાસક સાધુઓ અને તે કેળવણીના વિરોધમાં? ત્રણ કાળમાં બને નહિ. सम्यग् दर्शन ज्ञान-चारित्राणि मोक्षमार्गः। ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः। આ સિદ્ધાંતપ્રચારક મહાત્માઓ કેળવણીમાં ન માને? વાત બેસતી નથી–મન માનતું નથી. પ્રચાર તદ્દન ખોટો લાગે છે.

સૂર્યનો પ્રકાશ અંધકારનો નાશ કરે. કેળવાયેલું જ્ઞાન અજ્ઞાનનો નાશ કરે. કેળવણી એટલે ઉત્થાન માટેની નિસરણી. [illegible] કે [illegible] ન જ હોવી જોઈએ.

કેળવણી આત્માને અધોપથે લઈ જનારી ન જ હોય. પણ એને તો કેળવણી જ ન કહેવાયને ? પતન જેનાથી થાય આત્માનું કે સમાજનું, એ તો નર્યો અંધકાર. અંધકારને પ્રકાશ ન કહેવાય. રાગદ્વેષ અને મોહમાં વધુ ને વધુ લપેટે એ મહા અંધકાર. નિબીડ અજ્ઞાન. એવા અજ્ઞાનને કેળવણી કોઈ શાણો કહે નહિ કહે તો શાણો નહિ પણ એક નંબરનો મૂર્ખ કહેવાય.

માટે કેળવણી એટલે નરમાશ. રોટલાની કણેક જેમ કેળવાય તેમ રોટલી સુંવાળી-નરમ અને મીઠાશભરી. ખાસ કે યુવાન જેમ કેળવાય, જેમ કેળવણી વધુ લે તેમ સંસ્કાર-નમ્રતા અને વિવેકભરી મીઠી વાણીનો ભંડાર બને. નાગરિકતાનો આદર્શ નમુનો બને. પરને સહાયક, ગરીબનો બેલી, દુઃખી પ્રત્યે દયાવાળો જ હોય. આર્યસંસ્કૃતિ એને હૈયે હોય. આર્યસંસ્કૃતિ સમતાવાળી હોય તો એ જ પ્રતિક ગણાય.

આવી કેળવણીનો વિરોધ સાધુ કરે જ નહિ. સાધુ એટલે સમાજનો કલ્યાણચિંતક. સાધુ એટલે શુધ્ધ તારક બુદ્ધિનો પ્રવર્તક. સાધુ ચરણે વંદના !

વિભાગ પાંચમો.

જૈનશાસનનું સાહિત્ય.

સાહિત્યનો અર્થ સાધન થાય છે. રૂઢ અર્થમાં પુસ્તકોને સાહિત્ય કહે છે. આત્માનો મુખ્ય ગુણ જ્ઞાન છે. જ્ઞાનના

જરૂર આજના કાળમાં તેનો સંચય ન કરતા શાસ્ત્રીય મર્યાદા પ્રમાણે ઉપયોગ કરી નાખવો જોઇએ. **સઘળું એ દેવદ્રવ્ય એકી સાથે વાપરી નાખવામાં આવે તો પણ જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય પુરૂં થાય કે નહિ એ પણ પ્રશ્ન છે.** છતાં પણ કલ્પના ખાતર માનો કે એમાંથી વધે તો જરૂરી નવ્ય નિર્માણો તો પૂરા થાય એમ નથી જ. આવા પવિત્ર દેવદ્રવ્યનો દુરુપયોગ સંસાર વધારનાર બને એમાં નવાઇ પણ શું ?

દેવદ્રવ્ય સમ્યક્ત્વનું રક્ષક છે. આ વાત એકદમ નહિ બેસે. પણ આજે દેવાલયોની રક્ષા–જીર્ણોધ્ધાર દેવદ્રવ્ય થતો થાય છે. નહિતો અનેક તીર્થો અને જિનાલયો ભૂશાયી બન્યા હોત કારણ કે નિજની લક્ષ્મીનો વ્યય આ મહાતારક સ્થાનોમાં કરનારા અલ્પસંખ્ય બની ગયા. **'દાનના પ્રવાહને ભક્તિના માર્ગેથી ખસેડવાના ચક્રો વેગમાં ચાલે છે.'** કૃત્રિમ ઉપદ્રવોને ટાળવાને નામે મારક સાધનો ઉભા કરવાનો પ્રચાર ધૂમ ચાલે છે. માનવ–મન ચલિત થઇ જાય છે.

હેરાય. ઉંઘતા પ્રમાદી જાગે. ઉત્કટે કુશળતાનું પણ ભાન થાય. ધર્મપાલન-રક્ષણ બન્ને પાછા વેગવંત બને. શુદ્ધ પરંપરા સચવાય. સર્વોત્તમ જીવનમાર્ગ પેઢી દરપેઢી વહેતો રહે. આનાથી કયો ઉત્તમ લાભ બીજો છે ? માટે જ દેવદ્રવ્ય સમ્યક્ત્વ-સર્જક-રક્ષક અને પ્રચારક છે. સમ્યક્ત્વમાંથી દાન અને દયાની અદ્‌ભુતતા જન્મે છે અને જન્મવાની છે.

ફંડ અને ફાળા.

ફંડ ફાળા-પ્રસંગ પર જરૂરી બની પણ રહે. પણ એની વ્યવસ્થા ? એની ઉઘરાવવાની રીતિ ? એક પ્રસંગ વહેતો થયો. સૌ નીકળી પડ્યા. પોતપોતાની રીતે ? કોણ કોણ નીકળ્યા ? કેટલું કર્યું ? કોને યા કઈ સંસ્થામાં સોંપાયું ? સંસ્થા પણ સાચી કે બોગસ ? હું-બાવો ને મંગળદાસે ઉભી કરેલી ? આવા અનેક પ્રશ્નો તો ઉભા જ છે.

છતાં યોગ્ય સંસ્થામાં જમે થએલ રકમનું પણ શું ? ખુરશી ટેબલ અને ઓફિસ ખર્ચમાં કેટલું જાય ? અને પેઈડ પગારદાર માણસોને કેટલું પહોંચ્યું ? ફંડના ફંડ વેડફાઈ ગયાં ? ઉઘરાવેલા ફાળા અંદર ગુમ થઈ ગયા ? આ બધું કેમ બને ? સુવ્યવસ્થિત નિયંત્રિત યોજનાના અભાવે. માટે તો ઘણા કહે છે ભાઈ ! જાતે જઈને પોતાને હાથે જ તે તે વ્યક્તિને પહોંચાડો. પણ તેવી ફુરસદ કેટલાને ?

પણ એનો અર્થ એ તો નહિ જ કે ખરે પ્રસંગે ફાળો ન જ કરવો. ફાળામાં ન જ આપવું. પણ કોઈ વ્યવસ્થિત ધોરણે ઉઘરાવવા માટે તેમજ વિતરણ માટે પાકે પાયે હોવું જ જોઈએ. તેમ છતાં આપવાદિક કારણ એ માર્ગને રૂંધી શકશે નહિ.

જરૂર આજના કાળમાં તેનો સંચય ન કરતા શાસ્ત્રીય મર્યાદા પ્રમાણે ઉપયોગ કરી નાખવો જોઈએ. સઘળું એ **દેવદ્રવ્ય એકી સાથે વાપરી નાખવામાં આવે તો પણ જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય પુરૂં થાય કે નહિ એ પણ પ્રશ્ન છે.** છતાં પણ કલ્પના ખાતર માનો કે એમાંથી વધે તો જરૂરી નવ્ય નિર્માણો તો પૂરા થાય એમ નથી જ. આવા પવિત્ર દેવદ્રવ્યનો દુરુપયોગ સંસાર વધારનાર બને એમાં નવાઇ પણ શું ?

દેવદ્રવ્ય સમ્યક્ત્વનું રક્ષક છે. આ વાત એકદમ નહિ બેસે. પણ આજે દેવાલયોની રક્ષા–જીર્ણોધ્ધાર દેવદ્રવ્ય થતો થાય છે. નહિતો અનેક તીર્થો અને જિનાલયો ભૂશાયી બન્યા હોત કારણ કે નિજની લક્ષ્મીનો વ્યય આ મહાતારક સ્થાનોમાં કરનારા અલ્પસંખ્ય બની ગયા. **'દાનના પ્રવાહને ભક્તિના માર્ગેથી ખસેડવાના ચક્રો વેગમાં ચાલે છે.'** કૃત્રિમ ઉપદ્રવોને ટાળવાને નામે મારક સાધનો ઉભા કરવાનો પ્રચાર ધૂમ ચાલે છે. માનવ–મન ચલિત થઈ જાય છે.

પણ આ બધા માટે હૈયામાં છેવટે માનવતાનો વાસ તો જોઈશે જ. માનવતા ધર્મનું નીચલા સ્ટેજનું ઉત્થાન છે. પણ માનવતાને નામે આત્મિક ઉત્થાનને છેહ દેવાનો પ્રચાર એ તો નર્યું ગાંડપણુ જ છે. આત્મિક સમજ જ માનવતાને ટકાવનાર અને પોષનાર છે. ફંડફાળામાં આપનાર પણ મોટે ભાગે ધર્મી વર્ગ છે એ તો હકીકત છે ને !

ઉત્થાન—પતન—ઉત્થાન.

મહાભયંકર છે ભવના ફેરા. ટાળ્યા ટળે નહિ. મનને ગમે નહિ. છેડો છોડે નહિ. કર્મનાં બંધન કપરા. નવાનવા મુકે મમરા. જાણે ભમરાના ચટકા.

આત્મા અનાદિકાળનો. કર્મ અનાદિના. આત્મા અને કર્મનું જોડાણ અનાદિનું. કર્મ જડ પુદ્ગલનો સમૂહ. આત્મા ચેતન. અસંખ્ય પ્રદેશી. જડનું ચેતન પરનું જોર એજ સંસાર ને ? સંસારી અને કર્મ વિનાનો એ બને નહિ. જીવાત્મા મુક્ત અને જન્મ લેવો પડે એ વાત જ ખોટી. જૈનશાસનની વાત જ મોટી. ના માને એને પડે કર્મની સોટી.

નિગોદ અનાદિની તેમાં આત્માઓ અનંત. અસંખ્યાત ગોળા નિગોદના. એક એક ગોળામાં અસંખ્યાત નિગોદ. એક એક નિગોદમાં અનંતા જીવાત્મા. વાહરે જૈનશાસનની સૂક્ષ્મતા. અનાદિકાળથી અનંતકાળ જીવાત્માએ નિગોદમાં

કાયમાંથી બાદર અનંતકાયમાં. જેના શરીર દેખાય. પણ એક શરીરમાં જીવ તો અનંત જ હોય. જેમ સોયની અણી પર ૪૦ લાખ સ્પર્ટમ્સ આજના સાયન્સને દેખાય છે, બાકી નિગોદ તો ન દેખાય, ન બળે, ન શસ્ત્રઘાત લાગે. છતાં એક શ્વાસોશ્વાસમાં ભવ સાડાસત્તર. અતિ સૂક્ષ્મ ઉંડું સર્વદર્શી જ્ઞાન જ આ નિરખી શકે, જાણી શકે, કહી શકે, એજ કેવળજ્ઞાનને?

ધીમે ધીમે મહામોટો, અર્થાત્ અસંખ્યાતકાળ ૨-૩-૪ ઈંદ્રિયમાં અને સંમૂચ્છિમ પંચેંદ્રિયમાં પણ પસાર થઇ જાય. વળી પંચેંદ્રિય તિર્યંચ પણ બને. ક્રૂરતા તો પ્રાયઃ હોય જ. સિંહ-વાઘ-દીપડા-સર્પ તો એવા જ હોય ને? નરકગમન અનિવાર્ય બની જાય. થોડો ઉંચો આવેલો જીવ પટકાય. પાછો મોટે ભાગે પશુ-પક્ષીમાં વળી નરક કે નિગોદમાં પણ ભટકી આવે. કાળ અસંખ્ય અનંત દુઃખના સાગરમાં જ બુડી રહેવાનું.

એમાં વળી કંઇક ઉંચે આવતા મનુષ્યભવમાં આવી જાય. પણ પારધી-શીકારી-કસાઇ-માછીમાર બને. વળી નરક-તિર્યંચના ફેરા. યાતનાઓનો પાર નહિ. એમ પાછું પતનનું ચક્કર માંડમાંડ પુરું કરે, બ્રાહ્મણાદિ વ્યવહારમાં સારા ગણાતા કુળમાં આવી જાય. પણ યજ્ઞાદિ, દેવીભોગ આદિ ક્રૂર ધર્મને આચરતો એ જ નરકાદિનાં દુઃખો, ભવભ્રમણ ભયંકર કરતો જ રહે.

વળી ઋજુકર્મી બનતા તિર્યંચ કે મનુષ્ય ભવમાંથી હલકી દેવયોનિમાં પણ જાય. ત્યાં પાછા ભારે ચક્કર ચડતા કાળ સંખ્ય કે અસંખ્ય વીતાવે. એમ કરતા કરતા જૈનકુળમાં પણ જન્મી જાય. દેવ-ગુરુ-ધર્મની સત્સામગ્રી પણ મળે.

પણ નસીબના વાંકા તે વાંકા. શ્રદ્ધા થાય જ નહિ. બડેખાં છાતી કાઢીને જ ફરે. હું બોલું એજ સાચું. બસ ડુબ્યા. અને ચાલ્યા પાછા ચોરાશીને ચક્કરે. વળી અસંખ્ય અનંત-કાળે મનુષ્યજન્મ મળે, કંઈક ભાગ્યોદય ફળે.

જૈનકુળના સુસંસ્કારો સાંપડે. સદ્ગુરુના વચનમાં શ્રધ્ધા થાય યથાશક્તિ આચરણમાં પણ મુકે. આયુષ્ય પુરૂં થતા વૈમાનિક શ્રધ્ધાવાન દેવ થાય. ભવિતવ્યતા સુંદર બની ગઈ. શ્રધ્ધાની સાચી ચીનગારીએ આત્મા સજાગ બની ગયો. દેવ–મનુષ્યના ભવો થોડા થાય. શ્રધ્ધા–સંવેગ–વિરાગ વધતો જાય. પ્રથમ સંઘયણ યુક્ત મનુષ્યભવ મળે. સંયમ નિરતિ-ચાર પાળે. ક્ષપકશ્રેણિ માંડે. વીતરાગ બને. નિર્મોહી બને. તેરમે ગુણસ્થાને કેવળજ્ઞાન પામે. આયુષ્ય ક્ષયે અજન્મા બની ચિદાનંદપદનો ભોક્તા બને.

આ તો અતિ સ્થૂલથી 'પતન અને ઉત્થાન'ની સામાન્ય રેખા આંકવી. ખરેખર તો આ વિષય હૈયુ હલાવી નાખે તેવો છે. વૈરાગ્ય પેદા કરી ઉભો હોય ત્યાંથી સીધો સાધુને શરણે મોકલે એવો છે. સંવેગરંગશાળા જ આત્મામાં રમતી થઈ જાય તેમ છે, પણ હૈયું કાટ ખાઈ ગયેલું હોય તો શું થાય? કાન જ બહેરા હોય તો દુંદુભિના નાદ શું કરે?

શાસનપતિનો અનંત ઉપકાર.

કર્યું. કેઈકની દયા ચિંતવી. કેઈકનો જાતહાજરીથી ઉધ્ધાર કર્યો. આવેશમાં આવેલાને જ્ઞાનદાનની લ્હાણ કરી. નાના-સમોવડીઆ બનાવી દીધા. શાસનના મહાસુકાની બનાવી દીધા.

કેવળજ્ઞાનનો પ્રકાશ વિશ્વ પર ફેલાવી દીધો. શુધ્ધ અહિંસા-નિર્મળ સંયમ-નિરીહ તપના પરમ સત્યો વિશ્વને નિસ્વાર્થ-ભાવે નિષ્પક્ષપાતપણે સમજાવ્યા. ભવિષ્યને માટે ગણધરો દ્વારા વહેતા મૂકયા. અંતિમ સમયે ૧૬ પ્રહરની અખંડ દેશના. ૪૮ કલાકની સર્વ કાયાણકારી એકધારી વાગ્ધારા. અનંત ઉપકાર. અનંત ઉપકાર. અખૂટ ભાવદયા. અખુટ ભાવદયા.

શાંતિ-સુખ-સમાધિ અનંતકાળ માટે પોતે વર્યા. વરવી હોય તેને માટે સરળ સ્પષ્ટ સુવિધાભર્યો માર્ગ બતાવી ગયા અને તે પણ જીવનમા આચરીને. પૂર્વભવમાં પોતાનું પતન-ઉત્થાન સ્વમુખે પ્રકાશી ગયા! લોકોત્તર પુરુષ. લોકોત્તર હૈયું. લોકોત્તર આચરણ. ઉદારતા પણ અલૌકિક છતાં માર્ગ મર્મભર્યો કર્મનો અંત આણનારો મોહને મારનારો. મુક્તિ વરમાળા પહેરાવનારો.

આ છે શાસનપતિની સ્વલ્પગીતિ. નાનકડો ગ્રંથ. બને જો પ્રભુમાર્ગનો રથ. મહાસાગરના બિંદુ તો નહિ જ પણ બિંદુની શિતળ છાયા પણ આલેખનમાંથી જન્મે તો જન્મ સફળ. મહાફળદાયી પ્રભુશ્રીનું શાસન. એમાં જમાવવું છે સ્થિર આસન. જેથી માથે ન રહે કોઈ દુન્યવી શાસન. સિવાય જિનાજ્ઞા અને ગુરુદેવોની કૃપા.

આજે પણ શાસન જીવતું જ છે. કારણ કે જિનાજ્ઞાની આશા અને પાલન જીવંત છે. માર્ગસ્થ શ્રધ્ધેય પૂજ્ય મહા-

ત્માઓ આજે પણ શાસનની સફરી ખાણમાંથી પેદા થયા કરે છે. અણમોલ જ્ઞાનભંડાર. સર્વતોમુખી વિષયોની સ્પષ્ટ છણાવટો અને જગત્‌તારકતાની અભેદ્ય ભાવના ભરી ભરી છે.

ૐ હ્રીં માં શું છે ?

ૐ શબ્દ પંચપરમેષ્ઠિસૂચક છે. अ+अ+आ+उ+म् નો પંચાક્ષરી સમાવેશ થાય છે. વ્યાપક છે. નાભિના ઉંડાણમાંથી ઘોષ નીકળે છે. એક સાથે પાંચે પરમેષ્ઠિ ભગવંતોનો સ્મારક બીજમંત્ર છે. મુક્તિદાયી છે. મુક્તિભાવનાથી જ ઉચ્ચારવાનો છે. અખંડ નાદનો દ્યોતક છે. જેને ગમે તે ભવમં ન ભમે. જે ગણે તે મોહ સામે રણે ચઢે. જપે તેના હૈયામાં રમે. તે મુક્તિમહાલમાં રમે.

'अ'કારમાં અરિહંત છે. બીજા 'अ'કારમાં અશરીરી સિદ્ધ છે. 'आ'કારમાં આચાર્ય છે. 'उ' ઉપાધ્યાયને સૂચવે છે. 'म्' મુનિ-મહારાજનું પ્રતિક છે. પાંચના ૧૦૮ ગુણ છે. ૧૦૮ મણકાની માળા-નોકારવાળી હોય છે. ૧૦૮ જાપ થાય છે.

નવકારના પહેલા પાંચે પદો સાથે 'ઓમ્' જોડી જાપ થાય છે. પાંચે જ્ઞાન વિશદ રૂપે પ્રાપ્ત થાય છે. પંચાચારનું ભાન કરાવે છે. પાંચ મહાવ્રતની પ્રાપ્તિ અને પાલન સુલભ અને સુકર બને છે. ભાવના મુક્તિપ્રાપ્તિની હૈયે હોવી જોઈએ

આવા અનુપમ બીજમંત્રો આત્માના ઉત્થાન માટે અપૂર્વ સાધન રૂપ છે.

પાંચે પરમેષ્ઠિ ભગવંતો, ચોવીસે તીર્થંકરદેવો હૈયામાં વસ્યા. તેના સથવારે કર્મો ખસ્યા. તે જીવો સિધ્ધિસ્થાનમાં જઈ વસ્યા. આપણી શી ભાવના? ૧૭૫ નાનકડા વિષયો જાણી-વિચારી આપણે શું કરવું છે? કહી દો. ઉદાસભાવે બોલી દો. સંસારસાગર તરવો છે. ભવભ્રમણ મિટાડી દેવું છે. કાફર કર્મોને કાયમ માટે ફગાવી દેવા છે. અનંતકર્મોનો અંત આણવો છે.

આજ ભાવના અને આવી જ ભાવના ભવપાર ઉતારશે. ‘માનું-સંસારનો અંત થયો. ગિરૂઓ જિનરાજ મિલ્યો.’ ‘ભાવના ભવનાશિની.’ ભાવના આત્માનું બળ છે. પરિણામ-અધ્યવસાય અમલમાં મૂકવાનો વેગ છે. વેગ જેટલો જોરદાર તેટલી નિર્જરા વેગિલી સંભવિત બંધ પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનો. ગુણસ્થાન પ્રત્યયી. અને તે પુણ્ય અધ્યવસાયને માટેનું સાધક બળ બસ પછી ભવની પરંપરા નહિજ. ભવો અલ્પ. પરિણામે ભવચ્છેદ.

સૌ કોઇ ભવ્યાત્માઓ પરમ પ્રભુ મહાવીરદેવના પરમ શાસનને સમજો. ધર્મલગનીની હેલીએ ચઢો. દુષ્કર્મોને દૂર રાખો. સુપુણ્યને ઉપાર્જો. નિર્જરા-સાધક પરિણામની ધારાની બઢતીમાં રહો. ક્ષપકશ્રેણિ સર્જો. નિર્મોહી બનો. કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરો. સિદ્ધિપુરીમાં નાથની સાથે સ્થાયી બનો. અનંત સુખમાં સદા વિલસતા રહો. એજ અભ્યર્થના.

પ્રકાશન અંગે

જીવન પ્રસંગપટ યાને શાસનરક્ષક સૂરિપુરંદર.

— અતિ ઉપકારી ગ્રંથ ૫૦૦ પેજનો —

પ્રગટ થાય–સૌ સુવાસ પામે–તે પહેલા. ૧. જૈન ધર્મનું વિજ્ઞાન. ૨. ધીમું મીઠું ઝેર. ૩. વાત્સલ્યમૂર્તિ. ૪. સાધ્ય-સિદ્ધિ. ૫. મહાશ્રાવિકા મયણાસુંદરી. ૬. જૈન ધર્મનું પહેલું પુસ્તક (હિંદીમાં) ૭. ગુજરાતીમાં. ૮. ભક્તિસૌરભ પ્રકાશિત થાય છે. ૯. સૂત્ર ચમત્કાર. ૧૦. વિજ્ઞાનની બીજી આવૃત્તિ. ૧૧. દેવાધિદેવ ભગવંત મહાવીર ગુજરાતીમાં. ૧૨. હિંદીમાં. ૧૩. કલ્યાણકામના. ૧૪. કથા કલ્લોલિની–પ્રેસમાં આકાર પામી રહેલ છે. ૧૫. મણહ જિણાણું આણું. ૧૬. પ્રકૃતિ પરિચય યાને કથા સૌરભ. ૧૭. ધર્મતેજ આદિ કથા સાહિત્ય શ્રુતભક્તિના એક નિર્મળ આશયથી તૈયાર થએલ છે. ૧૮. દેવાધિદેવ ભ. મ. અંગ્રેજીમાં. ૧૯. સ્વાધ્યાય મંજરી. ૨૦. જૈન ધર્મનું વિજ્ઞાન (હિન્દીમાં)

અમારા પ્રકાશનો–ચાર કે તેથી વધુ પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીજીના ગ્રુપોને–પાઠશાળાઓને–જ્ઞાનમંદિરોને–સુશ્રદ્ધાળુ શ્રાદ્ધગણને ભેટ જોગ સંયોગાનુસાર મોકલીએ છીએ. જે પૂ. ગ્રુપોને ન પહોંચેલ હોય તેઓ ભેટ જોગ–પત્ર લખી આપી મુખ્ય કાર્યાલયેથી મંગાવવા કૃપા કરે. સ્ટોકમાં હશે ત્યાં સુધી આદરપૂર્વક અપાશે.

શ્રી નગીનદાસ પ્રેમચંદ–અમદાવાદ

નિકાવના પ્રણામ